

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Geneze vesnické návsi ve středověku
na příkladu vsí v zázemí města Plzně**

Lada Heřmanová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Bakalářská práce

Geneze vesnické návsi ve středověku na příkladu

vsí v zázemí města Plzně

Lada Heřmanová

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Čapek, Ph.D.

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Ladislavovi Čapkovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce a za konzultace, připomínky, ale především čas, který mi při jejím zpracování ochotně věnoval. Velký dík také patří mým blízkým kamarádům a rodině, kteří mě při studiu neustále podporovali a bez jejichž morální podpory by tato práce nikdy nevznikla.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 VÝVOJ PŘÍSTUPŮ KE STUDIU TYPOLOGIE VESNICKÝCH SÍDEL	2
2.1 Typologie půdorysů podle O. Máčela (1954)	3
2.1.1 Rozptýlená dvorcová ves	4
2.1.2 Přírodní typ	4
2.1.3 Řádková ves.....	4
2.1.4 Silniční ves	5
2.1.5 Ulicovka	5
2.1.6 Lánová ves	5
2.1.7 Návesní ves.....	6
2.2 Typologie půdorysů podle E. Černého (1979)	6
2.2.1 Přírodní vesnice.....	7
2.2.2 Normové vesnice	7
2.2.3 Lesní lánová ves.....	7
2.2.4 Krátká lesní lánová ves	8
2.2.5 Lesní návesní ves.....	8
2.2.6 Silniční ves	8
2.2.7 Silniční návesovka.....	8
2.2.8 Ulicovka	9
2.2.9 Návesní ves.....	9
2.3 Typologie půdorysů podle V. Frolce a J. Vařeky	9
2.3.1 Hromadná ves	9
2.3.2 Řadová vesnice	10
2.3.3 Řádková ves.....	10
2.3.4 Lesní lánová ves.....	10
2.3.5 Lesní návesní ves.....	10
2.3.6 Návesní vesnice	10
2.4 Typologie půdorysů podle J. Pešty	11
2.4.1 Návesní vesnice	11

2.4.2	Hromadná (shluková) vesnice	12
2.4.3	Rostlá vesnice komunikační	12
2.4.4	Komunikační vesnice lineární	12
2.4.5	Lánová ves	13
2.4.6	Řadová (řádková) ves	13
2.4.7	Řetězová ves	13
2.5	Ostatní typologie půdorysů vsí	13
2.6	Srovnání typologií půdorysů vsí	14
3	PLUŽINY A JEJICH PROBLEMATIKA K TYPOLOGII VESNICKÝCH SÍDEL.....	18
4	VESNICE V ZÁZEMÍ NOVÉ PLZNĚ	19
4.1	Vesnice založené před Novou Plzní	20
4.1.1	Skvrňany.....	20
4.1.2	Litice	20
4.1.3	Doudlevice.....	21
4.1.4	Malesice	21
4.1.5	Křimice.....	21
4.1.6	Újezd	22
4.2	Vesnice založené po roce 1300	22
4.2.1	Bolevec.....	22
4.2.2	Dolní Vlkyš.....	23
4.2.3	Božkov	23
4.2.4	Bukovec.....	24
4.2.5	Červený Hrádek.....	24
4.2.6	Hradiště	24
4.2.7	Koterov	25
4.2.8	Lobzy	25
4.2.9	Radobyčice.....	26
4.2.10	Radčice.....	26
4.2.11	Doubravka	26
4.2.12	Lochotín.....	26

4.2.13	Lhota.....	27
4.2.14	Černice	27
4.2.15	Zaniklé vsi.....	28
4.2.16	Borek	28
4.2.17	Záhoří	28
4.2.18	Bor-Lašitov	29
4.2.19	Bukšice	29
4.2.20	Dubnice	30
4.2.21	Kostelec.....	30
4.2.22	Roudná	31
4.2.23	Týnec.....	31
4.2.24	Zábělá.....	32
5	LIDOVÁ ARCHITEKTURA.....	33
5.1	Vesnický dům.....	33
6	TRANSFORMACE VESNIC.....	37
7	ÚVOD DO METODIKY	38
7.1	Metody pro studium vesnických půdorysů	38
7.1.1	Mapy stabilního katastru	39
8	METODIKA PRÁCE.....	41
8.1	Typologie vsí v zázemí Nové Plzně	41
8.2	Vesnická návěs	41
8.2.1	Skvrňany.....	42
8.2.2	Litice	42
8.2.3	Malesice	42
8.2.4	Doudlevice.....	42
8.2.5	Křimice.....	42
8.2.6	Újezd	43
8.2.7	Bolevec.....	43
8.2.8	Božkov.....	43
8.2.9	Bukovec.....	43
8.2.10	Červený hrádek	44

8.2.11 Hradiště	44
8.2.12 Lobzy	44
8.2.13 Koterov	44
8.2.14 Radobyčice.....	44
8.2.15 Radčice.....	45
8.2.16 Doubravka	45
8.2.17 Lochotín.....	45
8.2.18 Černice	45
8.2.19 Lhota.....	45
8.2.20 Dolní Vlkyš.....	46
9 ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V ČP.21 PLZEŇ - ČERNICE	48
9.1 Soubor středověké keramiky	48
10 ZÁVĚR	50
11 SUMARRY	52
12 SEZNAM OBRÁZOVÝCH PŘÍLOH.....	53
13 POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	58
14 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	63

1 ÚVOD

Téma bakalářské práce je transformace návsi vsí v zázemí města Plzně a geneze a transformace středověké návsi. Cílem práce je tedy rozbor půdorysů vesnic a jejich typologické zařazení, vycházející z císařských otisků z map stabilního katastru. V rámci studie je zahrnut i rozbor keramiky v usedlosti čp.21 v Plzni - Černicích. Keramika je důležitá vzhledem k datování geneze a prostorové transformaci tamní návsi ve 13. 14. století.

Práce se rozděluje na dvě části, a to na teoretickou a metodickou část. První část práce se zaměřuje na typologii půdorysu. Na základě publikací a studií je zde nastíněn a charakterizován vývoj typologie půdorysů. V rámci typologie vsí je zmíněna i problematika plužin a jejich vztah k vesnickým sídlům. Dále se práce zaměřuje na vsi v zázemí města Plzně. Zde je také nastíněna stručná historie města a jeho vsí. Okrajově se práce věnuje i architektuře, která je spjatá s vývojem vsí.

Druhá část práce, tedy metodická část, se zabývá samotným rozbohem půdorysů návsi vsí v zázemí města Plzně, a to na základě císařských otisků z map stabilního katastru, zde se pokusím o jejich typologické zařazení. Je zde také vyhodnocen soubor nalezené keramiky v Černicích z čp. 21.

2 VÝVOJ PŘÍSTUPŮ KE STUDIU TYPOLOGIE VESNICKÝCH SÍDEL

Historické, historicko-geografické, sídelně-historické, archeologické, stavebně-historické, urbanistické a etnografické bádání věnovalo typologii vesnických půdorysů značnou pozornost v minulosti, kdy se objevily otázky, které zkoumaly etnickou genezi půdorysu, šíření německého práva-emfyteuze, jehož dokladem měl být vznik normových půdorysů apod. (např. Štěpánek 1967; Máčel 1954; Láznička 1956; Smetánka – Škabrada 1976; Černý 1979; Frolec – Vařeka 1983; Frolec 1992; Pešta 2000). Později toto téma bylo opuštěno, ale dnes se lze k němu vracet a nahlížet na něj z trochu jiné perspektivy.

Při studiu literatury na toto téma nejednou narazíme na různorodou terminologii a zjistíme, že orientování se v této problematice může být někdy značně obtížné. To ostatně potvrzují i v minulosti vyřknuté pochyby o neuspokojivém zdokumentování a zpracování urbanistické typologie vesnických sídel (např. Pešta 2000, 153). Právě takové impulzy nás ještě více utvrzují v přesvědčení, že je nutné provést revizi dřívějších studií, stejně tak současného stavu poznání již zmíněné nedostatečně zpracované typologie, předložit ucelenější obraz vývoje vesnického urbanismu a pokusit se sjednotit roztříštěnou terminologii. V následujících kapitolách je tento vývoj nastíněn a charakterizován na základě rozboru publikací a studií, které zásadně přispěly k prohloubení poznání této problematiky.

Na začátku je nutné si uvědomit, že jedním z důležitých prvků při určování půdorysu vesnických sídel je jejich určitý formalismus. Půdorysy jsou většinou určovány na základě studia map stabilního katastru¹ (jedná se o tzv. retrogresivní přístup), ale už není kladen důraz na genezi konkrétní zkoumané vesnice (Pešta 2000, 153). Zejména reliéf terénu a

¹ K tomu více kapitola s názvem Mapy stabilního katastru a jejich využití pro studium půdorysu vsí.

jeho modelování měl velký vliv na uspořádání usedlostí a formování návsi (Frolec 1992, 316). Ke změnám ve vývoji půdorysu docházelo ve středověkém a novověkém období (Pešta 2014, 26).

Lze konstatovat, že určování typologie vesnických sídel je i v současné době značně problematické, přestože publikací a příspěvků na toto téma byla napsána již celá řada (Láznička 1946; Máčel 1954; Černý 1979; Frolec – Vařeka 1983; Škabrada 1996; Kuča 2010; Pešta 2000, 2014 a další) Zde se přímo nabízí možnost přebírání modelů a poznatků z již dříve studovaných oblastí, jako je třeba Morava (Máčel 1954) nebo konkrétnějších územních celků, kterým je například Dražanská vrchovina, kde se nabízí srovnání mezi žijícími a zaniklými středověkými vesnicemi (Černý 1979). V takových případech je samozřejmě možné najít určité paralely, obecně platné pro více oblastí, přesto ale čelíme jednomu zcela zásadnímu problému – vytržení kontextu z jedné oblasti a snaha ztotožnit tento kontext s jinou oblastí. Výsledky archeologických výzkumů potvrzují, že každá vesnice je charakterizována vlastní historií, jinou tradicí geneze půdorysu a formováním vesnické usedlosti (srov. Vařeka 2004, 229–256), proto je třeba tyto procesy negeneralizovat a nesnažit se je zobecňovat pro celé území České republiky. Bez kritického posouzení může velice rychle docházet k falešným závěrům a mylným interpretacím.

2.1 Typologie půdorysů podle O. Máčela (1954)

O. Máčel vytvořil klasifikaci půdorysů podle typů sídel v závislosti na přírodním prostředí a na základě rozboru prostorových vztahů v intravilánu vsí. Zaměřil se na vytvoření klasifikace pro oblasti Čech i Moravy. Základní typologii tvoří vsi přírodní, rozptýlené dvorcové, řádkové, lánové, silniční, návesní vsi a tzv. ulicovky (Obr. 1) (Máčel 1954, 19–37).

2.1.1 Rozptýlená dvorcová ves

Mezi kategorií vsí rozptýleného půdorysu řadí O. Máčel tzv. dvorcové vsi (obr. 1:1). Ty se vyskytují převážně v horském, zalesněném terénu a vznikly z původních pastýřských salaší, které byly zakládány v období 16. století. Podobný půdorys pak mohou mít rozptýlené vsi, ale na rozdíl od dvorcových vsí mají zcela odlišnou společenskou a hospodářskou strukturu. Nesmíme také opomíjet tzv. vísky,² menší útvary, které mají ucelený společenský charakter. Je lepší je neřadit přímo mezi vesnice, ale spíše je chápat jako přechod mezi samotou a vesnicí. Výše zmíněné půdorysné typy se řadí spíše do rozptýleného půdorysu s pozemkovou scelenou držbou (Máčel 1954, 20–21).

2.1.2 Přírodní typ

Do tzv. přírodních typů, které tedy nemají jasně danou formu, zařadil O. Máčel ves hromadnou (obr. 1: 2) a dlouhou ves hromadnou (obr. 1: 3). Ves hromadná se vyznačuje nepravidelným půdorysem a má plužinu v podobě dělených i nedělených úseků. Jsou typické zejména pro starší sídelní aglomerace, ale mohou se vyskytovat i v mladších oblastech, ve kterých se vytvořily z již zmíněných vísek. Naopak pro dlouhou hromadnou ves je typický podélný tvar. Ze shluků stavení v dlouhých hromadných vsích se posléze začínají vydělovat tzv. silnicovky. To bylo dáno vznikem lepší silniční sítě (Máčel 1954, 21–24).

2.1.3 Řádková ves

Dalším typem podle O. Máčela jsou tzv. řádkové vsi (obr. 1: 16), kdy jednotlivé domy jsou řazeny těsně vedle sebe v řádku, podél celé vsi. Jelikož je lineární koncentrace a samotný půdorys ovlivněn přírodním prostředím, tak tento typ vesnice můžeme řadit i mezi přírodní typy (Máčel 1954, 25).

² Vísku může tvořit až deset stavení.

2.1.4 Silniční ves

Pro tzv. silniční ves (obr. 1: 7) je podle O. Máčela charakteristické pravidelné těsné řazení jednotlivých usedlostí vedle sebe, Nejčastěji jsou orientovány podél hlavní komunikace z obou stran. Je nutno poznamenat, že v případě členitějšího terénu dochází ke ztrátě pravidelnosti, a naopak se rozšiřuje prostor mezi jednotlivými domy a objekty. Silniční ves je pojem, který zastřešuje několik dalších forem, které se v průběhu času dále vyvíjejí – žebrovitý půdorys (typickým znakem jsou příčné a krátké uličky) (obr. 1: 8), žebříčkový půdorys (dochází ke spojení příčných uliček) (obr. 1: 9), křížový půdorys (ulice se sbíhají do pravého úhlu) (obr. 1: 10), půdorys připomínající písmeno T (cesty se kříží na konci obce a vytvářejí charakteristický tvar písmene T) (obr. 1: 11), nebo půdorys připomínající písmeno L (formování pravých úhlů do podob písmene L) (obr. 1: 12) (Máčel 1954, 25–26).

2.1.5 Ulicovka

Tzv. ulicovka (obr. 1: 6) je podobná silniční vsi, přesto je zde jedna charakteristika – cesta má místní charakter, a proto neprochází dále mimo vesnici. Autor rozlišuje několik typů – uzavřená ulicovka (končí zaokrouhlením) (obr. 1: 13), návesní ulicovka (oválný až čočkovitý tvar; lze ji pokládat za přechodný typ mezi lineární ulicovkou a návesní vsí) (obr. 1: 14), široká ulicovka (v prostoru mezi domy dochází k rozšíření) (Máčel 1954, 28–29).

2.1.6 Lánová ves

Dalším typem jsou tzv. lánové vsi, jejichž tvar půdorysu, je ovlivněn individuálním způsobem hospodaření a je spjat se záhumenicovou plužinou. Charakteristické je rozvolnění soustředěnosti sídliště, ale jeho lineární charakter zůstává. Tyto půdorysy jsou typické pro lokační vesnice 13. století (srov. Černý 1979). Jedná se o řetězové vsi, kde jsou objekty

situovány vedle sebe, a to v nepravidelných intervalech podél potoka nebo cesty. Autor vyděluje dva typy lánových vsí – krátká lánová ves (váže se na klínovou záhumenici) (obr. 1: 5) a lánová řadová ves (je utvářena dvěma řadami, ale v některých případech se může jednat pouze o jednu řadu lemující cestu nebo potok) (obr. 1: 4) (Máčel 1954, 30–31).

2.1.7 Návesní ves

Nejrozšířenější typ půdorysu představují návesní vsi, které jsou tvořeny domy, jenž se shlukují v prostoru jádra vesnice - návsi. Náves sloužila ke shromažďování dobytka, jako místo konání trhů (u tržních vsí), mohl se zde nacházet kostel, rybník, studna a jiné hospodářské objekty. Půdorys má daný geometrický tvar, který je ale ovlivněn morfologií terénu, a proto dochází k nepravidelnostem. V některých případech může dokonce docházet k nechtěnému zaměňování s jinými druhy forem – např. návesní silnicovkou, řádkovou vsí. Návesní vesnice se přizpůsobují spíše traťové a délkové plužině, ojediněle se vážou na úsekovou (okrouhlice) nebo záhumenicovou plužinu (lesní návesní vsi). Za nejstarší sídelní typ považujeme tzv. okrouhlice – nejčastější je kapkovitý tvar (obr. 1: 18). Dále známe – lesní návesní ves (má pravidelnou náves a je vázána na záhumenicovou plužinu, která je uspořádána do radiálních klínů) (obr. 1: 19), čtvercová (obr. 1: 20) a obdélníková náves (obr. 1: 21) (spadají pod normové půdorysy), trojúhelníková (obr. 1: 22, 23) a nepravidelná náves (obr. 1: 24) (Máčel 1954, 36–37).

2.2 Typologie půdorysů podle E. Černého (1979)

Typologie vychází především z rozboru sídelní situace v oblasti Dražanské vrchoviny, kde E. Černý prováděl dlouholetý sídelně-historický výzkum. E. Černý definoval základní typologii vesnických sídel na přírodní (vázané na reliéf) a normové (podle plánu), a to i na základě půdorysů zaniklých středověkých vsí (obr. 2) (Černý 1979, 78–79).

2.2.1 Přírodní vesnice

Do kategorie přírodních půdorysů vsí zařadil E. Černý vsi, jejichž rozmístění usedlostí není dáno jasnou formou, ale jsou volně rozmístěny a vážou se převážně na reliéf. Setkáme se s usedlostmi rozestými v poměrně velkých vzdálenostech od sebe, ale také s usedlostmi, které jsou těsně vedle sebe. Můžeme je dělit na hromadné vsi (vznikly na počátku) a na sekundární hromadné vsi (vznikly dodatečným zastavením návesního prostoru u návesních vsí). Přírodní typy vsí jsou zpravidla staršího původu, ale pokud hovoříme o vsích postavených v horských oblastech, tak ty se zakládaly i v období středověké kolonizace (Černý 1979, 78).

2.2.2 Normové vesnice

Podle E. Černého můžeme do normových půdorysů vsí zařadit vesnice, které, na rozdíl od přírodních, mají jasně danou strukturu a jsou postaveny podle určitého plánu či schématu. Normové půdorysy vznikaly až v mladším středověku (Černý 1979, 78).

2.2.3 Lesní lánová ves

Zakládány byly v době pozdní středověké kolonizace v zalesněných územích, ale objevují se i ve 13. století, např. ve vsi Bystřec (Belcredi 1999, 69–79). Typické jsou pro ně domy v řadách. Jedna nebo dvě řady podél vodního toku, podél něhož vede komunikace. Usedlosti jsou často od sebe velmi vzdáleny. Jejich vzdálenost může čítat až 100 metrů. Na každou usedlost připadla zpravidla jeden lán půdy, který byl k pozemku připojen. Průměrně má lesní lánová ves kolem 30 usedlostí a může být dlouhá až 3 kilometry. Váže se na záhumenicovou plužinu. Lesní lánové vsi stojí na pomezí přírodních a normových vesnic, i když se vážou na reliéf. Známe především tři typy lesních lánových vsí – lesní

lánové vsi (obr. 2: 1), krátké lesní lánové vsi (obr. 2: 2) a lesní návesní vsi (obr. 2: 3), které se značně liší (Černý 1979, 78–79).

2.2.4 Krátká lesní lánová ves

Pro krátkou lesní lánovou ves jsou charakteristické dvě, ale i jedna řada usedlostí. Usedlosti nejsou od sebe tak vzdálené, jako v případě lesních lánových vsí, a proto dosahuje krátká lesní lánová ves délky přibližně 500 metrů. Připojené lány pozemků mají zpravidla tvar klínových záhumenic (Černý 1979, 78).

2.2.5 Lesní návesní ves

Pro lesní návesní ves je typický tvar kruhu. Náves je lemována usedlostmi do podkovitého tvaru nebo čtverce. Mezi usedlostmi jsou velké vzdálenosti, vyplněné zahradami, loukami a paprscitými cestami, vedenými do středu návsi (Černý 1979, 79).

2.2.6 Silniční ves

Pro silniční vsi (obr. 2: 4), nebo také silnicovky, je charakteristické řazení domů do dvou řad, z nichž každá je z jedné strany silnice a jsou situovány těsně vedle sebe. Na konci komunikací může docházet k vidlicovitému dělení a vytváření tzv. žebříkovitého spoje. Silniční ves se dělí na silniční návesovku a ulicovku. Je důležité rozlišovat vsi s řadovým půdorysem (obr. 2: 7). Vesnice je většinou jednořadová a je postavena v okolí rybníka, na okraji srázu nebo terasy potočního údolí a domy jsou natěsnané vedle sebe. Pokud jsou dvojřadé, tak jsou řady odděleny širokým potočním údolím, které, ale nemá funkci návsi (Černý 1979, 79).

2.2.7 Silniční návesovka

Mezi silniční návesovky (obr. 2: 5) lze zařadit vesnice, kde prostor mezi vstupem a výstupem hlavní komunikace se rozšiřuje a uprostřed

vzniká místo, ve kterém byl situován kostel nebo rybníček (Černý 1979, 79).

2.2.8 Ulicovka

Jiný typ vesnického půdorysu představují tzv. ulicovky (obr. 2: 6), kde domy jsou situovány kolmo nebo šikmo od silnice a vstup do vesnice je umožněn jen z jedné strany. Konec komunikace je zastavěn usedlostmi (Černý 1979, 79).

2.2.9 Návesní ves

Pravidelný půdorys charakterizují návesní vesnice (obr. 2: 8). U návesních vsí jsou usedlosti těsně vedle sebe a lemují náves ve tvaru trojúhelníku nebo čtverce. Jsou širší než silnicovky a vstup do vesnice je v rozích návsi. Uprostřed se nacházel kostel, zřídka školní stavba nebo požární rybník. Do návesních vsí řadíme okrouhlici (obr. 2: 9), u které je půdorys kruhového tvaru s domy hustě seřazenými kolem vsi a vstup byl umožněn jen z jedné strany (Černý 1979, 79).

2.3 Typologie půdorysů podle V. Frolce a J. Vařeky

Dvojice autorů ve své publikaci o lidové architektuře vsi rozděluje na vsi hromadné, lesní lánové, lesní návesní ves, řadovou ves, řádkovou ves a návesní vesnici (obr. 3) (Frolec – Vařeka 1983, 68, 113, 132, 188).

2.3.1 Hromadná ves

U hromadných vsí domy nejsou pravidelně seskupeny. Hromadné vsi (obr. 3: 2) vznikaly v pozdním středověku nebo novodobou kolonizací někdejšího lesního území, především v oblastech jako je Českomoravská vrchovina nebo Šumava (Frolec – Vařeka 1983, 188).

2.3.2 Řadová vesnice

Řadové vesnice (obr. 3: 1) se skládaly ze dvou řad, vzácněji se vyskytovaly i jednořadé. Usedlosti jsou seřazeny podél komunikace či potoka. Vzdálenost byla variabilní. Půdorys řadových vsí se váže na záhumenicovou plužinu. V rovném terénu jsou stavěny lineárně. Vyskytují se hojně v severních Čechách, na severní a východní Moravě a ve Slezsku (Frolec – Vařeka 1983, 188).

2.3.3 Řádková ves

Domy jsou těsně seřazeny podél komunikace, terasového okraje, břehu rybníka nebo potoka (Frolec – Vařeka, 188).

2.3.4 Lesní lánová ves

Typický je pro lesní lánovou ves řadový půdorys s mnoha dvory (Frolec - Vařeka 1983, 113). Do Čech proniká až počátkem 13. století. Ojedinele vznikaly při dělení panské půdy zvláště v 17. a 18. století (Langer – Vařeka 1983, 49).

2.3.5 Lesní návesní ves

Jednotlivé domy jsou od sebe rozmístěny ve velké vzdálenosti a tvoří kruhový půdorys. Typické jsou pro mladší kolonizační území v Čechách a na západní Moravě (obr. 3: 5) (Frolec – Vařeka, 113).

2.3.6 Návesní vesnice

Náves je méně nebo více uzavřená a sbíhají se do ní cesty. U návesní vesnice (obr. 3: 6) bývá náves zastavěna nejen veřejnými budovami, ale i domy a někdy i protipožárním rybníkem. Tvar návsi je značně variabilní, ale často se setkáváme s trojúhelníkovým nebo pravoúhlým tvarem. K návesním vesnicím můžeme řadit návesní ulicovku (obr. 3: 4) a návesní silnicovku (obr. 3: 7). Návesní ulicovka se vyznačuje

stejně jako návesní silnicovka rozdílností cesty, která končí koncem vesnice. Návesní silnicovka má ulicovou zástavbu, nebo dlouhou náves, která se v určitém místě prodlužuje a vsí prochází komunikace (Frolec – Vařeka 1983, 132).

2.4 Typologie půdorysů podle J. Pešty

V posledních letech se typologii půdorysů vesnických vsí věnuje J. Pešta v řadě svých publikací a příspěvků (Pešta 2000; 2005; 2014). Obecně rozlišuje základní půdorysné uspořádání vsí na pravidelné geometrické formy (normové) a na vesnická sídla bez pravidelného uspořádání. Dále je rozděluje na vsi hromadné, návesní, rostlé vesnice komunikační, řadové, komunikační vesnice lineární, lánové a řetězové (obr. 4) (Pešta 2014, 27–29).

2.4.1 Návesní vesnice

Podle J. Pešty se návesní vesnice vyznačuje pravidelným půdorysným uspořádáním. Lze ji tedy zařadit mezi tzv. normové vesnice. Náves je pravidelného půdorysu a je přesně vyměřena. Vnitřní prostranství vyplňují jednotlivé usedlosti, které jsou situovány okolo návsi. Tvar návsi je nejčastěji obdélníkového tvaru. Dále známe tvary oválné, trojúhelníkové, mnohoúhelníkové a obdélníkové se zaoblenými hranami. Za návesní vesnici můžeme považovat i ulicovky a silnicovky (Pešta 2014, 28). Dále je rozlišujeme na návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (může být vázána i na úsekovou nebo záhumenicovou plužinu a představuje jeden z vrcholů středověkého urbanismu v Čechách, půdorysem se podobá lokačním městům) (obr. 4: 8), návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (je podobná předchozímu typu, jen je ovlivněna morfologií terénu) (obr. 4: 7), návesní vesnice s dvoustrannou návší (blíží se formálně soustředěným lánovým vesnicím, ale mají traťovou plužinu) (obr. 4: 2), návesní vesnice radiální (mají oválnou nebo polygonální náves) (obr. 4: 1), malé návesní vesnice

(vesnice se vyznačuje velice malým počtem usedlostí a rozsahem, plužina může být i dělená úseková a úseková) (obr. 4: 6), komunikační vesnice návesní (střední část bývá rozšířena) (obr. 4: 12) a návesní vesnice smíšené (sdružuje prvky návesních vesnic ortogonálních a radiálních, takže je obdélníkového tvaru se zaoblenými rohy) (obr. 4: 3) (Pešta 2000, 160–164). Návesní vsi jsou většinou vázané na traťovou a délkovou plužinu (Pešta 2014, 28).

2.4.2 Hromadná (shluková) vesnice

Na rozdíl od návesních vesnic, které se vyznačují pravidelným půdorysem, mají hromadné vsi nepravidelné uspořádání, bez jakékoliv geometrické kompozice (objevují se v oblastech s členitým reliéfem, a tak neumožňují pravidelnost) (obr. 4: 10). Velikost je variabilní, známe velké, ale i velice malé vsi, které jsou tvořeny jen několika usedlostmi a můžeme je nazývat tzv. vískami (obr. 4: 17). Vyskytují se podél potoka nebo cest (Pešta 2014, 27). O. Máčel je označoval za tzv. dvorcové vsi (Máčel 1954, 20-21).

2.4.3 Rostlá vesnice komunikační

U tohoto typu půdorysu vsi je zástavba formována komunikací (Pešta 2000, 158). Domy jsou rozprostřené nepravidelně podél komunikace (obr. 4: 4).

2.4.4 Komunikační vesnice lineární

Podle J. Pešty je tato vesnice situována lineárně podél komunikace, nebo jiného prvku v krajině (potok, hrana, řeka). Bývá vázána na traťovou nebo dělenou úsekovou plužinu. Vesnice tohoto typu se v Čechách vyskytují jen ojediněle (obr. 4: 11) (Pešta 2000, 163).

2.4.5 Lánová ves

Půdorysy lánových vsí se vážou se na záhumenicovou plužinu. Půdorys je tvořen usedlostmi, na které navazuje jeden lán. Uspořádány jsou buď lineárně (dlouhé řady), nebo radiálně (okolo kruhovitěho nebo podkovitěho prostranství) (Pešta 2014, 28). Lineární lánové vsi rozlišujeme na – rozvolněnou vesnici lineární (osu vsi tvoří většinou podélný potok) (obr. 4: 13), soustředěnou vesnici lineární (vyskytuje se na zvlněném terénu a v lesnatých oblastech ve vnitrozemí) (obr. 4: 15) a na soustředěnou vesnici lineární – ortogonální (obr. 14). Posledním typem lánové vsi je soustředěná vesnice smíšená (vesnice sdružuje formální prvky, charakteristické pro předchozí typy) (obr. 4: 5). Radiální lánovou ves rozlišujeme jen na ves lánovou soustředěnou vesnici radiální, která je radiálně nebo vějířovitě uspořádaná (obr. 4: 16) (Pešta 2000, 159 –160).

2.4.6 Řadová (řádková) ves

U řadových nebo řádkových vsí jsou usedlosti situovány podél komunikace na pravidelném půdorysu. Usedlosti jsou buď v jedné, nebo dvou řadách. Toto je typické půdorysné rozvržení pro vesnice založené 18. a 19. století (Pešta 2014, 28).

2.4.7 Řetězová ves

Řetězové vsi jsou typické pro moravskoslovenské pomezí. Usedlosti jsou lineárně seřazeny v nepravidelných odstupech podél vodoteče. Jsou podobné lánovým lineárním vsím, avšak řetězové vsi nemají pravidelně rozparcelované plužiny (Pešta 2014, 28).

2.5 Ostatní typologie půdorysů vsí

Kromě zmíněných typologií, které představují komplexnější pojetí studia vesnických půdorysů, je důležité i zmínit například typologii od J.

Škabradý, který rozdělúje vsi na vesnice návesní, které jsou pravidelné, nejčastěji obdélného útvaru, dále na údolní lánové vsi, pro které byl typický podélný systém, jehož osou byl potok a na radiální lesní lánové vsi, které jsou uzavřené a mohou mít paprscité schéma (Škabrada 1996, 56–61). Například další typologii vytvořil K. Kuča, který rozdělil základní půdorysy vesnických sídel na lánové vsi, ortogonální návesní lokace, neortogonální návesní lokace, malé vsi a novověké parcelační a rozptýlené vsi (Kuča 2010).

2.6 Srovnání typologií půdorysů vsí

Na úvod je nutné si uvědomit, že řada autorů vycházela z rozdílných poznatků a zkušeností, získaných studiem půdorysů v různých geografických oblastech, kde se půdorysy vsí přizpůsobovaly místním podmínkám. A rovněž měly odlišný sídelně-historický vývoj. Některé práce byly úzce zaměřeny jen na určitý region, zejména práce E. Černého, který vycházel poznatků z oblasti Dražanské vrchoviny (Černý 1979), naopak některé práce se pokusily o syntetický pohled na typologii půdorysů, a to jak v Čechách, tak i na Moravě (viz práce O. Máčela – Máčel 1954; nejnověji J. Pešty – Pešta 2000; 2014).

Všichni zmínění autoři (O. Máčel, J. Pešta, J. Frolec – J. Vařeka a E. Černý) se vcelku shodují na základním dělení, tj. na vesnice tzv. přírodního (někdy nepravidelného) typu a na normové (geometricky formované). Normové mají pravidelné uspořádání, a naopak přírodní nemají jasně danou formu a vážou se na morfologii reliéfu krajiny (srov. Máčel 1954, 19–37; Černý 1979, 78–79; Frolec – Vařeka 183; Pešta 2014, 27–29).

Přírodní vsi jsou tedy vázány na reliéf a nemají pravidelné uspořádání. Usedlosti jsou rozptýlené ve velkých vzdálenostech od sebe

(Černý 1979). K přírodním vsím můžeme pak přiřadit vsi hromadné nebo také shlukové (Pešta 2014, 27), které nemají pravidelné uspořádání. Vsi hromadné vznikaly v pozdním středověku a jsou typické spíše pro vsi postavené v horských oblastech (např. Šumava nebo Českomoravská vrchovina) (srov. Černý 1979, 78; Frolec – Vařeka 1983, 188). O. Máčel rozlišuje mezi druhy hromadnými vsí ještě dlouhou ves hromadnou (Máčel 1954, 21–24) a E. Černý tzv. ves hromadnou sekundární (vznikly dodatečným zastavením návěsního prostoru u návěsních vsí) (Černý 1979, 78). J. Pešta zařadil do hromadných vsí i tzv. vísky (Pešta 2014, 27), které však O. Máčel nepovažuje za vesnice, ale spíše za přechod mezi samotou a vesnicí (Máčel 1954, 20–21). Hromadné vesnice jsou si tedy ve všech ohledech velice podobné (obr. 5).

Z normových vesnic jsou tzv. komunikační vesnice (Pešta 2000, 158 - 163) – ulicovky, silnicovky, řádkové vsi, řadové vsi, silniční návěsovky, rostlé vesnice komunikační, komunikační vesnice lineární (srov. Máčel 1954, 25–29; Černý 1979, 79; Pešta 2000, 27–29; Frolec – Vařeka 1983, 188). Tyto vsi se vážou a přizpůsobují se komunikaci. J. Pešta rozděluje komunikační vesnice na rostlé vesnice komunikační, komunikační vesnici lineární a komunikační ves návěsní, ačkoliv se jedná o návěsní ves (Pešta 2000, 158–163). O. Máčel komunikační vsi rozdělil na typy silničních vsí, kdy se rozšiřuje mezera mezi usedlostmi a vznikají další variace a tzv. ulicovky (návěsní ulicovka, široká ulicovka a uzavřená ulicovka) (srov. Máčel 1954, 25–26), Kdežto E. Černý specifikoval jen jeden typ ulicovky a jeden typ silniční vsi s tím, že na konci se silnice vidlicovitě rozděluje (srov. Černý 1979, 79). Podobné půdorysy má i silniční návěsovka (srov. Černý 1979, 79), návěsní ulicovka (srov. Máčel 1954, 28–29) a komunikační ves návěsní (srov. Pešta 2000, 160–164), ačkoliv je každá definovaná jinak. Jak u silniční návěsovky, tak návěsní ulicovky, komunikační vsi návěsní, se prostor uprostřed rozšiřuje. Mezi komunikační vsi můžeme řadit i řadovou a řádkovou ves, která se taktéž

váže na komunikaci (obr. 5) (Frolec – Vařeka 1983, 188; Pešta 2014, 28).

Lánové vsi mají řetězový půdorys, kde na sebe domy zdánlivě navazují (Máčel 1954, 30–31; Černý 1979, 78–79; Pešta 2000, 159–160; Frolec – Vařeka 1983, 49). E. Černý vydělil lánové vsi na krátkou lesní lánovou ves a na lesní lánovou ves (Černý 1979, 78–79). O. Máčel je rozdělil na krátkou lánovou ves a lánovou ves řadovou (Máčel 1954, 30–31). J. Pešta rozlišuje lánové vsi podle uspořádání, a to na lineární (dlouhé řady) nebo radiální (kruhové). Lineární vsi rozlišuje na rozvolněnou vesnici lineární, soustředěnou vesnici lineární, soustředěnou vesnici lineární – ortogonální a na soustředěnou vesnici smíšenou (Pešta 2000, 159–160). J. Frolec a J. Vařeka rozdělil lánové vsi na lesní lánovou ves (Frolec – Vařeka 1983, 113). Ačkoliv E. Černý vytvářel typologii převážně pro Dražanskou vrchovinu, můžeme zde vidět, že v typologii lánových vsí se autoři shodují. Některé základní prvky jsou si podobné, mají podobné tvary, dokonce i v základním názvosloví a v mnoha případech se typologie moc neliší. Neliší se ani v případě plužin, kdy se lánové vsi vážou na záhumenicovou plužinu (obr. 6) (Pešta 2014, 28; Máčel 1954, 30–31; Černý 1979, 78–79).

Nejstarším půdorysem vesnic je návesní typ (Máčel 1954, 15–38). Je také jeden z nejrozšířenějších půdorysů a vniká v období vrcholného středověku (Langer – Vařeka 1983, 44). Formování návesního typu předcházela dlouhodobý proces. Návesní typ vznikl buď úmyslně, nebo byl jiný půdorys přeformován (z hromadného a řádkového). Mohla nastat i situace opačná, kdy z návesního typu byl přeformován jiný typ. Důkazem nám mohou být tzv. přechodné vsi (přechodem ze sníženin do pahorkatin se návesní silnicovky blíží typům řadovým) (Frolec 1992, 315–317). Usedlosti lemují tvar trojúhelníku nebo čtverce a uprostřed je situován kostel popřípadě rybníček (srov. Máčel 1954, ...36–37; Černý 1979, 79; Frolec – Vařeka 1983, 132; Pešta 2014, 28). Vyznačují se pravidelným

půdorysem. To mohlo být problémem. Vysazování obdélných návší nebylo obtížné, problémem bylo rozměrování polností za usedlostmi. Pokud ke každé usedlosti náležel i díl pole přímo za ní, zbývaly pak u obdélné návsi k rozměření ještě úseky za jednotlivými kouty návsi. Terén nebyl vždy rovný. Část pozemku mohla být zamokřena nebo terén byl zarostlý lesem (Škabrada 1999, 60). O. Máčel rozlišoval více návesních vesnic – lesní návesní ves, čtvercovou, trojúhelníkovou a nepravidelnou náves (srov. Máčel 1954, 36–37). Oproti tomu E. Černý rozlišil jen návesní ves, okrouhlici a též lesní návesní ves (srov. Černý 1979, 79). Lesní návesní ves je v obou případech stejná a má kruhový půdorys. Do návesních vsí se řadí i některé ulicovky a silnicovky (Frolec – Vařeka 1983, 132; Pešta 2014, 28). J. Pešta rozlišuje návesní na návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší, návesní vesnice s dvoustrannou návší, návesní vesnice radiální, malé návesní vesnice, komunikační vesnice návesní a návesní vesnice smíšené (Pešta 2000, 160–164). Návesní vsi jsou většinou vázané na traťovou a délkovou pluzinu (obr. 6) (Pešta 2014, 28).

3 PLUŽINY A JEJICH PROBLEMATIKA VE VZTAHU K VESNICKÝM SÍDLŮM

Problematika plužin je rozsáhlé téma, o kterém by se dala psát samostatná práce (k tomu např. Máčel 1954; Štěpánek 1967; Lom 1973; Černý 1979, 1992; nověji např. Bayer – Beneš 2004). Vývoj plužiny je spjat s vývojem půdorysů vsí a je rovněž důležité na něj klást důraz při zkoumání půdorysů vesnických sídel, neboť tvar a rozměření plužiny může ukázat na starší vývojovou situaci půdorysu vesnice (Máčel 1954, 15).

Obecně lze konstatovat, že na uspořádání vesnic mají vliv plužiny (tvar půdorysu vesnice charakterizuje tvar plužiny), ale také morfologie terénu, regionu apod. Stejně jako vesnice, tak i plužiny mají vlastní typologii a kategorizaci, do které je lze dělit. Známe především úsekovou (Obr. 7: 1), délkovou (Obr. 7: 5), traťovou (Obr. 7: 4), záhumenicovou plužinu (Obr. 7: 6, 7), plužinu dělených úseků (Obr. 7: 2) a plužinu scelených úseků (Obr. 7: 3) (Máčel 1954, 16–17; Černý 1979).

4 VESNICE V ZÁZEMÍ NOVÉ PLZNĚ

Následující část práce se věnuje vsím v zázemí města Plzně (okres Plzeň - město), na jejich příkladu bude řešena otázka vývoje vesnického půdorysu a geneze vesnické návsi. V první řadě je ale potřeba nastínit stručnou historii města a utváření jeho vesnického zázemí.

Město Plzeň leží na soutoku 4 řek a to Mže, Úhlavy, Úslavy a Radbuzy, ze kterých vzniká Berounka. Osídlení, které se nacházelo v bezprostředním okolí soutoku, mělo zemědělský charakter. Nová Plzeň byla založena mezi lety 1288 - 1300 (Nováček – Stočes – Široký – Wasková 2014, 127). Patřila k největším českým královským městům pozdního středověku a časného novověku. Urbanistický vývoj Plzně měl vliv na utváření okolní krajiny v zázemí města (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 289). Město Plzeň bylo přísně rozvrženo na pravoúhlé sítě ulic s ortogonálně rozvrženým půdorysem. Základem byl tedy obdélník se zaoblenými rohy po stranách, ty byly rozděleny do 21 parcelních bloků (Nováček – Stočes – Široký – M. Wasková 2014, 143–145).

V okrese Plzeň – město je doloženo několik vsí, které patřily do užšího zázemí města (obr. 8). Ve 13. století, před založením Nové Plzně, se zde nacházelo šest vsí - Doudlevice, Křimice, Litice, Malesice, Újezd a Skvrňany. Ve 14. až v první polovině 15. století, tedy až po založení Nové Plzně na konci 13. století, tvořilo zázemí města 24 vsí (Bolevec, Božkov, Bukovec, Černice, Červený hrádek, Dolní Vlkyš, Doubravka, Hradiště, Lhota, Lobzy, Lochotín, Radobyčice, Radčice a Koterov), z těchto jmenovaných vsí jich 9 zaniklo ve 2. polovině 15. století (Bor, Bukšice, Dubnice, Zábělá, Kostelec, Borek, Záhoří, Týnec, Roudná). Vesnice zpravidla vlastnilo více majitelů a některé z nich si držela ve vlastnictví nižší šlechta. V některých vsích byla doložena malá opevněná sídla (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 297).

Vsi v zázemí města můžeme rozdělit na vsi podle toho, jak se pod městskou vrchnostenskou správou dostaly. A to na šosovní vsi (městské vsi), zádušní vsí (patřily církvi, pod městským dohledem) a vsi poddanské, které Plzeň získala svým nákupem. V 17. století se pak objevují dominikánský sídla. V době předhusitské, Plzňi náleželo 11 vsí (Skvrňany, Doudlevce, Radobyčice, dvory Doubravky, Ejpovice, Kyšice, Černice, Útušice, části obcí Lobzy, Božkov a Koterov). Z toho sedm vesnic patří do tzv. městských – šosovních vsí (Černice, Skvrňany, Doudlevce, Radobyčice, Útušice, Božkov a Koterov) a jedna původně poddanská ves (Lobzy), která se společně se dvorem ve 2. polovině 15. století dostal pod plzeňský šos. Zbylé vesnice patřily zádušnímu špitálu sv. Máří Magdaleny. Do vsí šosovních řadíme i ves Malice. Ostatní vsi se do pozemkové držby města dostaly až po husitských válkách. Vesnice byly k městu připoutány různými způsoby a měly status tzv. poddanských vsí (Wasková 2015, 20–36).

4.1 Vesnice založené před Novou Plzní

4.1.1 Skvrňany

Skvrňany (obr. 9) jsou Plzeňskou městskou částí, která se nachází na západní straně města. První zmínka se objevuje roku 1239, kdy byly v držení kladrubských benediktinů (Profous 1957, 90). Před husitskými válkami se ve vesnici nacházelo 24 usedlostí, jejichž počet však klesal a v roce 1654 ve vsi zbývalo jen 15 usedlostí a jeden pustý dvůr (Foud – Karel 1998, 110).

4.1.2 Litice

Litice (obr. 10) leží na jih od města Plzně. První písemná zmínka pochází z roku 1212 (Profous 1949, 637), v souvislosti s hradem patřícím Oldřichovi z Litic. V 15. století zde byla postavena tvrz, která ale

postupem času zanikla. V roce 1654 zde stálo 22 selských dvorů, z toho jeden byl pustý. Dominantou vsi je kostel sv. Petra a Pavla, gotická stavba pocházející z roku 1420. V usedlosti čp. 38 je dochován fragment pozdně gotického portálu. V usedlostech čp. 57 a čp. 30 jsou dochovány fragmenty gotického zdiva (Foud – Karel 1998, 92–93).

V roce 1998 byl na katastru Litic, jihovýchodně od návrší Dubová hora, proveden povrchový sběr, při kterém byly získány zlomky keramiky, které však nebyly datovány (Braun - Sokol 1999, 101).

4.1.3 Doudlevce

Doudlevce (obr. 11) leží 2,5 km od centra Plzně na levém břehu Radbuzy. Poprvé se objevuje zmínka v roce 1227, kdy Doudlevce náležely benediktinskému klášteru sv. Jiří (Profous 1947, 398). K roku 1418 zde bylo zaznamenáno 12 usedlostí, jejich počet se ale stále snižoval (Foud – Karel 1998, 78). V usedlosti čp. 4 byly ve sklepě nalezeny pozůstatky pozdně gotických portálů (Foud – Karel 1998, 11).

4.1.4 Malesice

Malesice (obr. 12) se nachází severozápadně od města Plzeň. Poprvé se v pramenech objevily roku 1239 v predikátu Zdislava, který směnil okolní vsi s kladrubským klášterem (Profous 1951, 10).

4.1.5 Křimice

Křimice (obr. 13) leží 5 km západně od centra Plzně, rozkládají se na dně širokého a plochého úvalu řeky Mže. Poprvé se zmínky o Křimicích objevují roku 1251 (Profous 1949, 398) jako majetek Půty z rodu Drslaviců. Od poloviny 15. století zde vznikala tvrz Točnicků. Roku 1654 bylo zaznamenáno ve vsi 26 usedlostí. Půdorys vesnice prošel složitým urbanistickým vývojem. V severní části pak stála tvrz, která byla později v 18. století přestavená na zámek (Pešta 2005, 192–193). V 15.

století bylo ve vesnici 24 sedláků, 5 chalupníků a 4 zahradníci. V roce 1737 nechal Karel VI. obcí vést stezku do Norimberka (Foud – Karel 1998, 87).

4.1.6 Újezd

Újezd (obr. 14) leží 4,5, km severovýchodně od centra Plzně na zvlněném terénu východního okraje Plzeňské kotliny. Újezd patří mezi nejstarší doložené vsi v písemných pramenech. V kladrubském falzu se o Újezdě objevuje zmínka už z roku 1115 (Profous 1957, 428). Na podobu půdorysu vesnice mělo vliv rozdělení majetku mezi více majitelů. Za nejstarší dochovanou stavbu lze považovat pozdně gotickou sýpku z domu čp. 10 na západní straně návsi (Pešta 2005, 363).

Při rekonstrukci roku 1999 v ulici Ve dvoře, v rýze pro elektro přípojku před čp. 3/21, byla dokumentována svrchní část přemístěného, 50 cm silného spáleništního souvrství z 15. století, ze kterého byly vyzvednuty zlomky keramiky, kachlů, skla a mazanice s otisky (Nováček 1999).

4.2 Vesnice založené po roce 1300

4.2.1 Bolevec

Bolevec (obr. 15) je dnes součástí městské části Plzně 1, ležící 3 km severně od centra města. Již ve středověku zde na jižní straně vnikl komplex rybníků, který se nachází na Boleveckém potoce a jeho přítocích (Pešta 2005, 36). První zmínka o Bolevci se objevuje v písemných pramenech v roce 1382 (Profous 1947, 112) v souvislosti s odkazem majetku pražské kapituly u sv. Apolináře. Roku 1461 zde bylo 10 usedlostí po dvou lánech (Pešta 2005, 36).

V Bolevci se dochovalo několik staveb, ve kterých lze pozorovat pozdně středověké stavební prvky (Pešta 2005, 37). V čp. 1 lze ve zčásti zapuštěném sklepe pozorovat pozdně gotický portál. V sýpce čp. 7 na západním konci jižní strany návsi, se ve sklepech objevují středověké portály. Kromě portálů se u vjezdu dochovaly pilíře, k jejichž vyzdění byly použity opracované články z pozdně středověké brány podobného typu. Mimo to se v usedlosti dochovalo okénko v podobě střílny, situované ve východní stěně sýpky (Foud – Karel 1998, 10). Další prvky pozdně gotické architektury můžeme pozorovat v čp. 12,13,14 a 19. V usedlosti čp. 12 na západní straně návsi, byly ve zdivu kamenných pilířů brány zjištěny okosené středověké portály. V usedlosti čp. 13 byla ve sklepe na vnitřním líci vstupu nalezena část středověkého ostění s lehce hrotitou archivoltou.³ Části ostění byly nalezeny i v čp. 14 a v čp. 19 (Škabrada 1979, 176–184).

4.2.2 Dolní Vlkyš

Dolní Vlkyš (obr. 16) leží 2,5 km od města Touškov. Poprvé se objevuje v pramenech roku 1341. Ves se později v 60. letech 14. století spolu s hradem Komberkem dostala do držby kladrubského kláštera (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 295–296).

4.2.3 Božkov

Vesnice Božkov (obr. 17) leží 4 km jihovýchodně od centra Plzně. První zmínka o vesnici se objevuje roku 1338 (Profous 1947, 139), V tomto roce byla ves rozdělena mezi měšťany, jedním z vlastníků byl již zmiňovaný Konrád z Dobřan a dalšími vlastníky byla drobná šlechta (Pešta 2005, 46).

V Božkově se stejně jako v dalších vesnicích dochovala architektura s pozdně gotickými prvky. Jedná se o sýpku čp. 15

³ archivolta - jedná se o plastické zvýraznění tvaru oblouku (Frolec – Vařeka 1983,11)

severozápadně od návsi s pozdně gotickými portály. Dále se tyto portály objevují i ve sklepech v domech čp. 7, 12 a pod stodolou v čp. 18 (Pešta 2005, 47). V domě čp. 12 se zachoval pozdně gotický hrotitý osazený portál. V usedlosti čp. 18, která patří k jádru obce, byl ve sklepě stodoly nalezen pozůstatek okoseného portálu s půlkruhovou archivoltou (Škabrada 1979, 175–181).

Při průzkumu staveniště odkalovacích nádrží teplárny, nacházející se 1600 m VSV od mostu přes Úslavu v Božkově, byl v roce 1982 nalezen zcela zničený středověký objekt, ze kterého bylo získáno 73 ks předmětů, které se datují do 13. - 15. století (Rožmberský 1982).

4.2.4 Bukovec

Bukovec (obr. 18) leží 5,5 km SV od centra Plzně a je oddělen od Plzeňské kotliny zalesněným vrchem Chlum. Ves patřila k Červenému Hrádku, avšak v roce 1724 ho odkoupilo město Plzeň. V roce 1654 bylo ve vsi zaznamenáno 5 selských osazených gruntů a 1 pustý (Pešta 2005, 55). První zmínka o vesnici se datuje k roku 1379, kdy Bukovec patřil Heřmanovi z Nečtin (Profous 1947, 211).

4.2.5 Červený Hrádek

Červený Hrádek (obr. 19) se nachází 6 km severovýchodně od centra Plzně. Poprvé se objevuje v pramenech roku 1384 (Profous 1947, 658). V roce 1445 držel Hrádek vladyka Martin s manželkou Machnou (Sedláček 1905, 240), nacházelo se zde malé vrchnostenské sídlo, které ale k roku 1550 zaniklo. K Červenému Hrádku patřily také další okolní vesnice, např. Bukovec (Pešta 2005, 62).

4.2.6 Hradiště

Hradiště (obr. 20) leží jihovýchodně od centra Plzně, ve smyčce Úhlavy 1,5 km od ústí do Radbuzy. Poprvé se objevuje v písemných

pramenech v roce 1318 (Profous 1947, 665). V roce 1395 je v Hradišti doložená tvrz, patřící plzeňským měšťanům Ebrzvínům z Hradiště. Tvrz však na počátku 16. století zaniká (Pešta 2005, 132). V roce 1686 zde byl postaven hamr, u kterého vzniklo několik chalup (Bělohlávek 1987, 334–335).

4.2.7 Koterov

Koterov (obr. 21) leží na pravém břehu Úslavy na jihovýchodním okraji od urbanizované Plzeňské kotliny. První zmínka o Koterově se objevuje v roce 1369, kdy plzeňský měšťan Vavřinec z Kralovic vysazuje právem ves Koterov, ke které náleželo 12 lánů (Profous 1949, 336). Přes Úslavu zde vedla cesta, která spojovala Plzeňskou kotlinu se Starým Plzencem a Nepomukem. V držení vesnice se vystřídalo několik majitelů. Od roku 1515, Koterov natrvalo patří mezi městské plzeňské obce. Podle pramenů, se v roce 1654 ve vesnici nacházelo 14 usedlostí, z toho 9 selských a 5 chalupnických. (Pešta 2005, 179–180). Dodnes se ve vesnici nacházejí pozůstatky staveb již z pozdního středověku. Například v usedlosti čp. 5, na severní straně návsi, se na schodech do sklepa dochovalo pozdně gotické ostění s výrazným kolmo ukončeným okosením, a v usedlosti č. 7 byly na portálech použity druhotné gotické stavební články (Škabrada – Švábek 1982, 278).

4.2.8 Lobzy

Lobzy (obr. 22) leží asi 2,5 km jihovýchodně od centra Plzně, na pravém břehu řeky Úslavy (Pešta 2005, 213). Poprvé se objevují v písemných pramenech roku 1379 (Profous 1949, 648), kdy byla vesnice rozdělena mezi 4 majitele. Část patřila dominikánskému klášteru a dvě Jakubu a Jindřichovi (Brož 1924, 1). K roku 1641 bylo ve vesnici zaznamenáno 11 usazených usedlostí a jedna pustá. Nejvýznamnější památkou lidové architektury je usedlost čp. 1, barokní patrová stavba, ve

kteřé se v suterénu dochovaly pozdně středověké relikty (Peřta 2005, 213–214).

4.2.9 Radobyčice

Radobyčice (obr. 23) se nachází jižně od města Plzeň a protéká jimi řeka Úhlava. První zprávy se objevují roku 1418 (Profous 1951, 523). V 15. a 16. století bylo ve vesnici zaznamenáno 13 až 15 usedlostí (Foud – Karel 1998, 108).

4.2.10 Radčice

Radčice (obr. 24) se nachází severozápadně od centra Plzně. Leží na dně široké údolní nivy řeky Mže. Poprvé se o vesnici dozvídáme roku 1319 (Profous 1951, 512), kdy Radčice patřily plaským cisterciákům. Roku 1654 bylo ve vsi doloženo 9 osazených selských usedlostí a 2 pusté. Na některých vesnických stavbách se objevují kamenné architektonické články z pozdního středověku (Peřta 2005, 295–296).

4.2.11 Doubravka

Vesnice Doubrava (obr. 25) se nachází severovýchodně od centra Plzně. První zmínka o vsi se objevuje v roce 1338 (Profous 1947, 395). Jednalo se o malou ves s jedním dvorcem a dvěma selskými usedlostmi. V roce 1509 pak tuto ves kupuje město Plzeň (Foud – Karel 1998, 74). Od tohoto roku o vsi nemáme zmínky a zdá se, že v 15. století ves částečně zpusťla nebo úplně zanikla (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 306).

4.2.12 Lochotín

Lochotín (obr. 26) lze lokalizovat severozápadně od centra Plzně. V roce 1436 se na hoře Lochotín nacházel dvůr, který však za třicetileté války zpusťl (Peřta 2005, 307). První zmínka o vsi se objevuje roku 1406 (Profous 1949, 652).

4.2.13 Lhota

Ves Lhota (obr. 27) leží na jihozápadním okraji města Plzně. Lhota se poprvé objevuje v písemných pramenech roku 1459 (Profous 1949, 521), kdy byla pronajata poddaným ze Šlovic "dědiny a louky lhotské". Pravděpodobně za husitských válek vesnice zpustla (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 307).

4.2.14 Černice

Vesnice Černice (obr. 28) leží 6 km jihovýchodně od centra Plzně a je rozložena na vyvýšené terase a nad pravým břehem Úslavy při jižním okraji Plzeňské kotliny. První zmínka se objevuje v písemných pramenech roku 1402 (Profous 1947, 288), kdy je zmíněná v majetku města Plzně. V roce 1418 uvádí písemné zprávy 27 usedlostí a jeden mlýn (Foud – Karel 1998, 66) a z roku 1496 je evidován rybník (Brož 1925, 9). Postupem času však vesnice upadala a docházelo k úbytku obyvatel (Pešta 2005, 58).

V Černicích se dochovalo několik staveb, ve kterých lze pozorovat pozdně gotické stavební prvky. Například usedlost čp. 17 na severní straně návsi, ze které se dochovala část okoseného ostění. Na východní straně návsi v usedlosti čp. 27 bylo nalezeno taktéž pozdně gotické ostění. V sýpce v usedlosti čp. 28 na jihozápadní straně se dochovaly pozdně gotické půlkruhové zavřené portály, s kolmo ukončeným okosením (Škabrada – Švábek 1982, 280–283). Dalším zachovalou stavbou je usedlost čp. 21, která je umístěna na východní straně návsi. Původní dvůr prošel několika etapami přestavby. Dnes si zachoval podobu z přestavby provedené v 2. pol. 19. století a posléze i s menšími úpravami z 1. pol. 20. století. Stavba se původně skládala ze tří částí, na jihu z obdélné stodoly, na východě stála stáj a v severozápadním rohu se nacházely chlévy. V 70. letech 19. století byla ke stájím postavena také

obytná podsklepená budova, která nejspíše kopírovala předchozí zástavbu (Vladař 2006).

4.2.15 Zaniklé vsi

Na území Plzně bylo zaznamenáno několik dnes již zcela zaniklých vesnic. Jedná se o vesnice Borek, Roudná, Záhoří, Zábělá 2, Dubnice, Bukšice, Bor – Lašitov, Týnec a Kostelec (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 299).

4.2.16 Borek

Vesnici Borek (obr. 29) lze hledat v lesích za Bolevcem, přesně na jihozápadní straně pramenné pánve příležitostné vodoteče, která ústí do Boleveckého potoka. V písemných pramenech se poprvé objevuje v roce 1454 (Profous 1947, 120) a to v souvislosti s františkánským klášteřem v Plzni. V roce 1543, se podle pozemkového majetku, ve vsi nacházely 4 usedlosti. V rámci archeologického výzkumu, zde byly odkryty čtyři usedlosti, které tvořily řadu od severozápadu k jihovýchodu o délce 140 m. Za jádro vsi lze považovat větší konvexní relikt s plochým vrcholem členěným dílčími vkleslinami a kupami a s jednotnou orientací (SV - JZ). Pravděpodobně se jedná o pozůstatky domů. Kromě domů lze ve vsi pozorovat i relikt hospodářských staveb a studnu (Dudková – Orna – Vařeka 2008, 47).

4.2.17 Záhoří

Vesnice Záhoří pravděpodobně ležela severně od kostela Všech svatých do údolí s bezejmennou vodotečí (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 306). První zmínka se objevuje v roce 1381 (Profous 1957, 696).

V roce 1976 byl v Záhoří ve svahu severně od kostela proveden záchranný archeologický výzkum, při kterém se podařilo zachytit kulturní vrstvu. Část zahloubené stavby datované do 13. století a jámy zapuštěné do podloží, ze kterých byla vyzvednuta keramika řazená do 13. až 15. století (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 305).

4.2.18 Bor-Lašitov

Vesnice leží jižně od Skvrňan a je také spojována Borským polesím či částí města Plzeň – Bory (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 299). Poprvé se objevuje v písemných pramenech roku 1352 (Profous 1947, 116)

4.2.19 Bukšice

Bukšice spadají pod katastr Božkova a lze je lokalizovat v poloze Na Zámečku na levém břehu Božkovského potoka (Pešta 2005, 46) a na východ od Božkova (Brož 1924, 6). O Bukšicích se poprvé dozvídáme z predikátu Racka z Bukšic svědčícího na listině z roku 1327 (Profous 1947, 215). Vesnice zaniká na počátku 16. století. Zpráva z roku 1454 uvádí, že se ve vesnici také nacházela tvrz (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 303).

V roce 1979 v poloze Na Zámečku byly při povrchovém sběru získány nálezy keramiky, mazanice, zvířecích kostí a železných artefaktů. V 80. letech se podařilo identifikovat objekt projevující se spáleništní vrstvou, kamennou destrukcí a kumulací nálezů o velikosti 5x10m, jednalo se pravděpodobně o část poplužního dvora. Keramika byla datována do 13. - 15. století (Rožmberský 1986, 15–16). Při dalším výzkumu se podařilo zachytit do svahu zapuštěnou plošinu a líc zdi o délce 9 m a další nálezy pozdně středověké keramiky (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 303).

4.2.20 Dubnice

Dubnice, stejně jako ves Bukšice spadá pod katastr městské části Božkov (Pešta 2005, 46). Lze jí lokalizovat severovýchodně od Božkova do lesa V Pytli (Rožmberský 1986, 14–15). Poprvé je ves zmiňovaná v roce 1377 (Profous 1947, 434). Ves pravděpodobně zanikla v roce 1483, kdy ve vesnici stály jen dvě chalupy a jinak byla ves pustá (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 303).

4.2.21 Kostelec

Kostelec se nachází nad soutokem Mže a Úslavy severozápadně od jádra vsi Doubravky. Jedná se o zaniklou ves v okolí kostela sv. Jiří. Lokalitu lze zařadit již do 11. století (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 304). První zmínka se však objevuje až v roce 1352 (Profous 1949, 322). V raném středověku u soutoku řek existoval sídlištní areál, který se později ve vrcholném středověku transformoval do stabilizované vsi, později známé jako Doubravka (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 304).

Severozápadně od jádra pozdější vsi Doubrava se nachází kostel sv. Jiří, kolem něhož se nacházel zaniklý sídlištní areál (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 304). Roku 2000 byl v západním nároží kostela sv. Jiří, proveden archeologický výzkum (Sokol 2000,1). Kostel sv. Jiří na Doubravce byl postaven při soutoku Mže a Úslavy, na místě, kde se v první třetině 11. století pohřbívalo. Spolu s kostelem Všech svatých tvoří kostel sv. Jiří strukturující prvek osídlení v Plzni. O interpretaci a datování kostela se vedou dlouhé polemiky. Podle kroniky Přibíka Pulkavy, která pochází z poloviny 14. století, zde byl v roce 992, ještě na území Kostelce biskupem Vojtěchem vybudován kostel Panny Marie a provizorní řadový dům pro skupinu řeholníků. Kostel prošel za tu dobu velkým množstvím renovací. J. Hajšman pak provedl v roce 2007 důkladnou revizi dokumentace z renovace kostela a zjistil, že

loď kostela je časově a slohově nesourodou srostlicí dvou fází. Jižní část zdiva lodi , apsidy a západní věže je románská, naopak severní loď kostela je gotická (Nováček – Stočes – Široký – Wasková 2014, 129–132).

4.2.22 Roudná

Ves se nacházela severovýchodně od městské části Bílá Hora nad strmým levým břehem Berounky. Poprvé se objevuje v predikátu Vojslava z Roudné v roce 1321 (Profous 1951, 590). V roce 1495 přešla do majetku města Plzně. Vesnice pravděpodobně zaniká v první polovině 14. století, kdy je doložena místo vesnice zemědělsky využívaná plocha (Uherský 2004, 175).

Roku 1998 a 2004 byly na Roudné prováděny systematické sběry. V letech 2003, 2006 - 2007 byly v rámci výstavby obytných domů provedeny předstihové záchranné výzkumy a geofyzikální průzkum, díky kterému se podařilo zachytit zahloubené objekty, relikt nadzemních staveb, výrobní objekty a příkopový útvar. Na zemědělské ploše pak byla nalezena keramika z 13. - 15. století a tesané kvádry (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 304).

4.2.23 Týnec

Ves lze lokalizovat severně od kostela Všech svatých. V pramenech se objevuje v roce 1381 v souvislosti s kostelem Všech svatých (Profous 1957, 696; Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 305).

Mezi levým břehem Mže a na pravém břehu Úslavy v blízkosti jejich soutoku se na konci 19. a první poloviny 20. století v rámci stavební prací podařilo nalézt středověkou keramiku, kachle, základy staveb, studnu a pravděpodobné základy tvrze (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 305).

4.2.24 Zábělá

Zábělá (obr. 30) se nachází na katastrálním území obce Chrást, severovýchodně od Bukovce v lesní trati Horní Zábělá. V písemných pramenech o ní nejsou žádné zmínky. O vesnici se dozvídáme až v 1. polovině 19. století. Na základě nalezené keramiky lze vesnici datovat do konce 13. až první poloviny 15. století (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 306).

V roce 2004 byl proveden rozsáhlejší průzkum M. Metličkou a M. Uherským, kdy se podařilo zdokumentovat celkem 35 reliéfních tvarů na ploše o délce 280 m a šířce 100 m. Objekty byly kruhového nebo oválného půdorysu a pravděpodobně se mohlo jednat o pozůstatky výrobního či zpracovatelského pyrotechnického zařízení. V objektech byla nalezena i keramika datovatelná do konce 13. až první čtvrtiny 15. století (Metlička – Uherský 2007, 135–136).

5 LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Lidová architektura ať už gotická, renesanční nebo barokní zanechala stopy v řadě vesnických staveb na Plzeňsku (Foud – Karel 1998, 9). Vesnické architektuře se v průběhu času věnovalo nespočet badatelů a byla sepsána celá řada publikací. Lidovou architekturou na Plzeňsku se zabývá například publikace J. Brože (Brož 1922-1925), K. Fouda a T.Karla (Foud – Karel 1998), nebo J. Pešty (Pešta 2005) etc. Řada informací o vesnické architektuře na Plzeňsku se objevuje v základních dílech V. Mencla (Menc 1980), nebo J. Škabrady (Škabrada 1999). V následující části se budu věnovat základnímu přehledu o vesnické architektuře na Plzeňsku.

Významným aspektem utvářejícím podobu vesnického domu byla nejen tradice, ale i dostupnost materiálu. Nejčastějším materiálem bylo dřevo a kámen, který se stal v pozdějších letech hojně využívaným stavebním materiálem pro stavbu venkovských i hospodářských objektů, které dokládá i řada architektonických prvků ve vesnických stavbách v okolí Plzně, z nichž nejstarší můžeme datovat do pozdně gotického období (Foud – Karel 1998, 9 - 12). Jinak vesnice kolem Plzně měly dlouho dřevěnou (roubenou) podobu (Menc 1980, 553).

5.1 Vesnický dům

Hlavní stavbou každé usedlosti byl obytný dům. Ke konstrukci domů bylo zapotřebí kamene, který se využíval na podezdívky nebo na části domu jako např. komory. V pozdním středověku se pak kamenná vesnická architektura stala hojně rozšířenou (Dudková – Orna – Vařeka 2008, 22 23). Nejrozšířenější stavbou na celém našem území byly roubené domy, a to včetně Plzeňska (Langer – Vařeka 1983, 90). Pro vesnické domy v západních Čechách byly charakteristické přesahující stropní trámy, které byly na jedné straně obrácené do dvora. Štítové domy byly svisle bedněné nebo se složitější symetrickou sestavou. Vnější stěny

domů byly kryty hliněnou omazávkou, připevněnou na kolíčkách z tvrdého dřeva, které dokonale izolovaly (Škabrada 1999, 166).

Později se objevují v západních Čechách, s výjimkou Chodska, hrázděné konstrukce, které se objevují v patrových stěnách domů a hospodářských staveb. Z čehož vyplývá, že patrové domy se do vesnic dostávají z prostředí vyspělejších měst a městeček, kde se objevují již dříve. Jakmile ve vesnicích vznikly hospodářské a sociální podmínky, začala se výstavba patrových domů rozšiřovat i na venkově (Langer – Vařeka 1983, 92). Patrové domy se objevily nejdříve u pavlačových sýpek, avšak k přechodu ke stratifikaci docházelo postupně (Škabrada 1999, 167).

Vesnický dům tvoří vývojovou linii svým urbanistickým vztahem k ulici a návsi (Máčel 1954, 170). Domy bývají orientované k veřejnému prostoru a to buď do ulice, nebo k návsi. Nejčastěji se jednalo o štítovou orientaci, kterou v polovině 19. století vystřídala okapová orientace (Foud – Karel 1998, 21). Typický dům má několik základních variant, ale skládá se vesměs z obdobných dílů. Nejtýpější je trojdílný dům, kdy základem je, světnice/jizba (obytná část), síň (vstupní část), komora nebo chlív (skladovací část). Dále později se v rámci síně vydělila černá kuchyně (většinou jediná zděná a klenutá konstrukce v dřevěném objektu). Součástí vesnické usedlosti byly hospodářské objekty jako chlěvy, seníky, stodoly, sušárny, sýpky, stáje, sklepy. Vedle trojdílných domů se mohou objevovat i dvojdílné domy, kdy dům obsahuje jen obytnou část a vstupní síň, nebo dokonce i jednodílné tvořené samostatnou jizbou (doloženo archeologicky na příkladech řady zaniklých středověkých vsí na Plzeňsku – viz Vařeka – Holata – Rožmberský – Schejbalová 2011, 319-342)

Uspořádání domů má mnoho variant - dům komorový (komora je přístupná ze síně), dům chlívni (místo komory chlív), dům komoro -

chlévní (ve třetím díle jak chlév i komora), dům s oboustrannou obytnou dispozicí (dvě světnice po stranách střední síně), dům špýcharový (ve třetím díle patrová sýpka), dům s úhlovou dispozicí (pravoúhle zalomená v místě vstupní síně) (Pešta 2014, 32). Pro Plzeňsko jsou typické trojdílné domy komorového typu. V západních Čechách se ojediněle vykytují i domy chlévní (Horní Jadruže, Loučimi, Svojšín nebo Železná ruda) (Foud – Karel 1998, 21). Uspořádání usedlostí byla variabilní, v některých případech se mohlo jednat jen o smíšené, přechodní formy nebo sídla, která vznikla druhotnou parcelací domu. Z těch nejzákladnějších známe jednotný (lineární) dvůr, paralelní, úhlový (hákový), trojstranný, trojboký, čtyřstranný, čtyřboký a volné uspořádání dvora (Pešta 2014, 32). V 17. a 18. století prošly obytné domy řadou transformací a dispozičních změn, a to v řešení otopného zařízení a z jizby, ze které se stávala světnice. Nejrozšířenějším typem krovu pak v 19. století je stojatá a ležatá stolice (Foud – Karel 1998, 20). V západních Čechách má velmi početné zastoupení vesnická výstavba z 2. poloviny 19. až počátku 20. století, protože masovému přezdívání starší dřevěné zástavby docházelo v téhle době. Změna se projevila v budování sýpkových polopater s typickými větracími okénky při podlaze půdy. Ke každé usedlosti náležela i brána v jednodušším provedení (Škabrada 1999, 168).

V mnoha vesnicích kolem Plzně (Božkov, Černice, Bolevec, Újezd, Litice, Koterov, Doudlevice) lze pozorovat fragmenty pozdně gotické architektury. Tyto pozůstatky pozdně gotické architektury – jedná se především o jednotlivé stavební prvky jako např. o fragmenty portálů, se nacházejí jen v usedlostech, které tvořily středověké jádro obce. Jedním z důvodů je, že vesnice byly postaveny na strategickém místě, a tak bylo nejpřirozenější a ekonomicky výhodné usedlosti obnovit nebo postavit nové na stejném místě (Škabrada 1979, 185–186).

Kromě pozdně gotických portálů a jiných kamenických děl, se v prostředí vsí objevují prvky renesančního stavitelství z 16. – 17. století.

Například sýpka čp. 7 v Bolevci, kde byl zjištěn původní tvar renesančního štítu. Objekt byl nejspíše založen ve středověku, což můžeme odhadnout dle tloušťky zdiva mezi přízemním a renesančním štítem. Dva štíty se na domě vyskytovaly, proto, že v renesanci byly původní pozdně gotické štíty nahrazovány (Foud - Karel 1998, 11).

V okolí Plzně se dochovalo také několik staveb z barokní architektury. Z důvodu 30. leté války, která přinesla úpadek plzeňských vesnic, se ale barokní stavby vyskytují jen ojediněle (např. Bolevec, Lobzy). Domy se většinou stavěly ze spalných materiálů, a tak se nám mnoho památek nezachovalo (Pešta 2005, 13).

V 18. a 19. století byl zaveden nový stavební sloh – lidový klasicismus, ovlivněný kontakty s městským prostředím, jenž venkov ovlivňovalo po hospodářské i kulturní stránce. Jako stavební materiál se rozšiřuje kámen – pískovec a celkově se mění velikost objektů. Zavádějí se kamenné komíny, a tím se zlepšuje bezpečnost otopného zařízení. Do černé kuchyně byla přistavěna kamna a chlebová pec. V 19. století se rozmohla i výstava bran usedlostí, které jsou spolu se sýpkami a chlévy orientovány do čela návsi či ulice. V neposlední řadě se přestavovaly také kaple, fary a školy (Foun – Karel 1998, 16–18).

6 TRANSFORMACE VESNIC

Od raného středověku docházelo ke strukturální změnám středověkého osídlení, které vyvrcholily ve 13. století (Klápště 2005, 295). Z nižších poloh postupovalo osídlení do i výše položené krajiny (Dudková - Orna - Vařeka 2008, 20). Od 2. poloviny 13. století a v průběhu 14. století se díky zemědělství mění krajina a více se zintenzivňuje osídlení, které je založené na nových ekonomických vztazích v trojúhelníku vrchnost - poddaný - půda. Unifikace práv a povinností vesničanů byly zřejmě hlavním důvodem typovosti schémat nově zakládaných vsí. Zahušťovalo se staré sídlení území a osídlení se přemísťovalo do vyšších poloh. Osídlovací vlna byla během vrcholného středověku do jisté míry úspěšná a intenzivní, kdy se podařilo vytvořit základ stabilního sídelního systému, který přes určité změny vydržel až do současnosti (Škabrada 1999, 58).

7 ÚVOD DO METODIKY

7.1 Metody pro studium vesnických půdorysů

Základní metodou pro studium vesnických půdorysů je tzv. retrogresivní analýza, jež využívá kartografických pramenů z 18. a 19. století, jejichž studiem se snaží ukázat a naznačit vývoj starší sídelní situace, před pozemkovými reformami a výraznými zásahy do krajiny a v uspořádání sídel. Jedním ze základních kartografických pramenů, které lze využít ke studiu půdorysů vesnických sídel představují císařské otisky stabilního katastru (Smetánka – Škabrada 1976, 55–59).

Kromě retrogresivní metody nám pro studium vesnických půdorysů slouží také písemné prameny, které napomáhají k vytvoření hypotéz o formování a uspořádání sídel. Základními prameny jsou katastry (soutisky majetku) jako je berní rula, Tereziánský katastr, a Josefínský katastr. Využít lze i číslování domů provedené v letech 1770 – 1771 (Škabrada 1999, 46–52). Avšak tato metoda není tak produktivní jako mapy stabilního katastru, a ne vždy jsou písemné prameny k dispozici. Nejschůdnějším způsobem pro studium je proto komplexní výzkum využívající kromě písemných a kartografických pramenům také archeologické a stavebně-historické prameny, které nelze chápat odděleně. Skládá se z hodnocení psaných pramenů, historických map, novodobých kartografických map (geologické, geobotanické nebo pedologické mapy a další.), průzkumu přímých stavebních pozůstatků raně středověké vesnice (románské kostely), povrchového systematického sběru keramiky, průzkumu a zaznamenávání přírodních podmínek (zázemí pro plužinu, zdroje stavebního materiálu atd.) (Smetánka – Škabrada 1976, 55–59).

Další informace o půdorysech máme z nedestruktivních průzkumů zaniklých vsí v lesním prostředí (např. Dražanská vrchovina, Černokostecko) a archeologických výzkumů zaniklých středověkých vsí (zejména u těch, kde byl odkryt celý půdorys včetně usedlostí jako Pfaffenschlag, Mstěnice, Bystřec, Konůvky, Svídná). Jedním z metod je terénní analýza, kdy v případě nedestruktivního výzkumu jde o průzkum reliéfních tvarů zaniklých staveb nebo nedestruktivní dokumentaci stojících objektů. Z destruktivních pak provádíme analýzu archeologickým odkryvem (Vařeka 2004, 37–44).

Další metodou je stavebně-historický průzkum, který může přinést informace o stáří vesnických staveb a jejich stavebním vývoji. Velký význam mají pro poznání venkovské tradice vysoké dřevěné obytné místnosti – jizby. Při zkoumání stavebních zvyklostí byl důležitý konzervatismus venkovského stavebního prostředí, který se projevoval na reprodukování vyhovujících konstrukcí na stavebních typech (Škabrada 1996, 123)

7.1.1 Mapy stabilního katastru

Mapy stabilního katastru jsou nedílnou součástí při studiu poznání vývoje historické zástavby žijící vesnice. Císařské otisky stabilního katastru byly pořízeny během 2. čtvrtiny 19. století. Podmětem k provedení map se stala potřeba habsburského státního aparátu zvýšit příjmy plynoucí z daní, takže cílem bylo podchycení potencionálních plátců daně a stanovení rozsahu jejich majetku (Škabrada 1996,76).

Mapy jsou v měřítku 1:2880 a zachycují sídla a krajinu v důležitém období (před nástupem průmyslových proměn) (Škabrada 1996, 76). Lze na nich dobře studovat urbanistický vývoj vsí. Stavby jsou na císařských otiscích a indikačních skicách barevně rozlišeny, a to buď na spalné tedy

dřevěné (označ. červeně) a na nespalné, tedy zděné (označ. žlutě). Detailně ukazují rozsah uspořádání půdorysu původní zástavby a jejího okolí, včetně zahrad, sadů, polí, lesů, cest apod. Zachycují rovněž i neexistující budovy.

8 METODIKA PRÁCE

8.1 Typologie vsí v zázemí Nové Plzně

Jak už bylo několikrát zmíněno, základním urbanistickým prvkem je půdorys, ze kterého můžeme určovat typy vesnických sídel (Foud – Karel 1998, 9). V následující kapitole bude proveden rozbor půdorysů vsí v zázemí města Plzně na základě císařských otisků stabilního katastru. Studován bude tvar návsi a uspořádání usedlostí. Cílem bude pokusit se typologicky zařadit jednotlivé vsi. Budu vycházet především typologie J. Pešty (Pešta 2000).

8.2 Vesnická náves

Než se podíváme na vesnice a typy jejich návsi, je důležité si uvědomit, co to náves je a jak je v literatuře definována. Náves je charakterizována jako základní článek v sídelní struktuře tradiční vesnice, a její přirozené společenské centrum (Vařeka – Jiříková 1979, 3). Jedná se také o místo veřejného prostranství, které je usazeno uprostřed vsi (Frolec 1992, 305). Ačkoliv se nám mohou na první pohled vesnice zdát všechny stejné, není tomu tak. U celé řady vesnic lze pozorovat jejich dlouholetý historický vývoj. Každá vesnice měla svůj jedinečný půdorys, který je vytvářen vzájemnou polohou a uspořádáním jednotlivých staveb (Langer – Vařeka 1983, 25–28).

V první řadě je důležité rozlišit vsi založené ještě před samotnou Plzní a vesnice, které byly založeny po roku 1300. Začneme tedy s vesnicemi před založením Plzně. Jedná se o vesnice – Doudlevice, Křimice, Litice, Malesice, Újezd a Skvrňany (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 295). Důležité je rozlišit i tzv. městské vsi

(Černice, Skvrňany, Doudlevice, Radobyčice, Božkov a Koterov), jejichž půdorys může být ovlivněn městským urbanismem (Wasková 2015).

8.2.1 Skvrňany

Podél vesnice vede dlouhá komunikace, zastavěná z obou stran usedlostmi. Na návsi, která je trojúhelníkového tvaru, stál nejspíše kostel. Vzhledem ke komunikaci, která prochází přes celou ves, můžeme typologicky ves přirovnat k rostlé vesnici komunikační (obr. 31)

8.2.2 Litice

Přes celou vesnici vede komunikace, podél které stojí v řadách z každé strany usedlosti. Náves pravděpodobně ležela na severní straně nivy Litického potoka, která byla zastavěna usedlostmi. V Liticích můžeme pozorovat podobnou situaci jako ve Skvrňanech. Přes vesnici vede komunikace, a tak jí můžeme typologicky přirovnat k rostlé vesnici komunikační (obr. 32).

8.2.3 Malesice

Za náves vesnice můžeme považovat část na levém břehu řeky. Náves je lichoběžníkového tvaru. Typologicky jí můžeme přirovnat k Lánové soustředěné vesnici lineární (obr. 33).

8.2.4 Doudlevice

Jádro vsi je úzké, jelikož se rozkládá podél řeky a je zastavěné usedlostmi. Vesnici tvoří ulicovitá náves, situovaná severojižně k řece Radbuze. Přirovnat jí můžeme ke komunikační vesnici návesní (obr. 34).

8.2.5 Křimice

Střed vesnice je tvořen čtvercovou návší, která je ze dvou stran obklopena stavbami, kdy přes její severozápadní část vede komunikace. Vzhledem ke komunikaci, která vede skrz celou vesnici a náves je do

čtvercového půdorysu (má prvky návesní vesnice), můžeme ves přirovnat ke komunikační vsi návesní (obr. 35).

8.2.6 Újezd

Za náves lze považovat polouzavřenou náves, ke které jsou ze západní strany přilnuté usedlosti do vějířovitého tvaru a je přístupná komunikací jen z jedné strany. Proto jí můžeme přirovnat k typu lánových vesnic, a to k lánové soustředěné vsi radiální (obr. 36).

8.2.7 Bolevec

Náves je situovaná v mělké svažité kotlině s prameništěm. Okolní usedlosti jsou položeny na vyvýšených polohách (Pešta 2005, 37). Náves je lichoběžníkového tvaru, obklopená ze všech stran usedlostmi. Přístupná je pouze jen z jedné strany a proto jí můžeme přirovnat k návesní vesnici ortogonální s polouzavřenou návší (obr. 37).

8.2.8 Božkov

Na půdorysu vesnice lze pozorovat komplikovaný historický a urbanistický vývoj (Pešta 2005, 46). Jádrem vesnice je trojúhelníkovitého půdorysu, které je situováno vedle ústí Božkovského potoka do Úslavy. Podél cesty jsou v řadách postaveny usedlosti. Přiřadit jí můžeme typově k návesní vesnici ortogonální s polouzavřenou návší (obr. 38).

8.2.9 Bukovec

Střed tvoří ulicovitá trojúhelníková náves, podél které jsou vedle sebe postaveny usedlosti. Vesnice má pravidelný půdorys, a tak jí lze řadit mezi návesní vesnice a přirovnat k návesní vesnici s dvoustrannou návší (obr. 39).

8.2.10 Červený hrádek

Půdorys vesnice je nepravidelný, jelikož jádro tvoří trojúhelníková návěs, která je z každého rohu přístupná. Podle tvaru návsi můžeme typologicky ves přirovnat k návěsním vesnicím, a to na návěsní vesnici s dvoustrannou návší (obr. 40).

8.2.11 Hradiště

Návěs je ulicovitého tvaru, kdy jižní strana je obklopena usedlostmi stojícími vedle sebe v řadě. Na jižní straně je ke vsi přilnuta řeka. Typologicky můžeme vesnici přirovnat k lánové vsi, a to přesně k lánové rozvolněné vesnici lineární (obr. 41).

8.2.12 Lobzy

Střed vsi tvoří trojúhelníková návěs situovaná na svahu nad Úslavou. Usedlosti lemují tvar návsi. Typologicky můžeme ves zařadit do návěsních vesnic, a to přesněji na návěsní vesnici ortogonální s uzavřenou návší (obr. 42).

8.2.13 Koterov

Jádro vesnice tvoří návěs lichoběžníkového až trojúhelníkového útvaru, která je přimknutá na jihozápadní straně k břehu Úslavy. Usedlosti lemujícími tvar návsi. Typologicky jí můžeme řadit mezi lánové vsi, a to na lánovou soustředěnou vesnici smíšenou (obr. 43).

8.2.14 Radobyčice

Za jádro návsi lze považovat návěs mírně obdélného tvaru na východní straně vesnice, která je ze tří stran zastavěná usedlostmi. Vesnice je návěsního typu a přirovnat ji můžeme k návěsní vesnici ortogonální s uzavřenou návší (obr. 44).

8.2.15 Radčice

Jádro vsi tvoří náves mírně trojúhelníkového tvaru s křižovatkou cest. Cestu a náves lemují usedlosti. Dle tvaru návsi ji řadíme mezi návesní vesnice. Přirovnat ji pak typologicky můžeme k návesní vesnici s dvoustrannou návší (obr. 45).

8.2.16 Doubravka

Náves je částečně obdélného tvaru. Uprostřed je ves částečně zastavěna několika domy. Řadit jí můžeme mezi vsi návesní, a to přesně do návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (obr. 46).

8.2.17 Lochotín

Lochotín tvoří jen malé množství usedlostí, které stojí podél cesty. Z jižní strany je ves zalesněná. Typologicky ji můžeme zařadit do lánových vsí, a to přesněji do lánové soustředěné vesnice lineární z důvodu zalesnění vsi (obr. 47).

8.2.18 Černice

Jádro vsi tvoří trojúhelníková náves, ze všech stran obklopená usedlostmi. Uprostřed návsi stál kostel. Svým půdorysem ji můžeme řadit mezi vsi návesní a to přesně návesní vesnice s dvoustrannou návší (obr. 48).

8.2.19 Lhota

Náves je podlouhlého tvaru, kdy ze všech stran náves lemují usedlosti. Přístupná je jen z jedné strany. Uprostřed je náves zastavěná několika usedlostmi a pravděpodobně nádrží. Vesnici můžeme typologicky přirovnat k návesní vesnici ortogonální s polouzavřenou návší (obr. 49)

8.2.20 Dolní Vlkyš

Jádro vsi tvoří podlouhlá ulicová návěs. Z každé strany jsou seřazeny domy v řadách. Návěs je uprostřed zastavěná. Přirovnat ji můžeme k lánové soustředěné vsi lineární (obr. 50)

8. 2. Zhodnocení půdorysů vsí a tvaru návěsí

Na první pohled vidíme, že některé vsi mají podobný půdorys. Přes vsi, které jsou starší a vznikly před založením Nové Plzně na konci 13. století, vedla většinou komunikace (Křimice, Litice a Skvrňany). Zvláštní půdorys mají Doudlevice, které jako jediné ze všech z výše uvedených vesnic mají méně obvyklý půdorys. Mohlo to však souviset s jejím převedením na zákupní právo, ke kterému došlo ve 14. století (Foud – Karel 1998, 77). Zbylé dvě vesnice (Újezd a Malesice) řadíme do lánových vsí. U vesnic, které byly založeny ještě před Plzní, můžeme pozorovat malý vývoj. U nejstarší vsi Újezd, pozorujeme návěs lánovou radiální, tedy usedlosti jsou seskupeny do vějířovitého tvaru. U ostatních se tento typ nevyskytuje.

U mladších vsí založených po lokaci Nové Plzně můžeme pozorovat jisté formální podobnosti. Většinou se jednalo o typy návěsí s pravidelným půdorysem (trojúhelníkový nebo lichoběžníkový tvar návěsí) (Černice, Lhota, Doubravka, Radčice, Radobyčice, Lobzy, Červený Hrádek, Bukovec, Božkov a Bolevec) Pouze několik vsí patří mezi tzv. lánové vesnice (Hradiště, Koterov, Doubravka, Lochotín a Dolní Vlkyš) (vesnice jsou většinou starší). Vesnice založené po nové Plzni jsou od vsí založené před Plzní odlišné. Můžeme na nich pozorovat jistý vývoj. Mezitím, co vsi založené před Plzní se vážou na komunikaci nebo se jedná o vsi lánové, vsi založené po lokaci Nové Plzně jsou jiné. Opouští se od lánových vsí (které se stále vyskytují, ale většinou u vesnic staršího původu) do popředí se dostávají vsi návěsí s pravidelnou

ortogonální návší (Lhota, Doubravka, Radobyčice, Lobzy, Božkov a Bolevec) a návšní vesnice s dvoustrannou návší (Bukovec, Radčice, Černice, Červený Hrádek).

Městské vsi mají většinou pravidelný půdorys a jedná se o vesnice návšní (Černice, Radobyčice, Božkov, Lobzy). Výjimku představují pouze Skvrňany a Doudlevec, které jsou vesnicemi spíše komunikačními. Doudlevec a Skvrňany jsou mnohem starší než ostatní městské vsi, mají tak odlišný půdorys. Na městských vsích můžeme pozorovat vývoj od vsí lánových (Koterov) až po vsi s pravidelnou ortogonální návší (Radobyčice, Božkov, Lobzy). Jedinou výjimku tvoří Černice, které mají sice pravidelný půdorys, ale jedná se o návšní vesnici s dvoustrannou návší.

9 ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V ČP. 21 V PLZEŇ - ČERNICE

Černice představují jeden z mála příkladů vsí, ve kterých se podařilo zjistit archeologickou situaci, která svědčí o formování návsi ve vrcholném středověku.

V Černicích v objektu čp. 21 byl v jeho severní části proveden záchranný archeologický výzkum (obr. 51). Uvnitř budovy bylo odkryto základní zdivo, u kterého byl zjištěn zahloubený objekt oválného půdorysu o rozměrech 2,5 x 0,70 m se zahloubením 0,40 m (obr. 52, 53). Podařilo se vypreparovat a zdokumentovat dvě třetiny jeho původní velikosti v jeho severní části. Stěny byly kolmé až kónické, dno bylo rovné. Objekt byl vyplněn homogenní tmavě šedou hlínou s množstvím uhlíků. Na dně pak bylo nalezeno několik drobných kamenů, překrytých tenkou šedou vrstvou. Z objektu bylo vyzvednuto několik zlomků keramiky. Zahloubený objekt mohl souviset pravděpodobně s formováním návsi již v období středověku (Vladař 2006).

9.1 Soubor středověké keramiky

Z výplně objektu domu čp. 21 bylo vyzvednuto celkem 171 kusů keramiky. Větší část souboru 90% tvoří tenkostěnná keramika redukčního výpalu a jen malé množství cca 10% bylo vypáleno hrubším oxidačním či oxidačně - redukčním výpalem. V souboru byly zastoupeny okraje hrnců (celkem 51 ks). Nejčastěji se jednalo o okraje hrnců, tzv. ovalené (14 ks), ovalené s vnitřním prožlabením (4 ks), okraje přehnuté (24 ks). Ojedinele se vyskytl archaický okraj s vytaženou spodní a horní hranou (2 ks), vzhůru vytažený okraj (1 ks), římsovitý okraj (1 ks), dále okraj tvaru okruží (2 ks) a vodorovně vyložený okraj (3 ks). Hrnce byly opatřeny páskovými uchy.

Kromě hrnců se v souboru vyskytly i okraje džbánů s vysokým okružím a s lištou (4 ks), dále mísy s vodorovně vyloženými okraji (3 ks)

nebo zaoblenými okraji (3 ks). Mezi fragmenty byla objevena i jedna zvonovitá poklice.

Podle těchto fragmentů hrnců lze datovat keramiku do 1. a 2. třetiny 15. století, která byla pro toto století typická. Ojediněle se našly i okraje hrnců, které možno datovat do 13. až 13./14. Výzdobnými prvky pak byly nejčastěji ryté rýhy (13 ks), rytá nebo vývalková šroubovice (9 ks). Převažující výzdobou bylo radélko (39 ks), které bylo zjištěno i na okrajích mís (5 ks). Několik zlomků keramiky (celkem 4 ks) bylo zdobeno červeným malováním. Zřejmě se jednalo se o keramiku z jiného distribučního okruhu.

Soubor tvořila většinou keramika z 1. a 2. třetiny 15. století, která je typická pro plzeňskou keramiku (Nováček 2000; Orna 2011). Pouze několik zlomků pak patřilo ke keramice rámcově datované do 13. až 13./14. století (nelze vyloučit, zda se jedná o intruze) (Obr. 54–64).

10 ZÁVĚR

V této práci jsem se snažila nastínit problematiku transformace středověké návsi vsí v zázemí města Plzně a pokusila se o jejich typologické zařazení na základě císařských otisků z map stabilního katastru. Na začátek bylo nutné se věnovat vývoji přístupů ke studiu typologie vesnických sídel, kdy jsme zjistili, že orientovat se v problematice je značně obtížné a v literatuře nejednou narazíme na různorodou terminologii.

Do vsí v zázemí města můžeme řadit vesnice Doudlevice, Křimice, Litice, Malesice, Újezd a Skvrňany, Bolevec, Božkov, Bukovec, Černice, Červený Hrádek, Dolní Vlkyš, Doubravka, Hradiště, Lhota, Lobzy, Lochotín, Radobyčice, Radčice a Koterov, Bor, Bukšice, Dubnice, Zábělá, Kostelec, Borek, Záhoří, Týnec a Roudná (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 297).

Na základě rozboru půdorysů vesnic můžeme pozorovat jistý vývoj a vliv města Plzeň na půdorysné uspořádání návsi v zázemí města. Po založení nové Plzně si můžeme všimnout jistých změn v půdorysném uspořádání návsi vsí v zázemí města. Začínají se utvářet vesnice spíše návesního pravidelného tvaru, převážně s ortogonální návsi. Objevují se však i lánové vsi.

Jak už bylo zmíněno, je obtížné orientovat se v problematice typologie návsi, a tak bylo obtížné, také určení tvaru návsi zmíněných vesnic. Při rozboru je důležité vycházet z různorodých metod a klást důraz také na ostatní faktory a metody.

Účelem této práce bylo nastínit a zmapovat problematiku vývoje návsi u vsí, které se nacházejí na území města Plzně. Pro tuto studii jsem využila především kartografických pramenů, díky kterým se mi návsi a jejich půdorysy podařilo zmapovat. Pro hlubší studium problematiky

doporučuji využít kromě práce s kartografickými prameny i jiné metody práce.

11 SUMARRY

This thesis deals with the transformation of the medieval village green and the analysis of the typology of the village square in the background of the city of Pilsen, which is based on the maps of the stable cadastre. The aim is therefore to analyze floor plans and their typological classification. The work focuses primarily on the villages Doudlevce, Křimice, Litice, Malesice, Újezd and Skvrňany, Bolevec, Bozkov, Bukovec, Černice, Červený Hrádek, Dolní Vlkyš, Doubravka, Lochotín, Radochice, Radcice and Koterov, Bukšice, Dubnice, Zábělá, Kostelec, Borek, Záhoří, Týnec and Roudná (Holata - Rožmberský - Schejbalová - Vařeka 2012, 297). Within the scope of the thesis, the plowing problems related to the transformation of the village green are outlined. In the study, the ceramics found in building No. 21 in Plzeň Černice is also evaluated.

12 SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obr. 1: Typologie půdorysů vsí podle O.Máčela (Máčel 1954)

Obr. 2: Typologie půdorysů vsí podle E. Černého (Černý 1979)

Obr. 3: Typologie půdorysů vsí podle V. Frolce – J. Vařeky (Frolec – Vařeka 1983)

Obr. 4: Typologie půdorysů vsí podle J. Pešty (Pešta 2000)

Obr. 5: Srovnání typologie půdorysu vsí (srov. Máčel 1954; Černý 1979; Frolec - Vařeka 1983; Pešta 2000)

Obr. 6: Srovnání typologie půdorysu vsí (srov. Máčel 1954; Černý 1979; Frolec - Vařeka 1983; Pešta 2000)

Obr. 7: Typologie plužiny podle O. Máčela (1954)“

Obr. 8: Mapa vsí v zázemí města Plzeň (Holata – Rožmberský – Vařeka –Schejbalová 2012)

Obr. 9: Mapa stabilního katastru obce Skvrňany z roku 1838

Obr. 10: Mapa stabilního katastru obce Litice roku 1838

Obr. 11: Mapa stabilního katastru obce Doudlevice z roku 1838

Obr. 12: Mapa stabilního katastru obce Malesice z roku 1838

Obr. 13: Mapa stabilního katastru obce Křimice z roku 1838

Obr. 14: Mapa stabilního katastru obce Újezd z roku 1838

Obr. 15: Mapa stabilního katastru obce Bolevec z roku 1838

Obr. 16: Mapa stabilního katastru obce Dolní Vlkyš z roku 1838

Obr. 17: Mapa stabilního katastru obce Božkov z roku 1838

- Obr. 18: Mapa stabilního katastru obce Bukovec z roku 1838
- Obr. 19: Mapa stabilního katastru obce Červený Hrádek z roku 1838
- Obr. 20: Mapa stabilního katastru obce Hradiště z roku 1838
- Obr. 21: Mapa stabilního katastru obce Koterov z roku 1838
- Obr. 22: Mapa stabilního katastru obce Lobzy z roku 1838
- Obr. 23: Mapa stabilního katastru obce Radobyčice z roku 1838
- Obr. 24: Mapa stabilního katastru obce Radčice z roku 1838
- Obr. 25: Mapa stabilního katastru obce Doubravka z roku 1838
- Obr. 26: Mapa stabilního katastru obce Lochotín z roku 1838
- Obr. 27: Mapa stabilního katastru obce Lhota z roku 1838
- Obr. 28: Mapa stabilního katastru obce Černice z roku 1838
- Obr. 29: Plán zaniklé vsi Borek (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 300)
- Obr. 30: Plán zaniklé vsi Zábělá (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 306)
- Obr. 31: 1. Náves vsi Skvrňany na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Rostlá vesnice komunikační (Pešta 2000)
- Obr. 32: 1. Náves vsi Litice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Rostlá vesnice komunikační (Pešta 2000)
- Obr. 33: 1. Náves vsi Malesice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice lineární (Pešta 2000)

Obr. 34: 1. Náves vsi Doudlevice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Komunikační vesnice návěsní (Pešta 2000)

Obr. 35: 1. Náves vsi Křimice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Komunikační vesnice návěsní (Pešta 2000)

Obr. 36: 1. Náves vsi Újezd na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice radiální (Pešta 2000)

Obr. 37: 1. Náves vsi Bolevec na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (Pešta 2000)

Obr. 38: 1. Náves vsi Božkov na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (Pešta 2000)

Obr. 39: 1. Náves vsi Bukovec na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

Obr. 40: 1. Náves vsi Červený Hrádek na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

Obr. 41: 1. Náves vsi Hradiště na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová rozvolněná vesnice lineární (Pešta 2000)

Obr. 42: 1. Náves vsi Lobzy na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (Pešta 2000)

Obr. 43: 1. Náves vsi Koterov na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice smíšená (Pešta 2000)

Obr. 44: 1. Náves vsi Radobyčice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (Pešta 2000)

Obr. 45: 1. Náves vsi Radčice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

Obr. 46: 1. Náves vsi Doubravka na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (Pešta 2000)

Obr. 47: 1. Náves vsi Lochotín na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice lineární (Pešta 2000)

Obr. 48: 1. Náves vsi Černice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

Obr. 49: 1. Náves vsi Lhota na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (Pešta 2000)

Obr. 50: 1. Náves vsi Dolní Vlkyš na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice lineární - ortogonální, s formovaným návesním prostorem (Pešta 2000)

Obr. 51: Místo nálezů na současném plánu Vesnické památkové rezervace Černice (Vladař 2006)

Obr. 52: Půdorysné zakreslení zjištěné archeologické situace (Vladař 2006)

Obr. 53: Půdorysné zakreslení zjištěné archeologické situace (Vladař 2006)

Obr. 54: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 55: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 56: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 57: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 58: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 59: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 60: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 61: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 62: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 63: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 64: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

13 POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

Bayer, T. – Beneš, J. 2004: Středověká terasová pole na Šumavě jako hydro-pedologický fenomén a archeologický problém, *Archeologické rozhledy* 56, 139–159.

Belcredi L. 1999: Urbanizace území zaniklé středověké osady Bystřec, *Archaeologia historica* 24, 69–79.

Bělohlávek, M. 1987: Archiv města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách. Plzeň.

Braun, P. – Sokol, P. 1998: Litice, okr. Plzeň – město, *Výzkumy v Čechách* 1998. Praha.

Brož, J. 1924: Lidové stavby na Plzeňsku. Díl II., Božkov, Lobzy. Plzeň.

Brož, J. 1925: Lidové stavby na Plzeňsku. Díl IV., Černice, Koterov. Plzeň.

Černý, E. 1979: Zaniklé středověké osady a jejich plužiny. Metodika historickogeografického výzkumu v oblasti Dražanské vrchoviny. Praha.

Dudková, V. – Orna, J. – Vařeka, P. 2008: Hledání zmizelého. *Archeologie zaniklých vesnic na Plzeňsku*. Plzeň.

Foud, K. – Karel, T. 1998: Lidová architektura – město Plzeň. Plzeň.

Frolec, V. Vařeka, J. 1983: Lidová architektura. *Encyklopedie*.

Frolec, V. 1992: Dva světy: ke genezi středověké návsi, *Archaeologia historica* 17, 305–326.

Klápště, J. 2005: Proměny českých zemí ve středověku. *Lidové noviny*.

Kuča, K. 2009: Půdorysné typy sídel. In: T. Hrnčiarová – P. Mackovčín – I. Zvara (eds.), Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic. Ministerstvo životního prostředí Praha. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v.v.i. Průhonice. Praha, 82–83, oddíl 3.2, mapa č. 51.

Langer, J. – Vařeka, J. 1983: Naše lidové stavby. Praha.

Láznička, Z. 1946: Typy venkovského osídlení na Moravě. Brno.

Láznička, Z. 1956: Typy venkovského osídlení v Československu. Práce brněnské základny ČSAV 3, 28. Brno, 95–134.

Lom, F. 1973: Vývoj osevních postupů a soustav hospodaření v Českých zemích. Metodologická studie, Vědecké práce Zemědělského muzea 13, 215–263.

Malivánková Wasková, M. 2015: Formování a vývoj panství města Plzně. In: Sborník archivních prací. Odbor archivní správy a spisové služby MV. Praha, roč. 65, č. 1, 3–98.

Máčel, O. 1954: Základní problematika urbanistické struktury vesnice v Čechách a na Moravě I. Brno

Mencl, V. 1980: Lidová architektura v Československu. Praha.

Metlička, M. – Uherský, M. 2007: Zaniklá středověká vesnice v lese Zábělá, k. ú. Chrást u Plzně, Sborník Západočeského muzea S – Historie 18, 116–137.

Nováček, K. 1999: Újezd. Nálezová zpráva o archeologické akci. č. j. 3705/2001.

Nováček, K. 2000: Středověký dům v Plzni. Archeologický výzkum parcely v Sedláčkově ul. 1 (čp. 187). In: Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie XV, 5-66

Nováček, K. – Stočes, J. – Široký, R. – Malivánková Wasková, M. 2014: Počátky nové Plzně a její vývoj do husitství, In: J. Douša – M. Malivánková Wasková (eds.), Dějiny města Plzně do roku 1788. Plzeň.

Orna, J. a kol. 2011: Keramická produkce města Plzně v období 14. a 15. století. Plzeň.

Pešta, J. 2000: Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel na území Čech, Průzkumy památek II, 153–168.

Pešta, J. 2005: Encyklopedie českých vesnic díl III – západní Čechy. Plzeň.

Pešta, J. 2014: Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel. Praha.

Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách. Díl I (A-H). Praha.

Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách. Díl II (CH-L). Praha.

Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách. Díl III (M-Ř). Praha.

Profous, A. 1957: Místní jména v Čechách. Díl IV (S-Ž). Praha.

Rožmberský, P. 1982: Božkov. Nálezová zpráva o archeologické akci. č. j. 4018/1994.

Rožmberský, P. 1986: Bukšice a Dubnice k. ú. Božkov, o. Plzeň – město, Ročenka Klubu Augusta Sedláčka I, 13–20.

Sedláček, A. 1905: Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl 13. Praha.

Smetánka, Z. – Škabrada, J. 1976: K metodice studia půdorysu české, raně středověké vesnice, *Archaeologia historica* 1, 55–60.

Sokol, P. 2000: Doubravka. Nálezová zpráva o archeologické akci. č. j. 3676/2001.

Škabrada, J. 1979: Nejstarší objekty zjištěné stavebně historickým průzkumem Božkova a Bolevce, *Archaeologia historica* 4, 175–191.

Škabrada, J. – Švábek, V. 1982: Nejstarší nálezy ze stavebně-historického průzkumu Koterova a Černic, *Archaeologia historica* 7, 277–285.

Škabrada, J. 1996: Lidová architektura. ČVUT. Praha.

Škabrada, J. 1999: Lidové stavby. Architektura českého venkova. Praha.

Štěpánek, M. 1967: Plužina jako pramen dějin osídlení, *Československý časopis historický* 15, 725–746.

Uherský, M. 2004: Výsledky povrchových průzkumů na ploše zaniklé vsi Roudná, na katastru Sence u Plzně. Sborník západočeského muzea v Plzni, historie XVII, 174–181, Plzeň.

Vařeka, J. – Jiříkovská, V. 1979: Středověká náves. Třebíz.

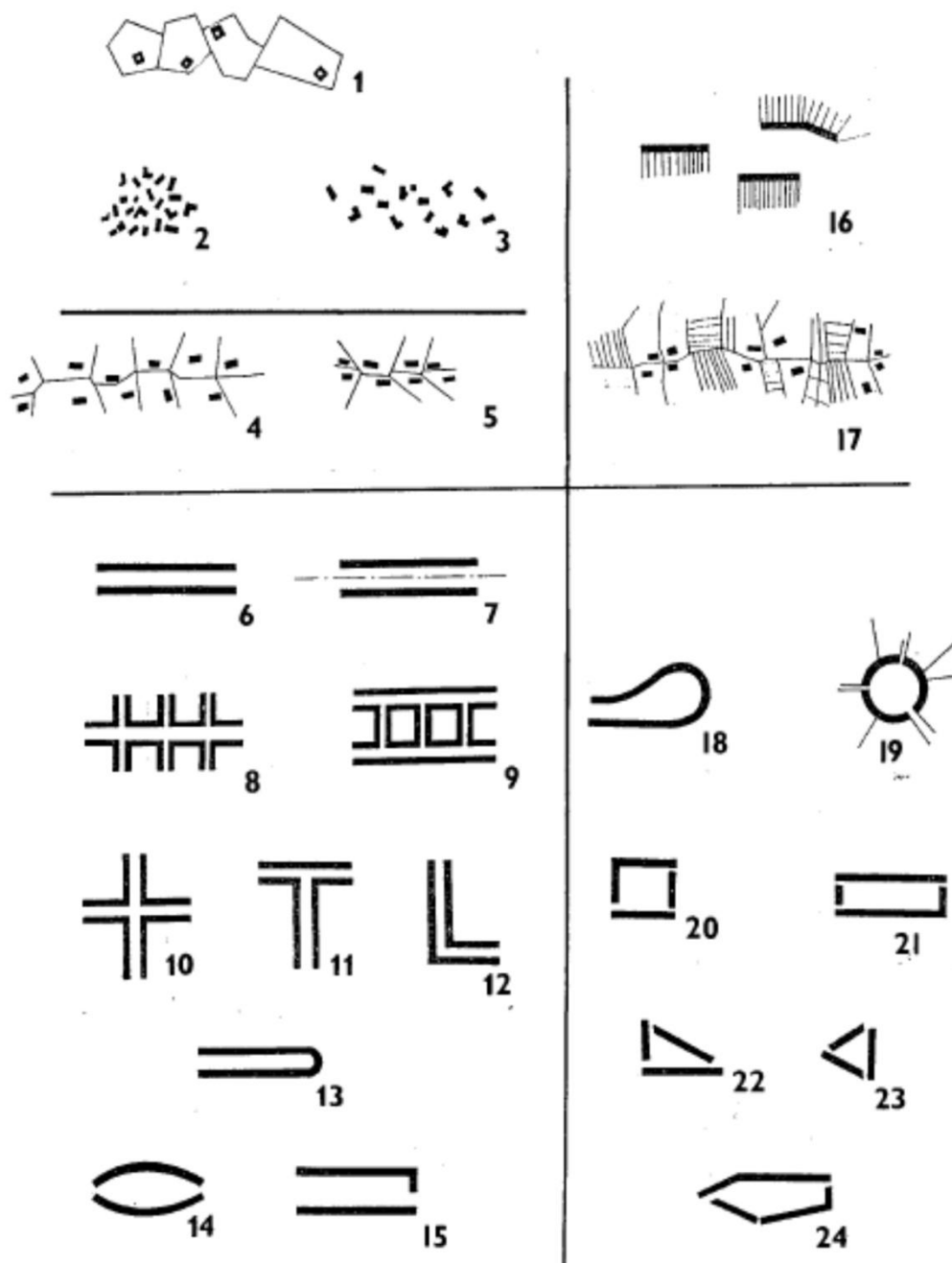
Vařeka, P. 2004: Archeologie středověkého domu 1. Plzeň.

Vařeka, P. – Holata, L. – Rožmberský, P. – Schejbalová, Z. 2011: Středověké osídlení Rokycanska a problematika zaniklých vsí, *Archaeologia historica* 36, 319–342.

Vařeka, P. – Holata, L. – Rožmberský, P. – Schejbalová, Z. 2012: Vesnické zázemí středověké Nové Plzně, *Archaeologia historica* 37, 289–318.

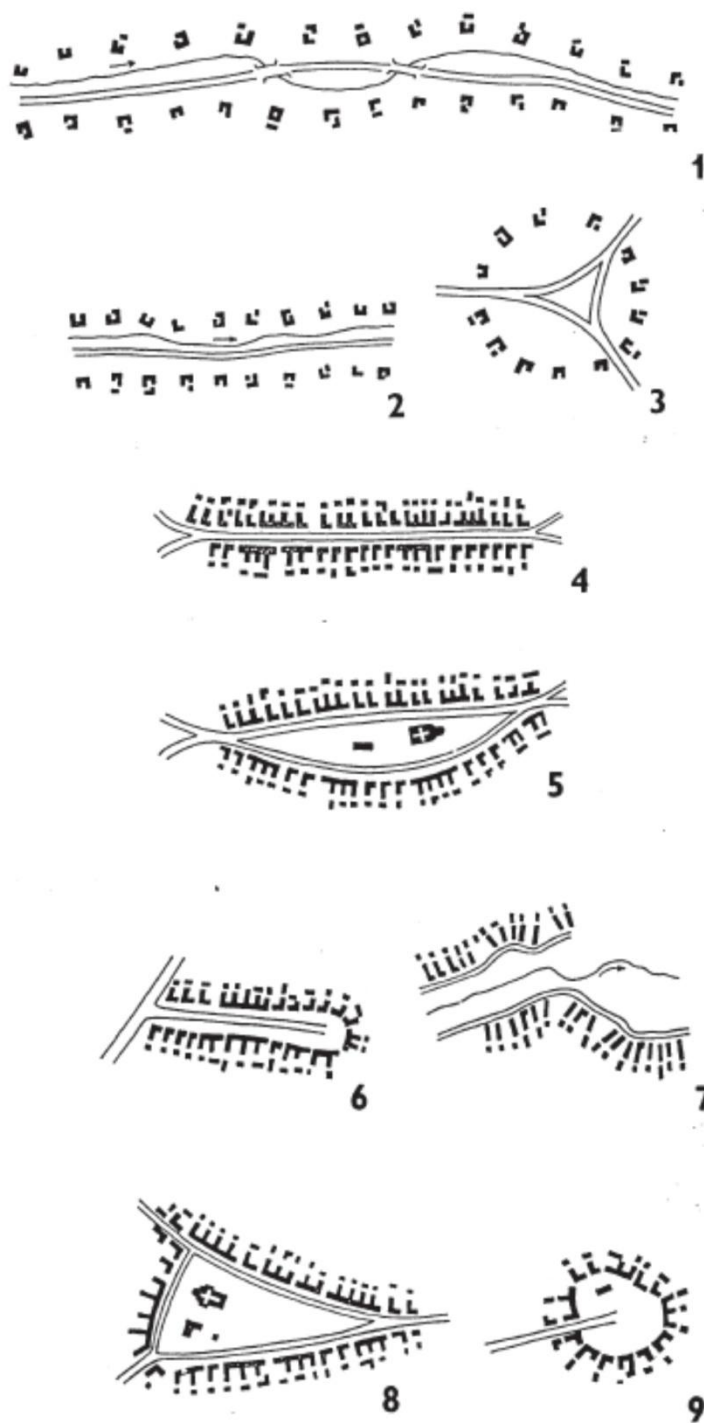
Vladař, J. 2006: Plzeň – Černice, Selská návěs č.p.21. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu. Archiv Archeos, č. j. 32P1/2016.

14 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

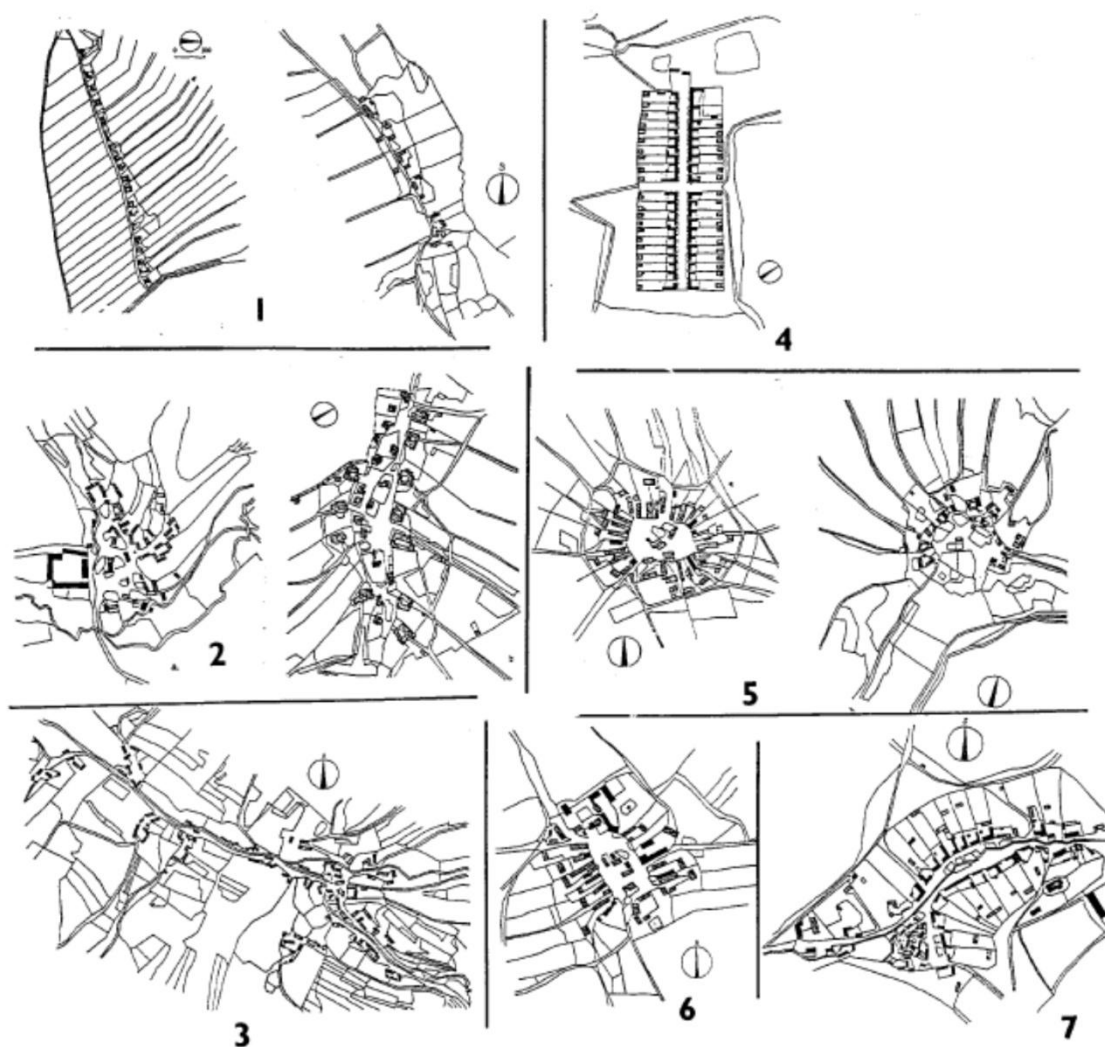
1 - dvorcová ves; 2 - ves hromadná; 3 - dlouhá hromadnáves; 4 - lesní lánová ves;
 5 - krátká lánová ves; 6 - ulicovka; 7 - ves silniční; 8 - půdorys žebrový; 9 - půdorys
 žebříčkový; 10 - půdorys křížový; 11 - půdorys tvaru „T“; 12 - půdorys tvaru „L“;
 13 - uzavřená ulicovka; 14 - návesní ulicovka; 15 - široká ulicovka; 16 - ves řádková;
 17 - řetězovka; 18 - typický slzovitý tvar okrouhlíce; 19 - lesní návesní ves;
 20 - čtvercová náves; 21 - obdélníková náves; 22, 23 - trojúhelníkové návsi;
 24 - nepravidelná náves.

Obr. 1: Typologie půdorysů vsí podle O.Máčela (Máčel 1954)

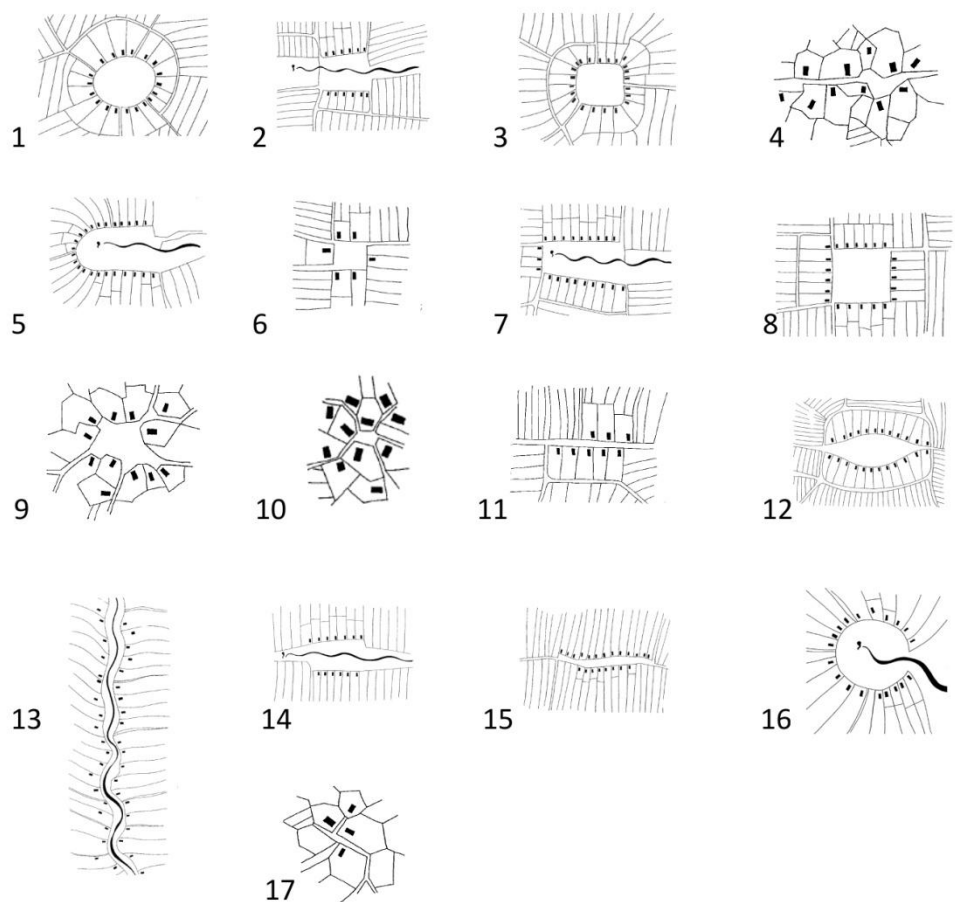
1 - lesní lánová ves (část); 2 - krátká lesní lánová ves; 3 - lesní lánová návesní ves;
 4 - silniční ves; 5 - silniční návesovka; 6 - ulicovka; 7 - vesnice s řádkovým
 půdorysem; 8 - návesovka; 9 - okrouhlice.

Obr. 2: Typologie půdorysů vsí podle E. Černého (Černý 1979)

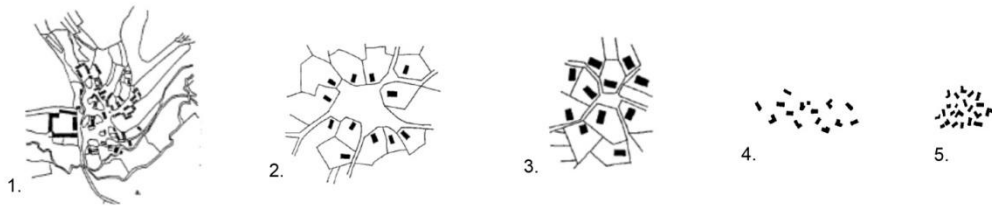
1 - řadová ves; 2 - hromadná ves; 3 - valašská řadová ves; 4 - ulicová vesnice;
5 - lesní návesní ves; 6 - návesní vesnice; 7 - návesní silnicovka

Obr. 3: Typologie půdorysů vsí podle V. Frolce – J. Vařeky (Frolec – Vařeka 1983)

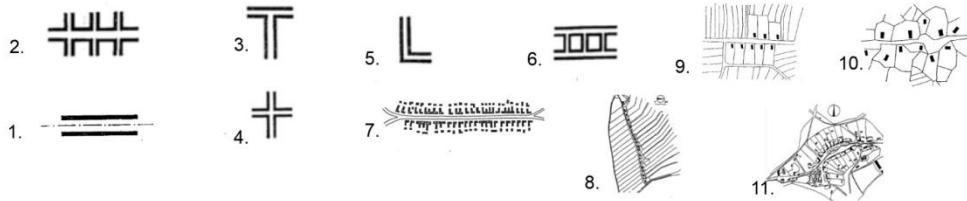

1. Návesní vesnice radiální; 2. Návesní vesnice s dvoustrannou návší; 3. Návesní vesnice smíšená;
 4. Rostlá vesnice komunikační; 5. Lánová soustředěná vesnice smíšená; 6. Návesní vesnice malá;
 7. Návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší; 8. Návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší;
 9. Hromadná vesnice návesní; 10. Hromadná vesnice; 11. Komunikační vesnice lineární;
 12. Komunikační vesnice návesní; 13. Lánová rozvolněná vesnice lineární;
 14. Lánová soustředěná vesnice lineární - ortogonální, s formovaným návším prostorem;
 15. Lánová soustředěná vesnice lineární; 16. Lánová soustředěná vesnice radiální; 17. Víska

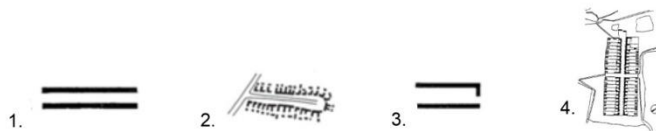
Obr. 4: Typologie půdorysů vsí podle J. Pešty (Pešta 2000)

1. Hromadná ves podle Frolce - Vařky (Frolec - Vařka 1983); 2 - 3. Hromadná ves podle J.Pešty (Pešta 2000);
4. Hromadná ves podle O.Máčela (Máčel 1954)

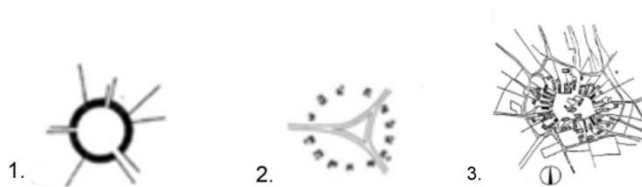
1. Ves silniční podle O.Máčela (Máčel 1954); 2. Púdorys žebrový podle O. Máčela (Máčel 1954); 3. Púdorys tvaru T podle O. Máčela (Máčel 1954); 4. Púdorys křížový podle O. Máčela (Máčel 1954); 5. Púdorys do tvaru L podle O. Máčela (Máčel 1954); 6. Žebříčkový púdorys podle O.Máčela (Máčel 1954); 7. Silniční ves podle E. Černého (Černý 1979); 8. Řadová ves podle Frolce - Vařky (Frolec - Vařka 1983); 9. Komunikační ves lineární podle J. Pešty (Pešta 2000); 10. Rostlá vesnice komunikační podle J. Pešty (Pešta 2000); 11. Návesní silnicovka podle J. Frolce a J. Vařky (Frolec - Vařka 1983)

1. Ulicovka podle O. Máčela (Máčel 1954); 2. Ulicovka podle E. Černého (Černý 1979); 3. Široká ulicovka podle O. Máčela (Máčel 1954); 4. Ulicová vesnice podle J. Frolce a J. Vařky (Frolec - Vařka 1983)

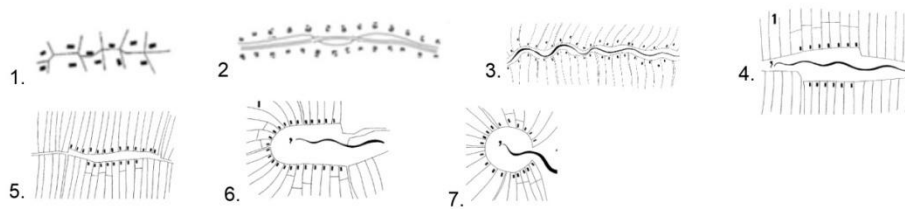

1. Návesní ulicovka podle O. Máčela (Máčel 1954); 2. Silniční návesovka podle E. Černého (Černý 1979);
3. Komunikační vesnice návesní podle J. Pešty (Pešta 2000)

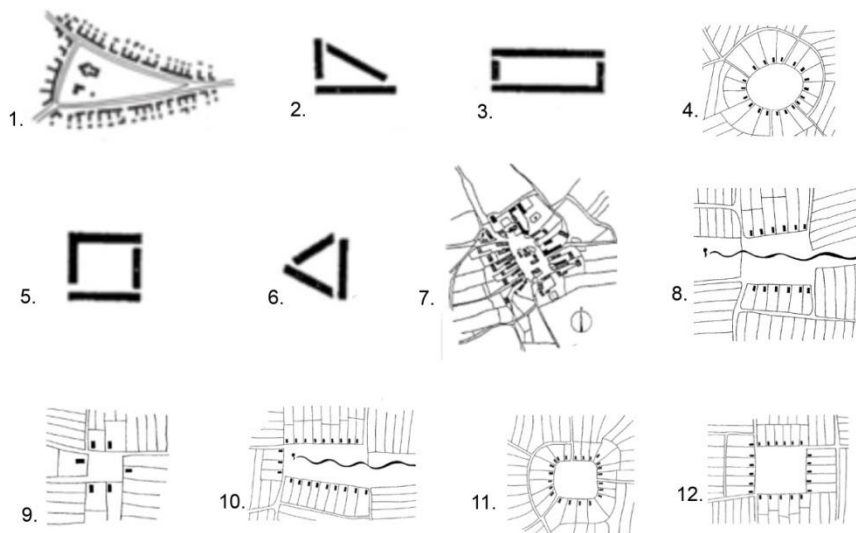

1. Lesní návesní ves O. Máčela (Máčel 1954); 2. Lesní lánová návesní ves podle E. Černého (Černý 1979);
3. Lesní návesní ves podle J. Frolce a J. vařky (Frolec - Vařka 1983)

Obr. 5: Srovnání typologie púdorysu vsí (srov. Máčel 1954; Černý 1979; Frolec - Vařka 1983; Pešta 2000)

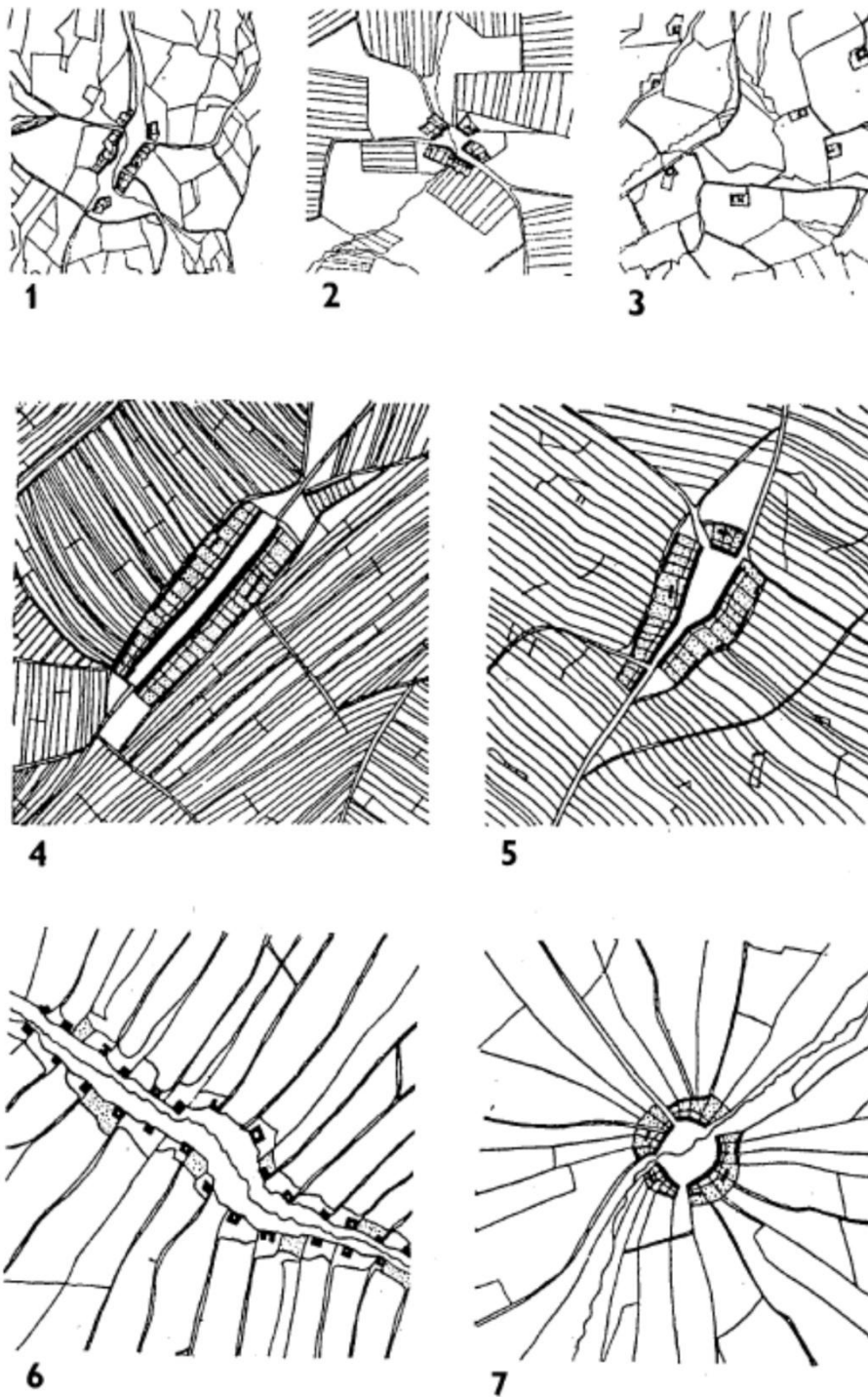

1. lesní lánová ves podle O. Máčela (Máčel 1954); 2. Lesní lánová vesd podle E. Černého (Černý 1979);
 3. Lánová rozvolněná vesnice lineární podle J. Pešty (Pešta 2000); 4. Lánová soustředěná vesnice lineární - ortogonální podle J. Pešty (Pešta 2000); 5. Lánová soustředěná vesnice lineární podle J. Pešty (Pešta 2000); 6. Lánová soustředěná vesnice smíšená podle J. Pešty (Pešta 2000); 7. Lánová soustředěná vesnice radiální podle J. Pešty (Pešta 2000)

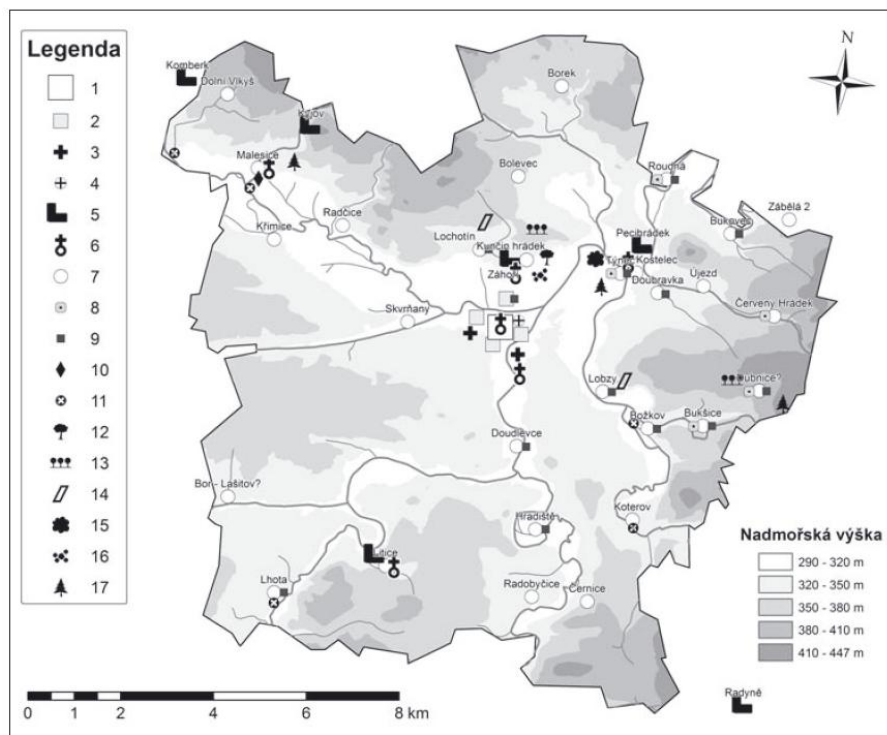
1. Návesovka podle E. Černého (Černý 1979); 2. Trojúhelníková náves podle O. Máčela (Máčel 1954);
 3. Obdélná náves odle O. Máčela (Máčel 1954); 4. Návesní vesnice radiální podle J. Pešty (Pešta 2000);
 5. Čtvercová náves podle O. Máčela (Máčel 1954); 6. trojúhelníková náves odle O. Máčela (Máčel 1954);
 7. Návesní vesnice podle J. Frolce a J. Vařeky (Frolec - Vařeka); 8. Návesní vesnice s dvoustrannou návší podle J. Pešty (Pešta 2000); 9. Návesní vesnice malá podle J. Pešty (Pešta 2000); 10. Návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší podle J. Pešty (Pešta 2000); 11. Návesní vesnice smíšená podle J. Pešty (Pešta 2000); 12. Návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší podle J. Pešty (Pešta 2000)

Obr. 6: Srovnání typologie půdorysu vsí (srov. Máčel 1954; Černý 1979; Frolec - Vařeka 1983; Pešta 2000)

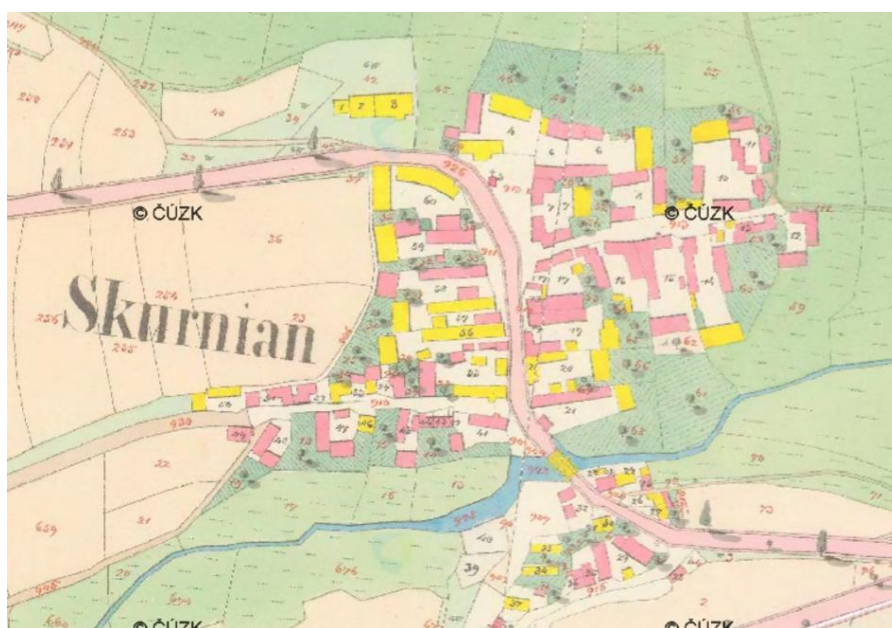
1 - úseky; 2 - dělené úseky; 3 - scelené úseky; 4 - traťová plužina; 5 - délková plužina; 6, 7 - záhumenicová plužina.

Obr. 7: Typologie plužiny podle O. Máčela (1954)

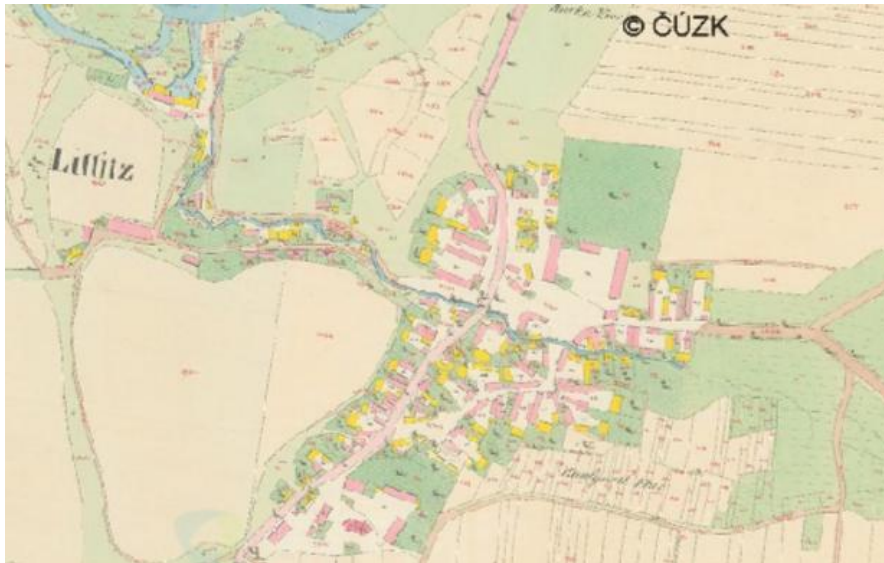

Obr. 4. Plzeň-město. Osídlení ve 14. a na počátku 15. století. 1 – Nová Plzeň (založena zřejmě 1291–1295); 2 – předměstí; 3 – dominikánský a františkánský klášter ve městě; 4 – špitál s kaplí na předměstí; 5 – hrady a hrádky; 6 – kostely; 7 – vesnická sídla; 8 – tvrze; 9 – dvory; 10 – rychta; 11 – mlýny; 12 – sad; 13 – vinice; 14 – chmelnice; 15 rybníky; 16 – lom; 17 – lesy. Mapa L. Holata a P. Vařeka.

Obr.8: Mapa vsí v zázemí města Plzeň (Holata – Rožmberský – Vařeka – Schejbalová 2012)

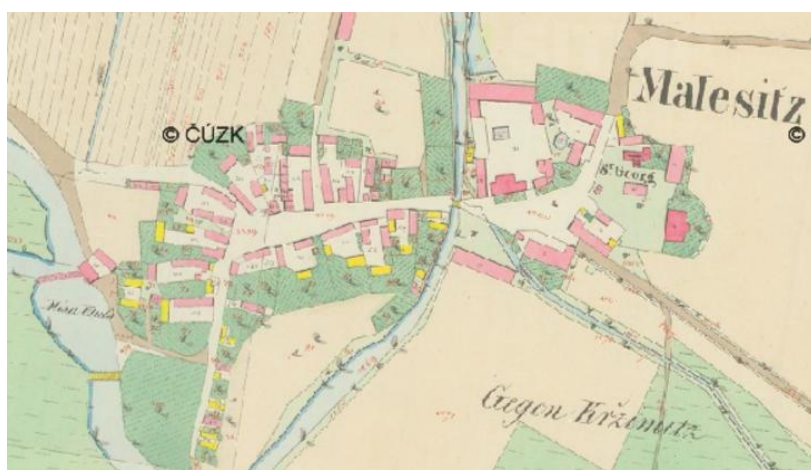
Obr. 9: Mapa stabilního katastru obce Skvrňany z roku 1838

Obr. 10: Mapa stabilního katastru obce Litice roku 1838

Obr. 11: Mapa stabilního katastru obce Doudlevec z roku 1838

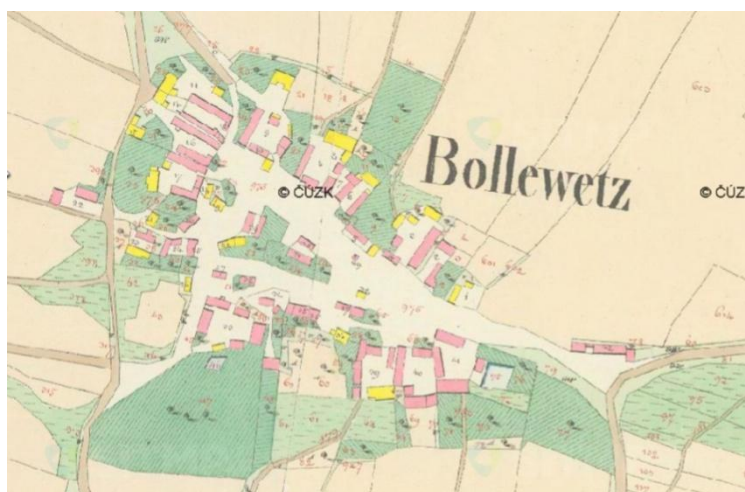
Obr. 12: Mapa stabilního katastru obce Malesice z roku 1838

Obr. 13: Mapa stabilního katastru obce Křimice z roku 1838

Obr. 14: Mapa stabilního katastru obce Újezd z roku 1838

Obr. 15. Mapa stabilního katastru obce Bolevec z roku 1838

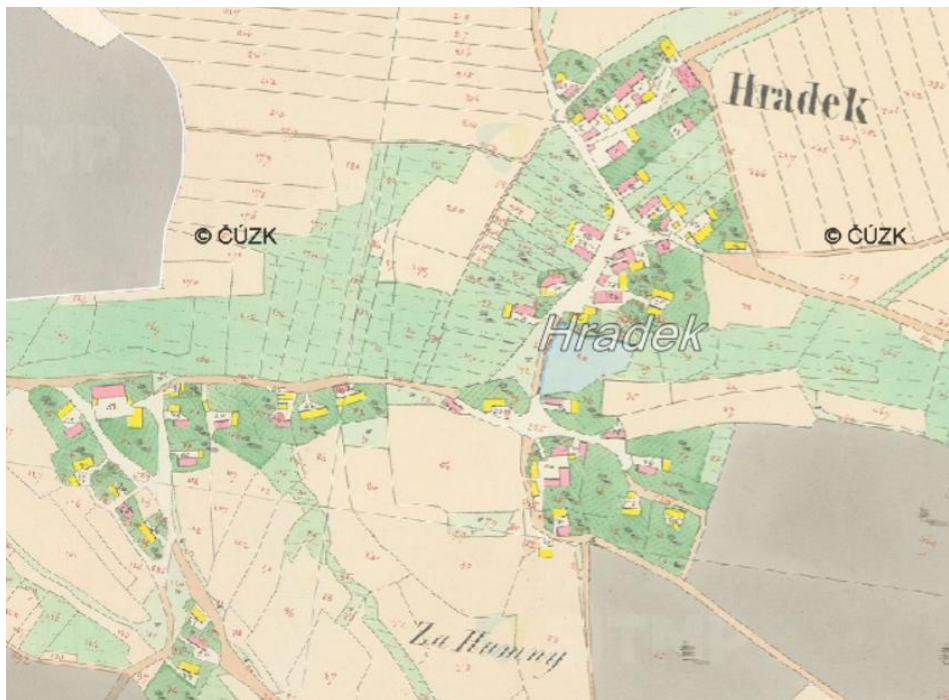
Obr. 16: Mapa stabilního katastru obce Dolní Vlkyš z roku 1838

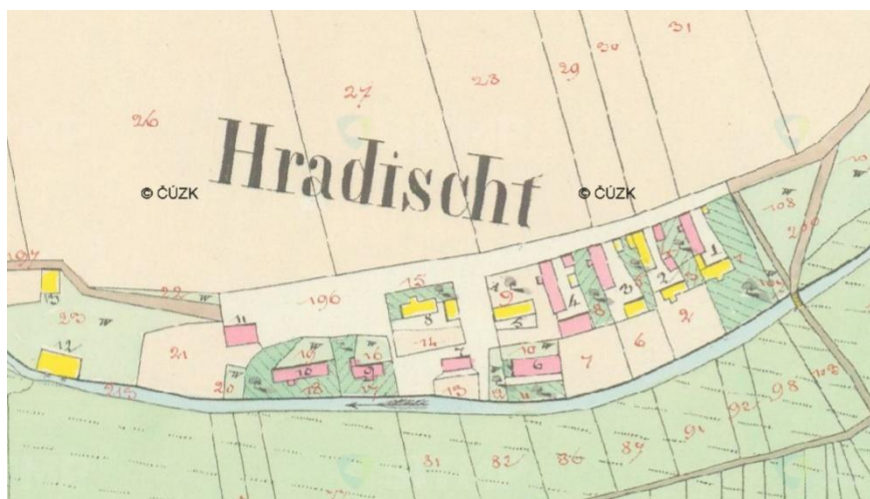
Obr. 17: Mapa stabilního katastru obce Božkov z roku 1838

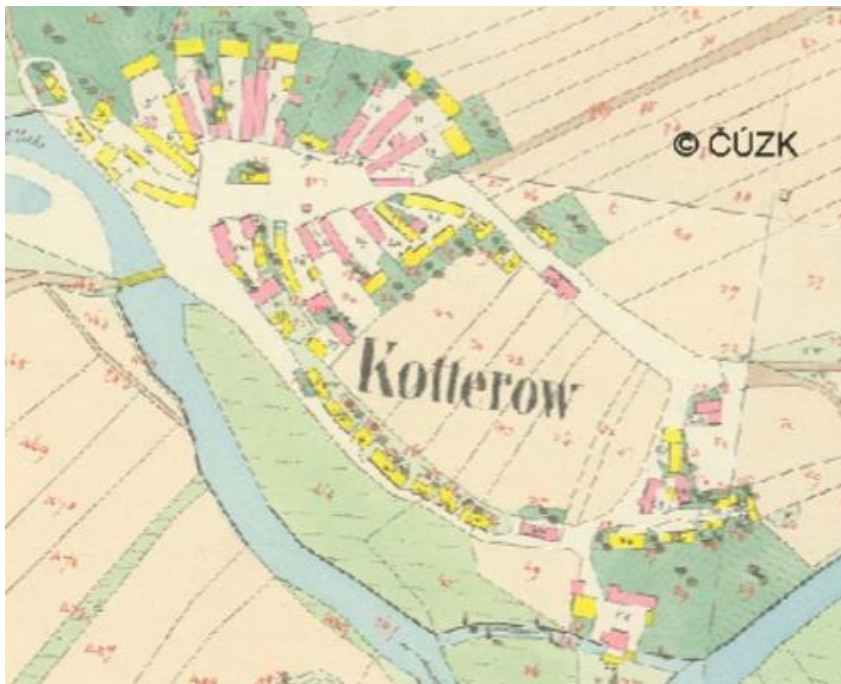
Obr. 18: Mapa stabilního katastru obce Bukovec z roku 1838

Obr. 19: Mapa stabilního katastru obce Červený Hrádek z roku 1838

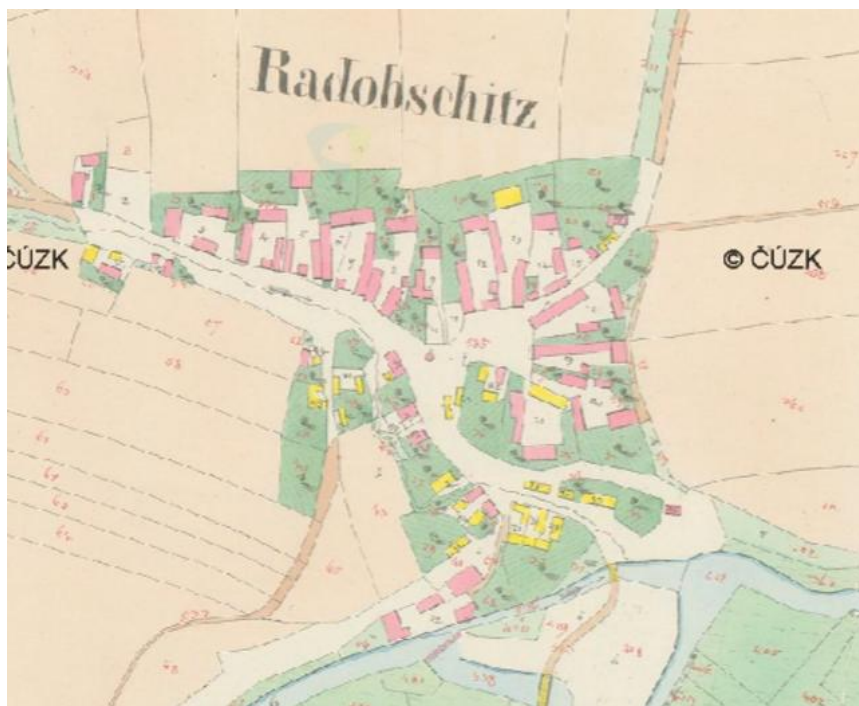
Obr. 20: Mapa stabilního katastru obce Hradiště z roku 1838

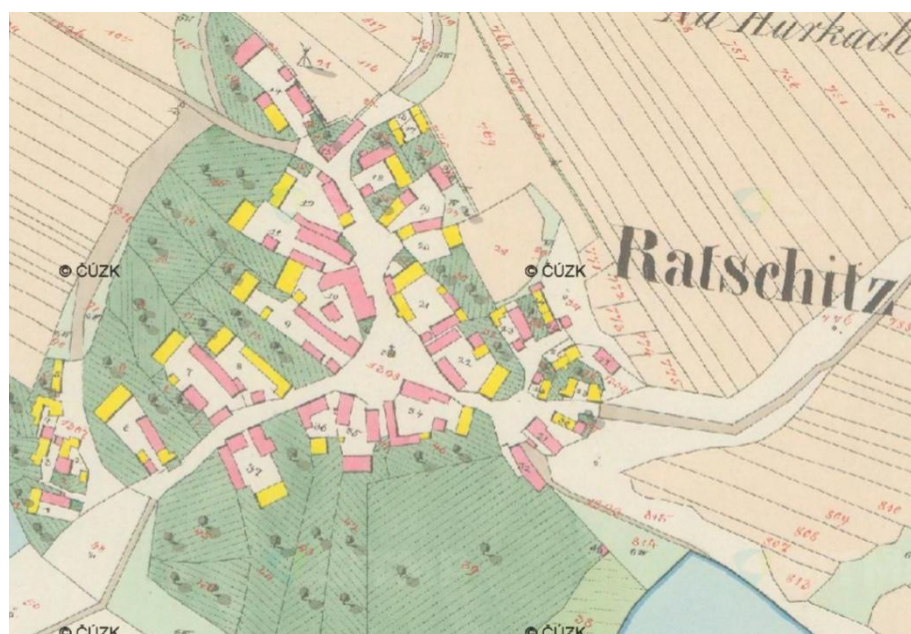
Obr. 21: Mapa stabilního katastru obce Koterov z roku 1838

Obr. 22: Mapa stabilního katastru obce Lobzy z roku 1838

Obr. 23: Mapa stabilního katastru obce Radobyčice z roku 1838

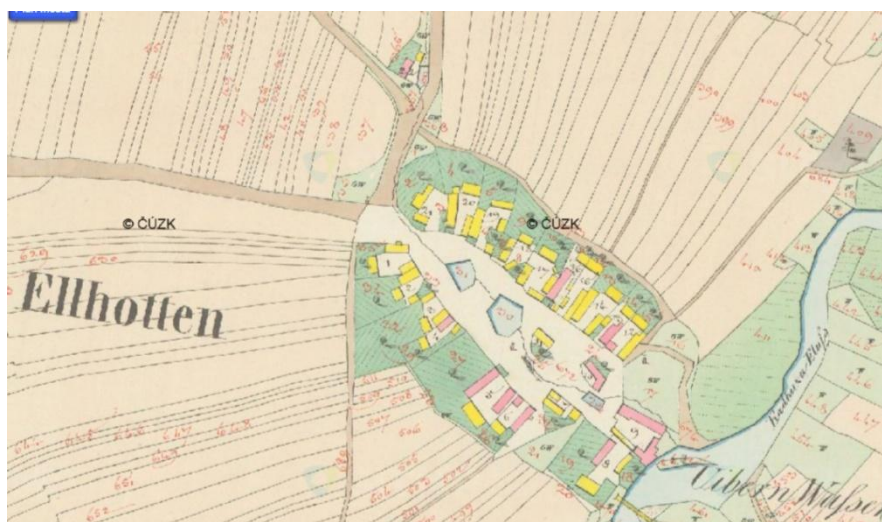
Obr. 24: Mapa stabilního katastru obce Radčice z roku 1838

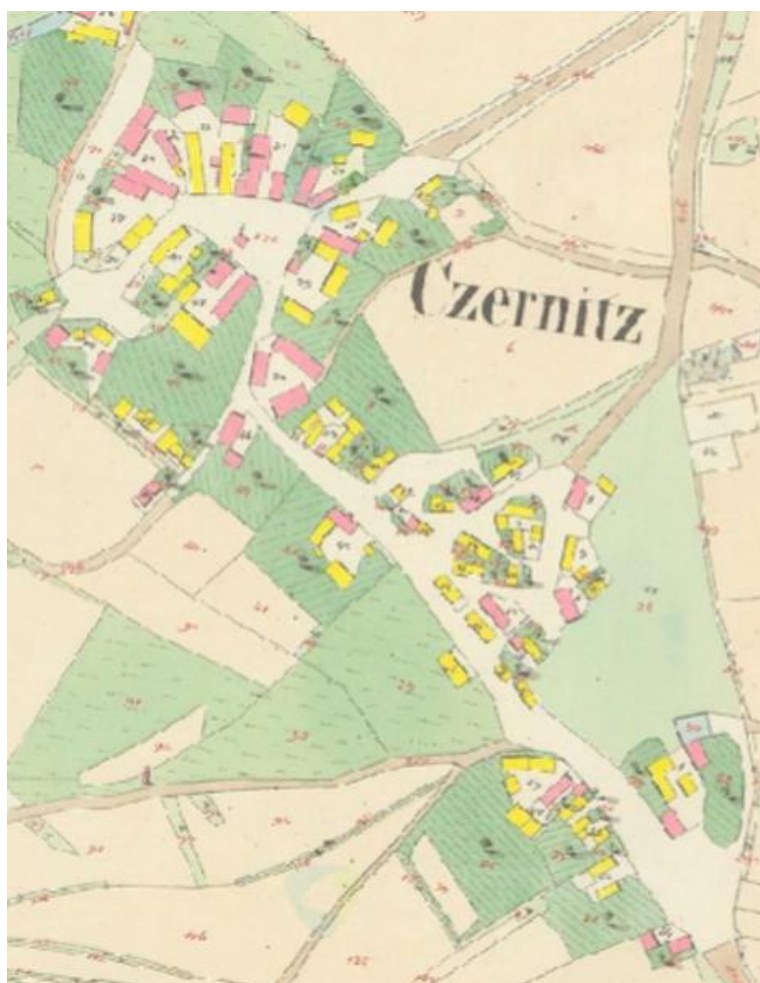
Obr. 25: Mapa stabilního katastru obce Doubravka z roku 1838

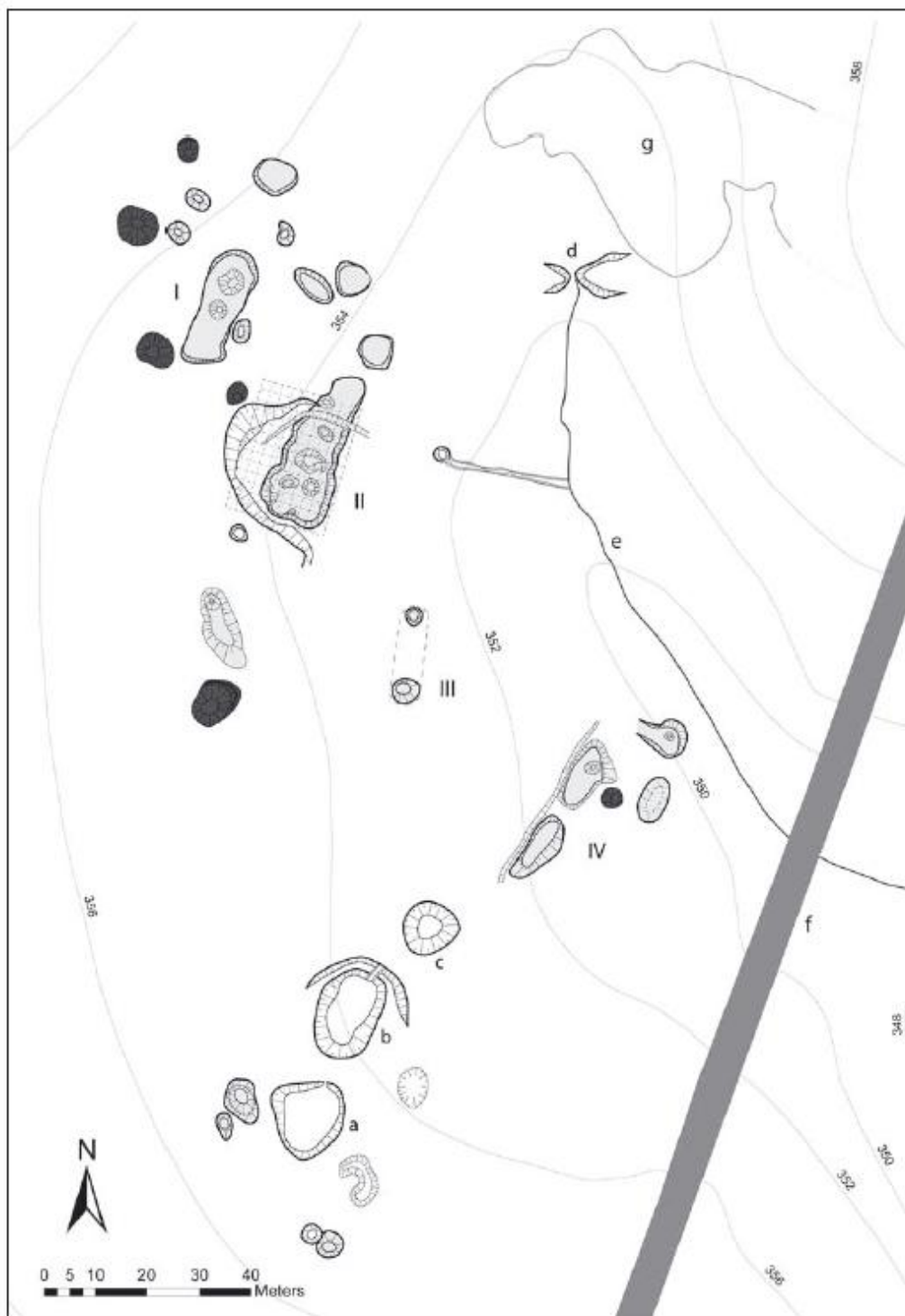
Obr. 26: Mapa stabilního katastru obce Lochotín z roku 1838

Obr. 27: Mapa stabilního katastru obce Lhota z roku 1838

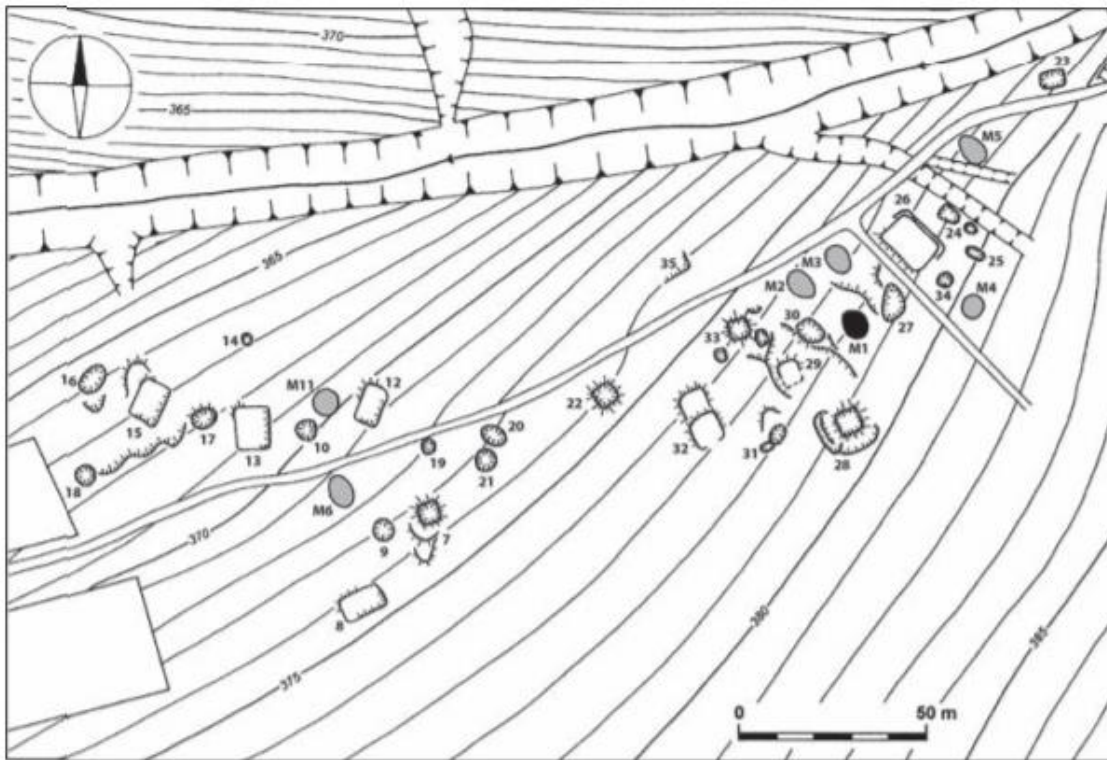

Obr. 28: Mapa stabilního katastru obce Černice z roku 1838

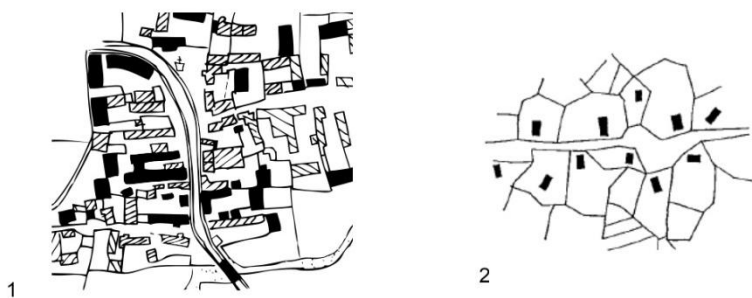
Obr. 6. Plán reliktv zániklé vsi Borek. Bez výplně – konkávní objekty; světle šedě – konvexní objekty; tmavě šedě – krátery po bombách (1943); I-IV – předpokládané usedlosti; a-d – vodní nádrže; e – vodoteč; f – silnice Píseň-Třemošná; g – těžební areál, sondáž usedlosti II přerušovanou linií. Plán P. Vařeka a R. Veselá.

Obr. 29: Plán zániklé vsi Borek (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 300)

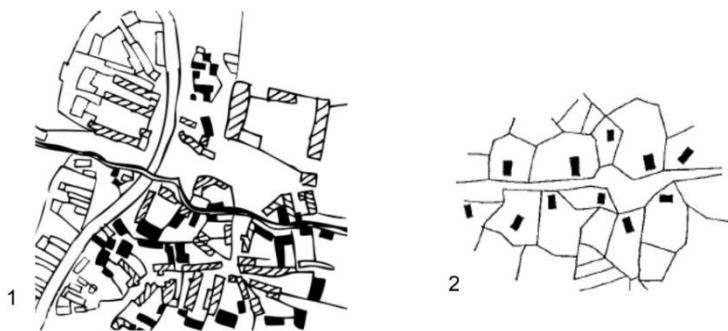

Obr. 9. Plán zaniklé vsi v poloze Horní Zábělá (k. ú. Chrást). Šedě - objekty které mohou představovat pyrotechnologická zařízení (výhně); černě - odkrytá výheň. Plán podle Metlička-Uherský 2007, 132.

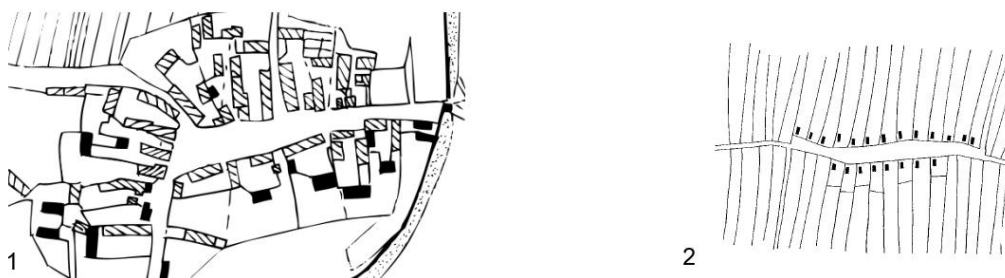
Obr. 30: Plán zaniklé vsi Zábělá (Holata – Rožmberský – Schejbalová – Vařeka 2012, 306)

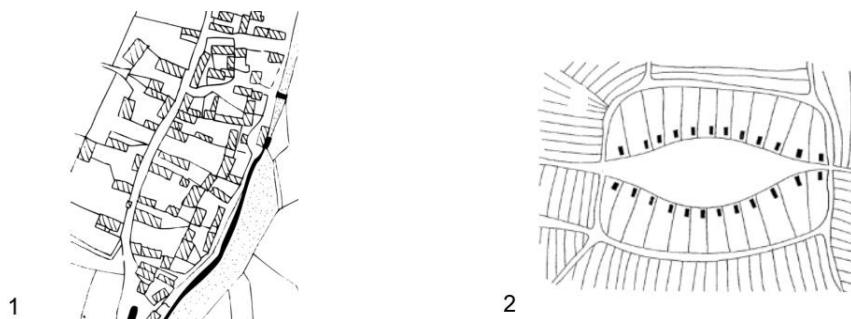
Obr. 31: 1. Náves vsi Skvrňany na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Rostlá vesnice komunikační (Pešta 2000)

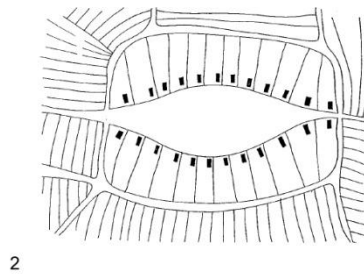
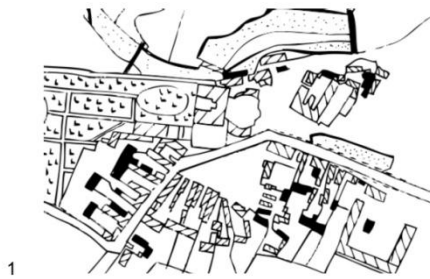
Obr. 32: 1. Náves vsi Litice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Rostlá vesnice komunikační (Pešta 2000)

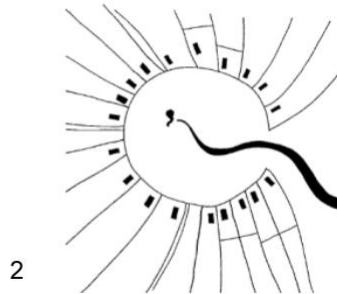
Obr. 33: 1. Náves vsi Malesice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice lineární (Pešta 2000)

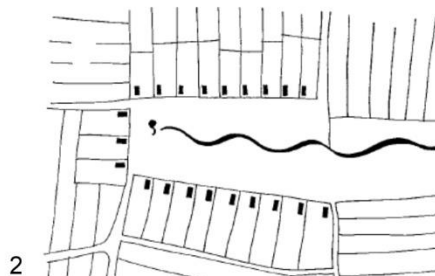
Obr. 34. 1. Náves vsi Doudlevice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Komunikační vesnice návěsní (Pešta 2000)

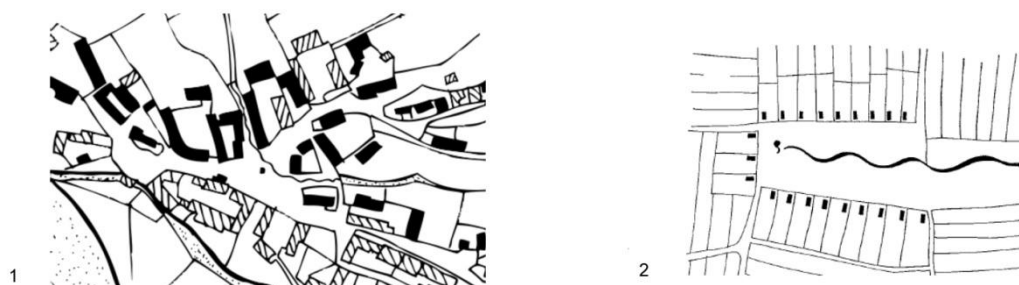
Obr. 35: 1. Náves vsi Křimice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Komunikační vesnice návěsní (Pešta 2000)

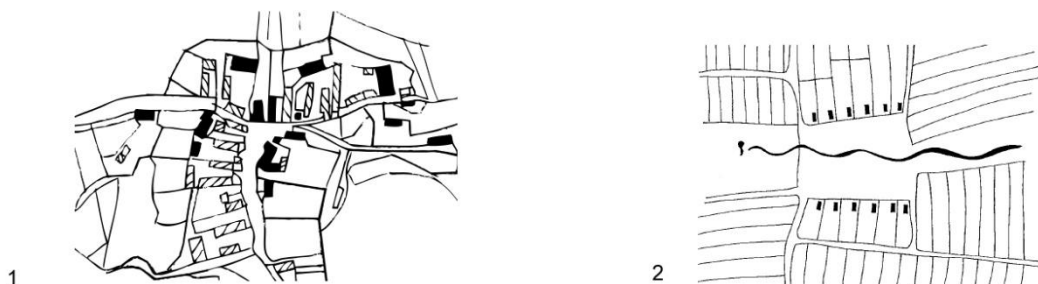
Obr. 36: 1. Náves vsi Újezd na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice radiální (Pešta 2000)

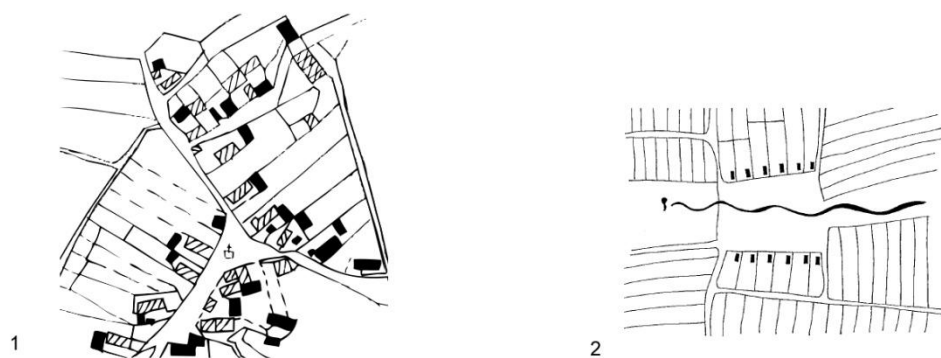
Obr. 37: 1. Náves vsi Bolevec na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návěsní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (Pešta 2000)

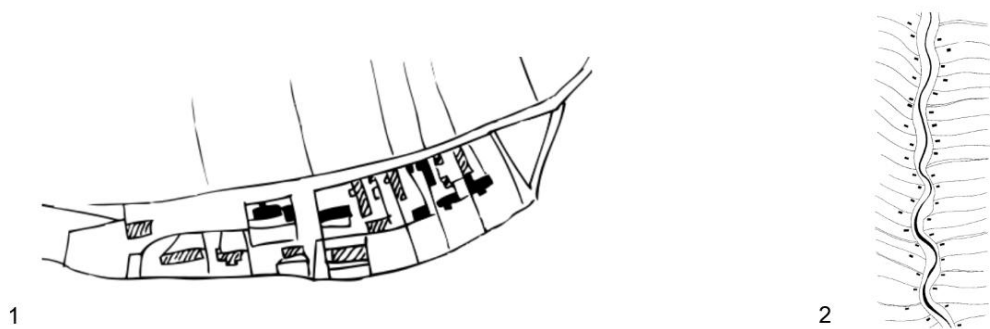
Obr. 38: 1. Náves vsi Božkov na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (Pešta 2000)

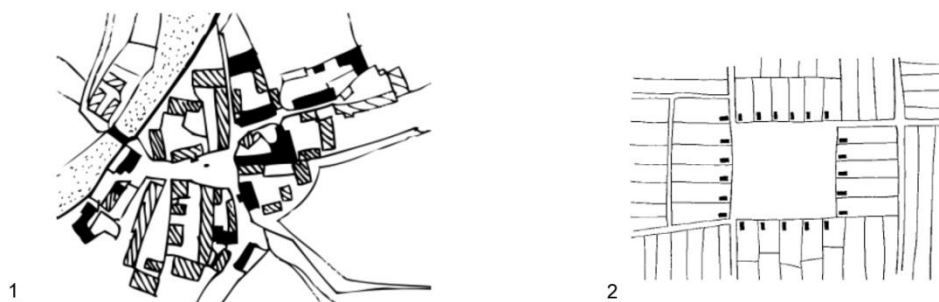
Obr. 39: 1. Náves vsi Bukovec na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

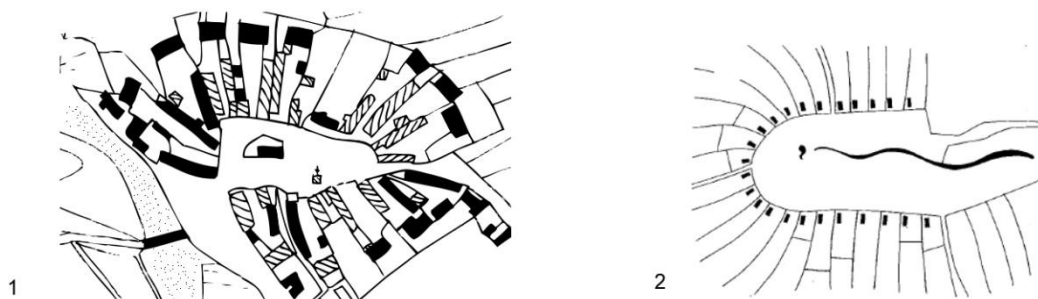
Obr. 40: 1. Náves vsi Červený Hrádek na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

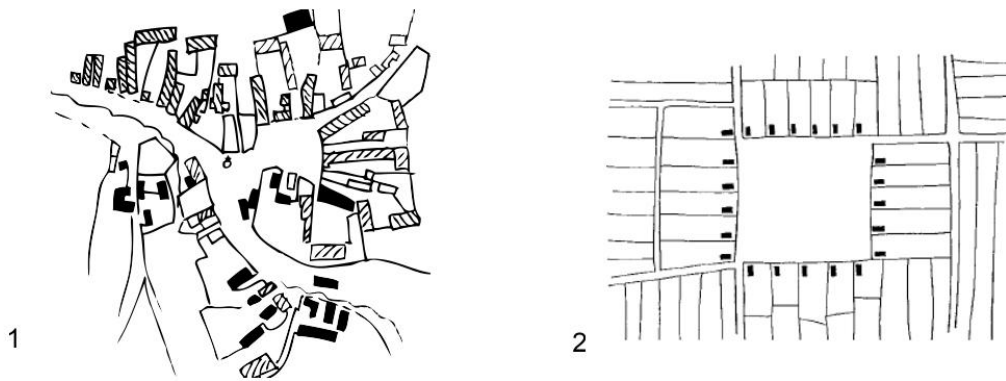
Obr. 41: 1. Náves vsi Hradiště na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová rozvolněná vesnice lineární (Pešta 2000)

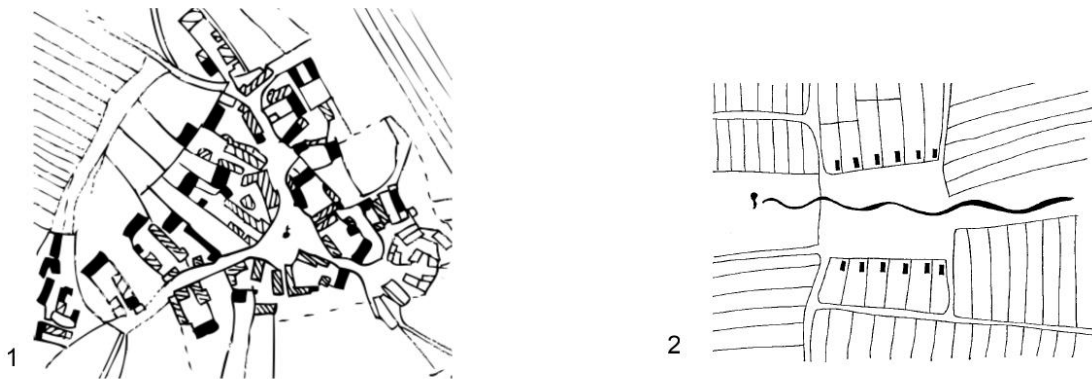
Obr. 42: 1. Náves vsi Lobzy na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (Pešta 2000)

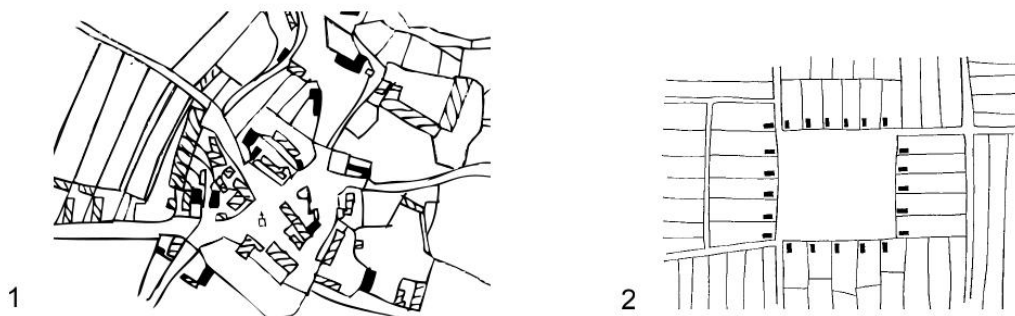
Obr. 43: 1. Náves vsi Koterov na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice smíšená (Pešta 2000)

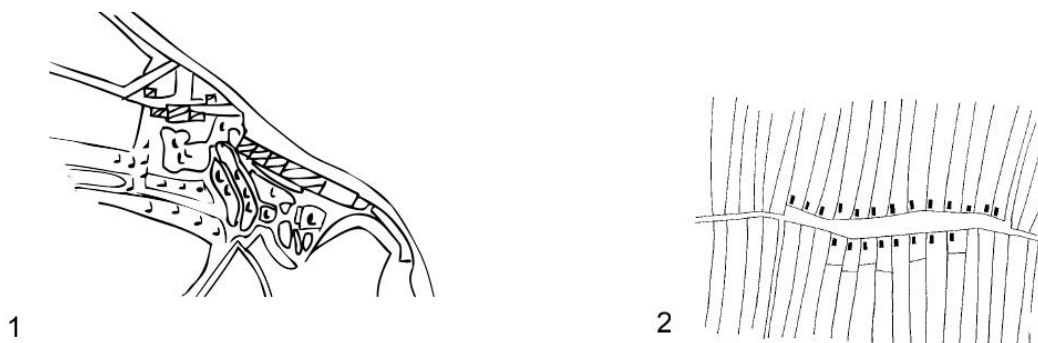
Obr. 44: 1. Náves vsi Radobyčice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (Pešta 2000)

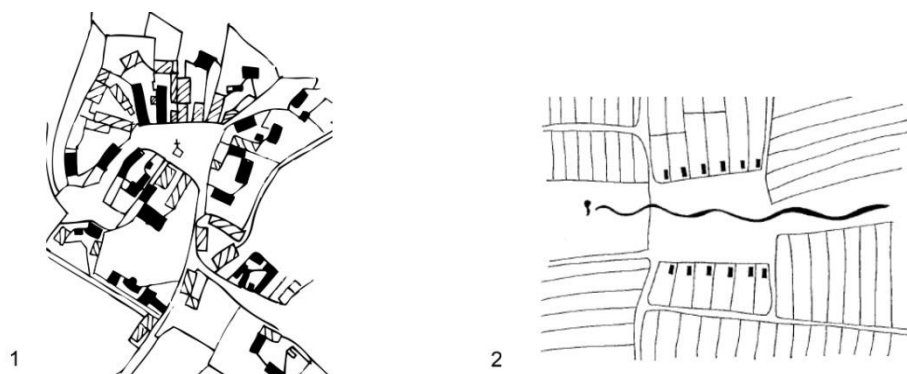
Obr. 45: 1. Náves vsi Radčice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

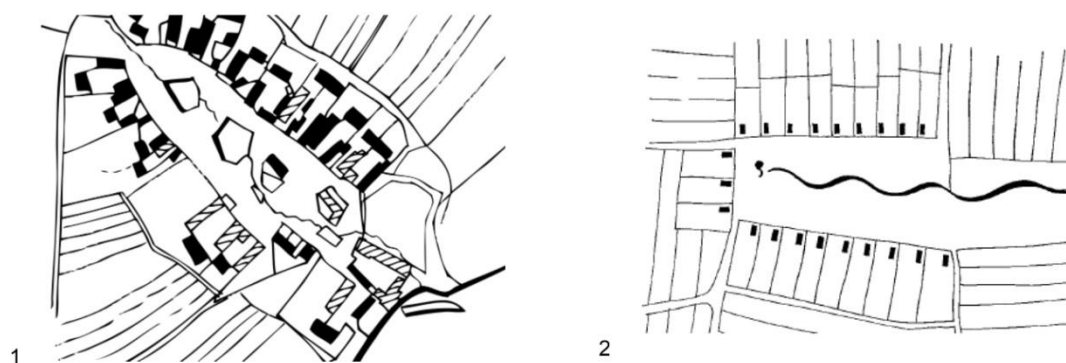
Obr. 46: 1. Náves vsi Doubravka na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s uzavřenou návší (Pešta 2000)

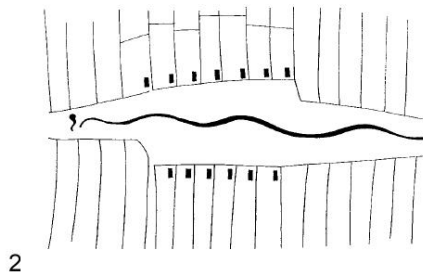
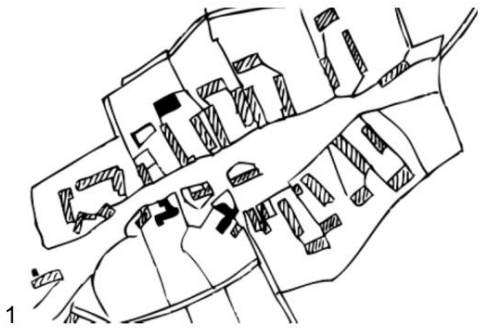
Obr. 47: 1. Náves vsi Lochotín na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice lineární (Pešta 2000)

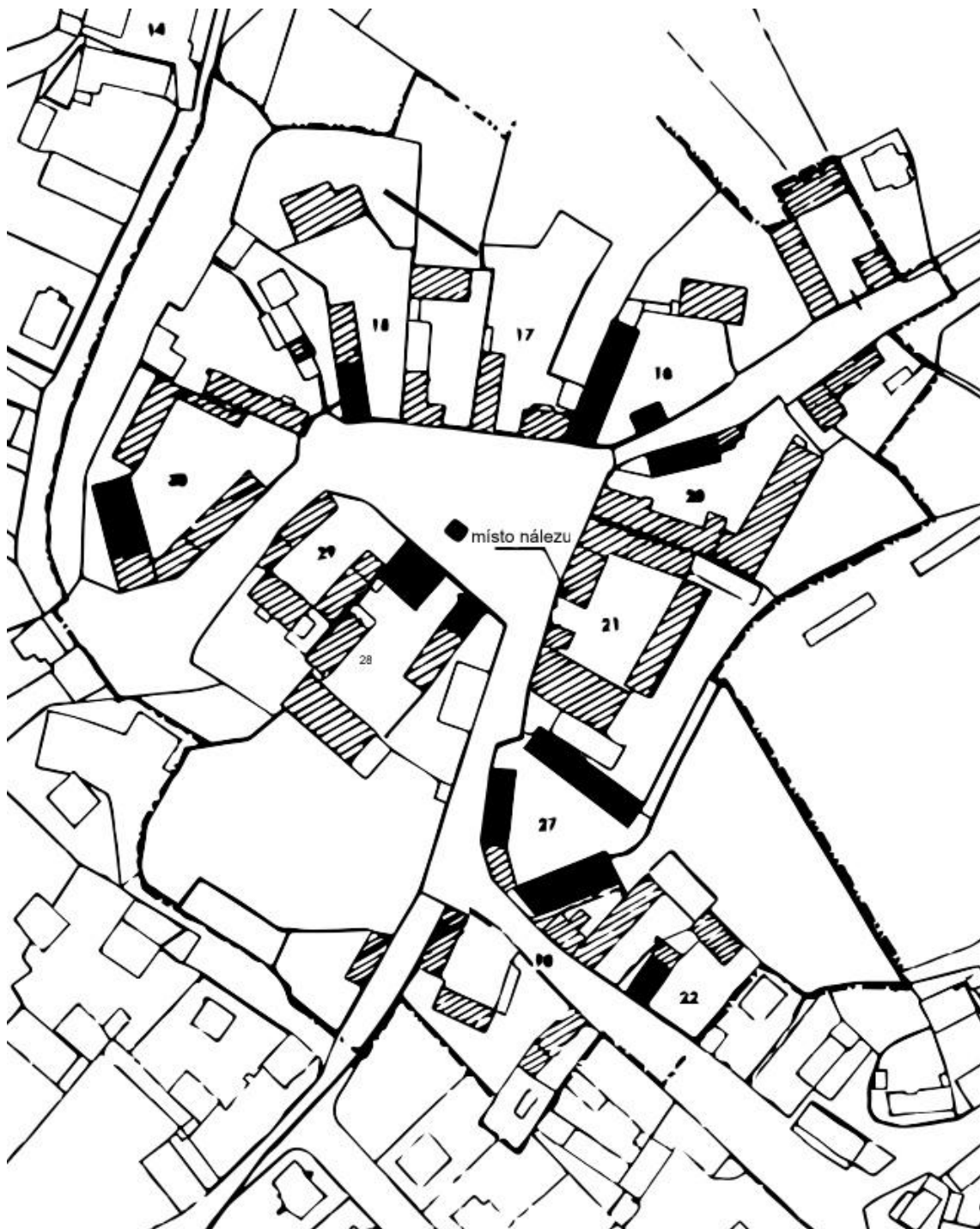
Obr. 48: 1. Náves vsi Černice na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice s dvoustrannou návší (Pešta 2000)

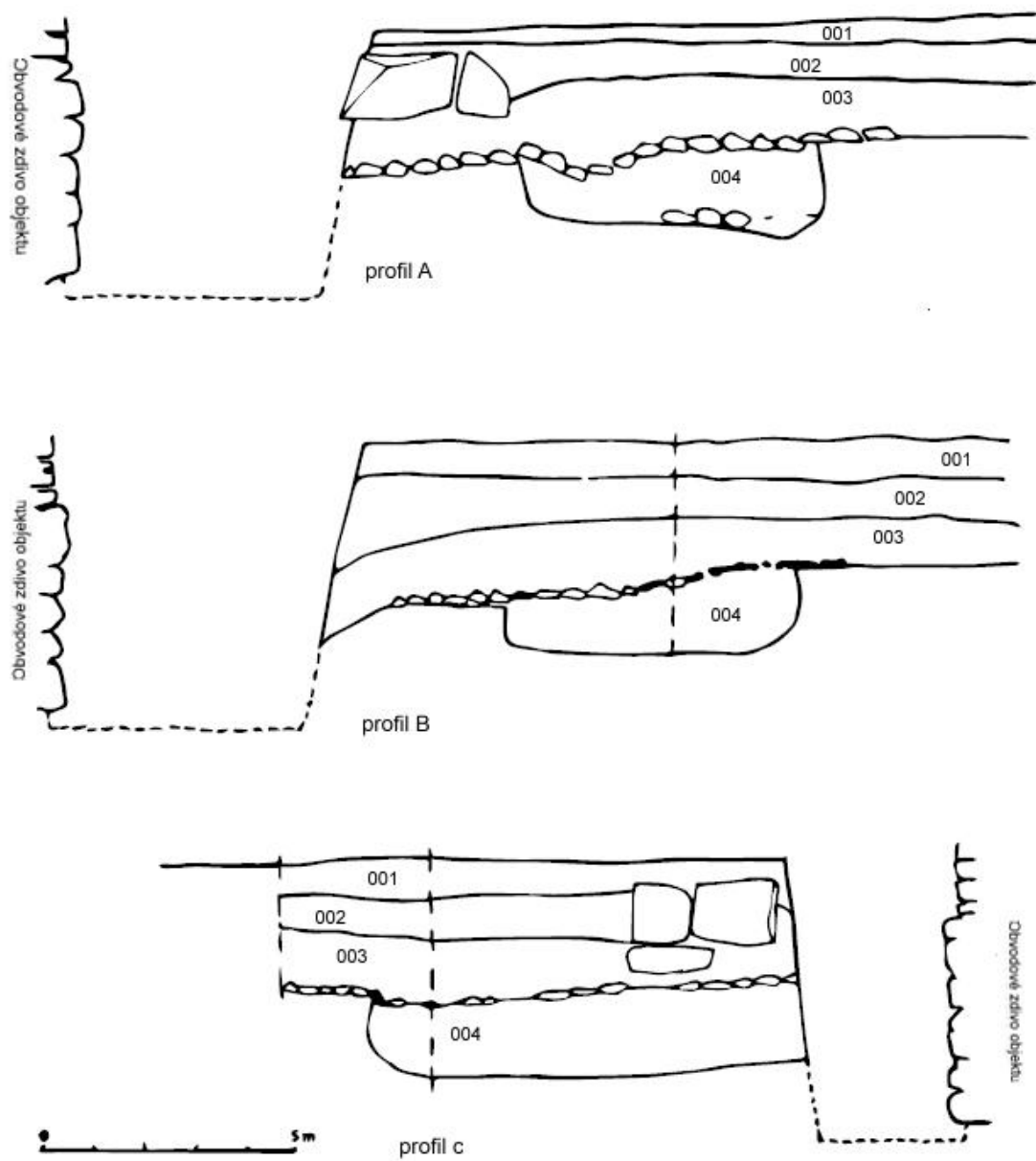
Obr. 49: 1. Náves vsi Lhota na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Návesní vesnice ortogonální s polouzavřenou návší (Pešta 2000)

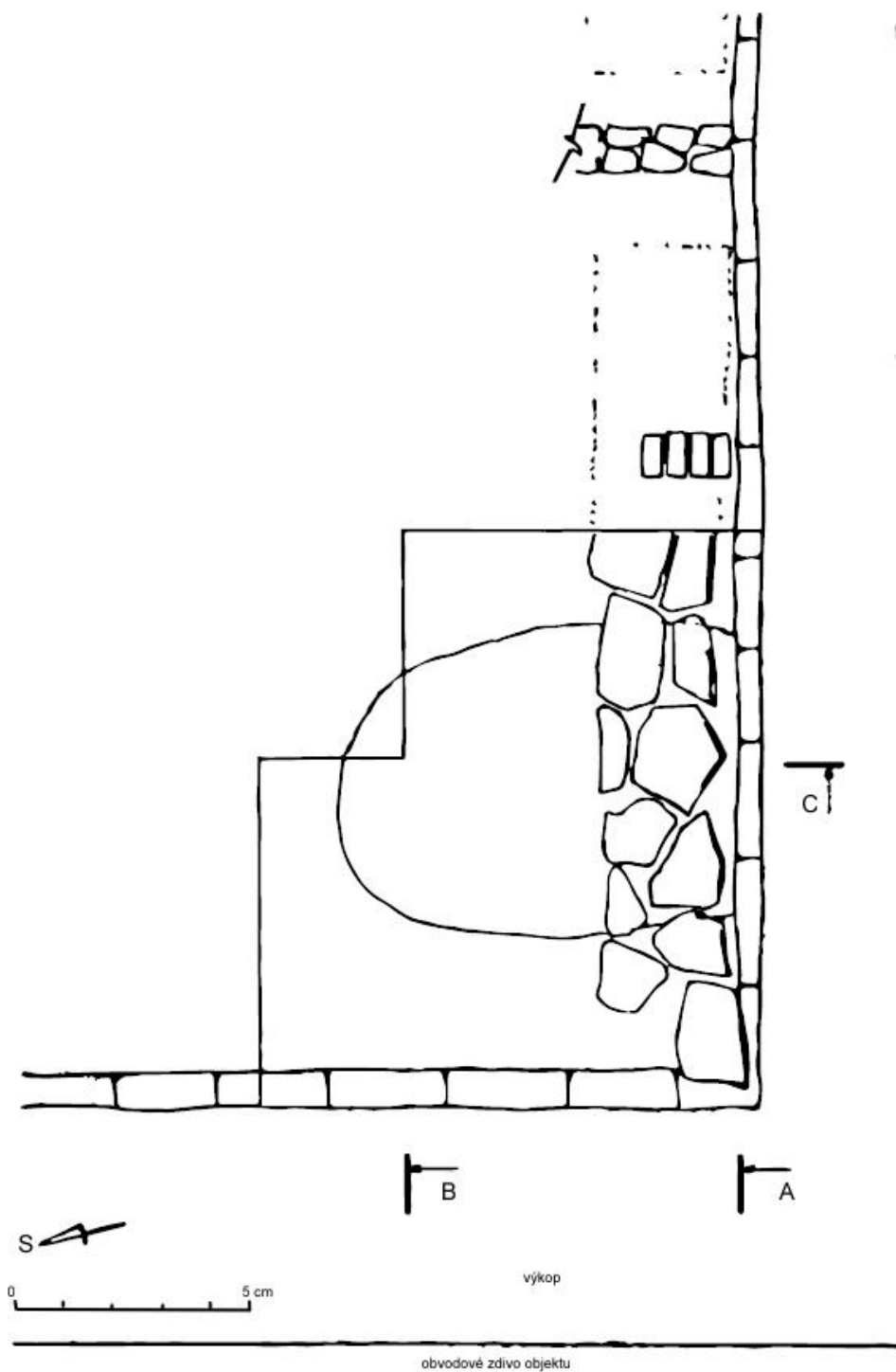
Obr. 50: 1. Náves vsi Dolní Vlkyš na mapě ze stabilního katastru z r. 1838; 2. Lánová soustředěná vesnice lineární - ortogonální, s formovaným návěsním prostorem (Pešta 2000)

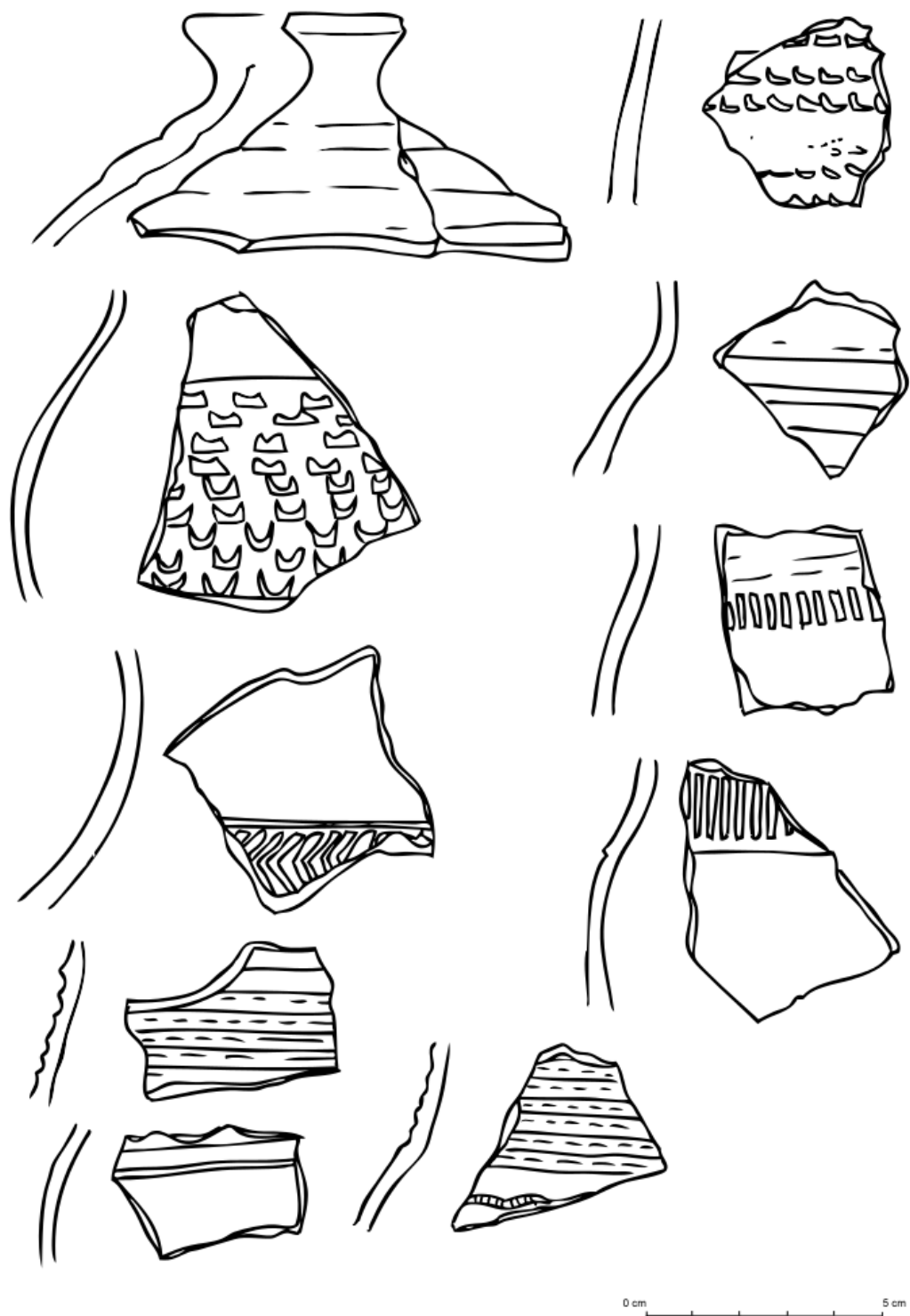
Obr. 51: Místo nálezu na současném plánu Vesnické památkové rezervace Černice (Vladař 2006)

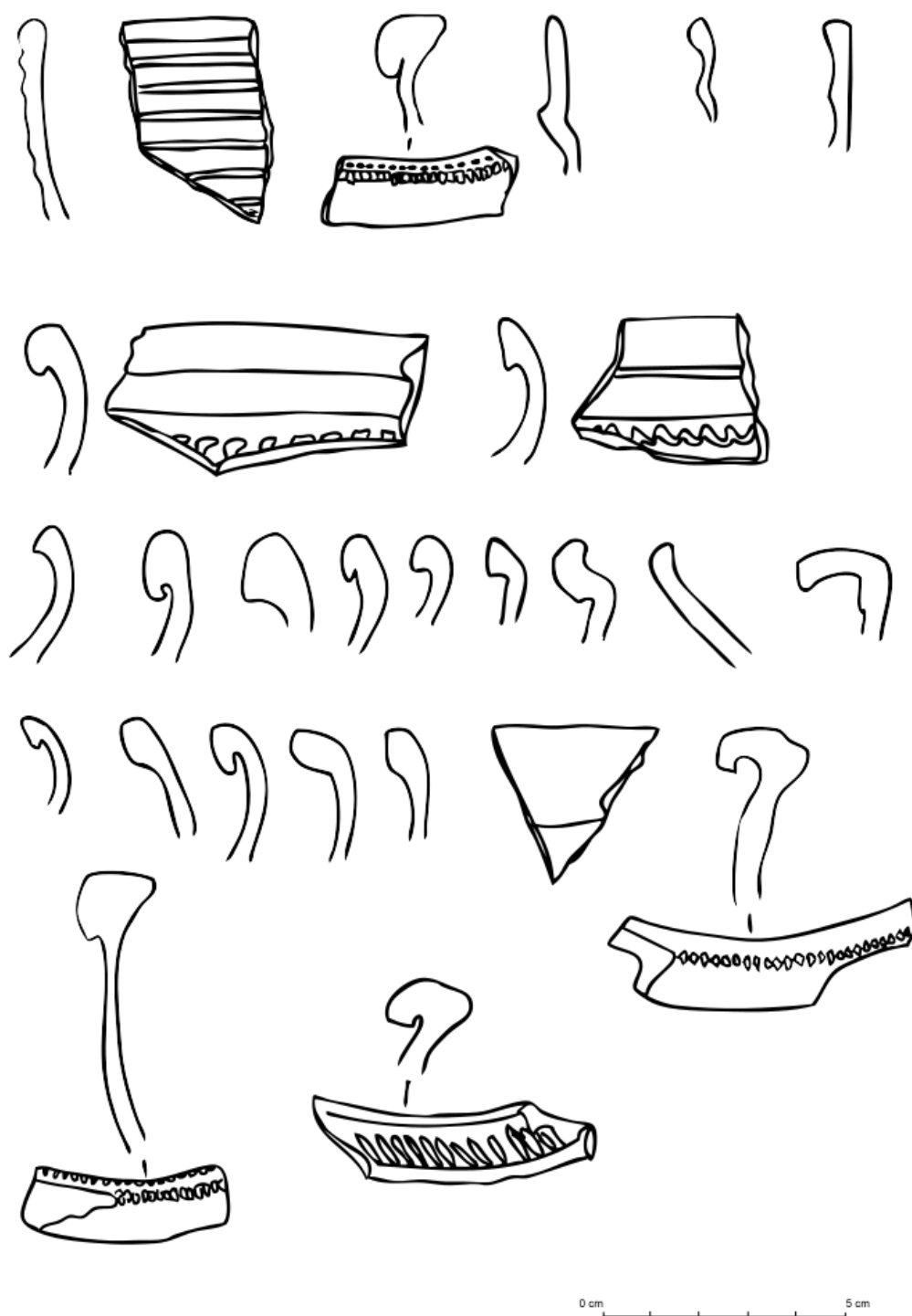
Obr. 52: Půdorysné zakreslení zjištěné archeologické situace (Vladař 2006)

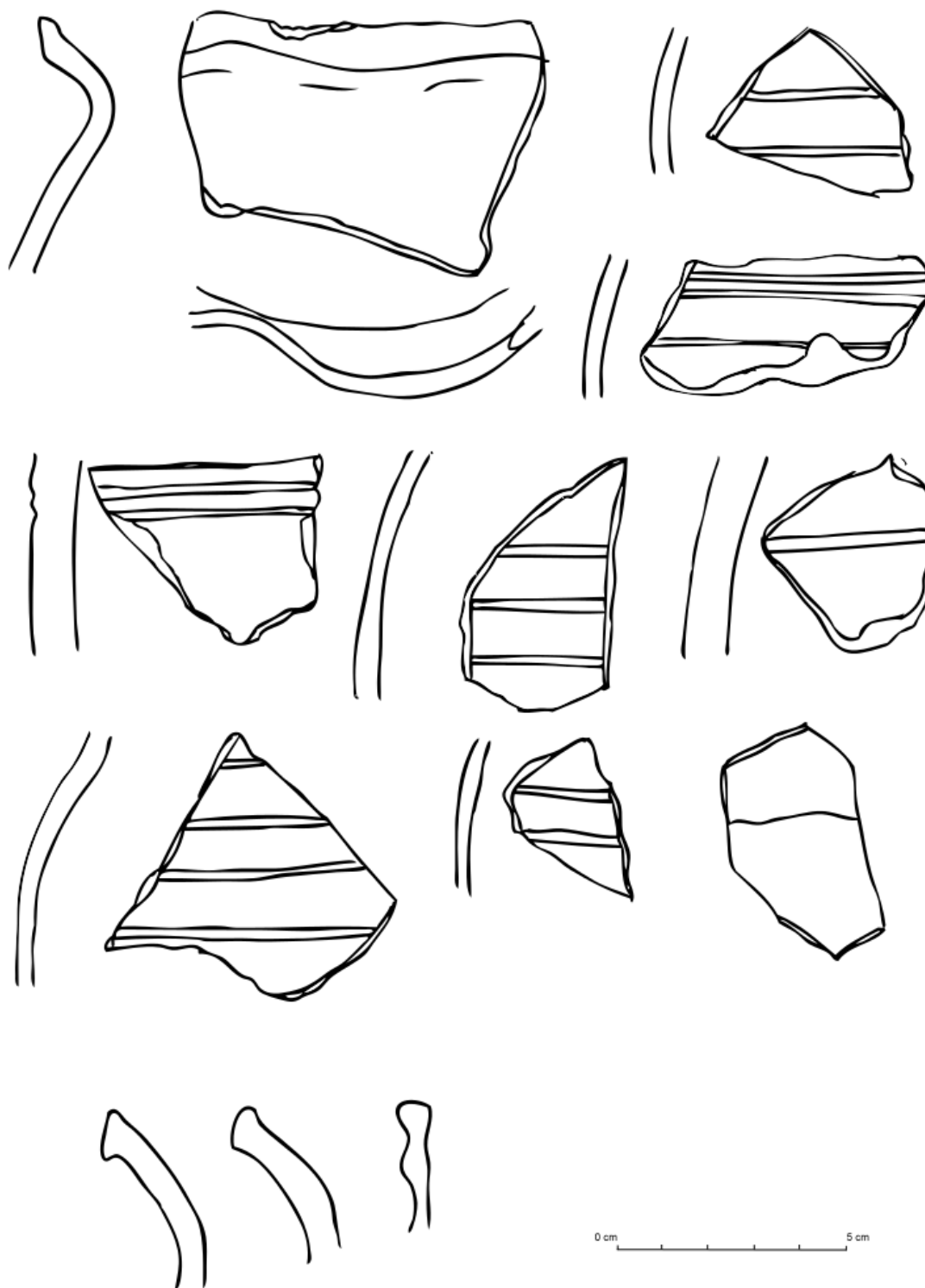
Obr. 53: Půdorysné zakreslení zjištěné archeologické situace (Vladař 2006)

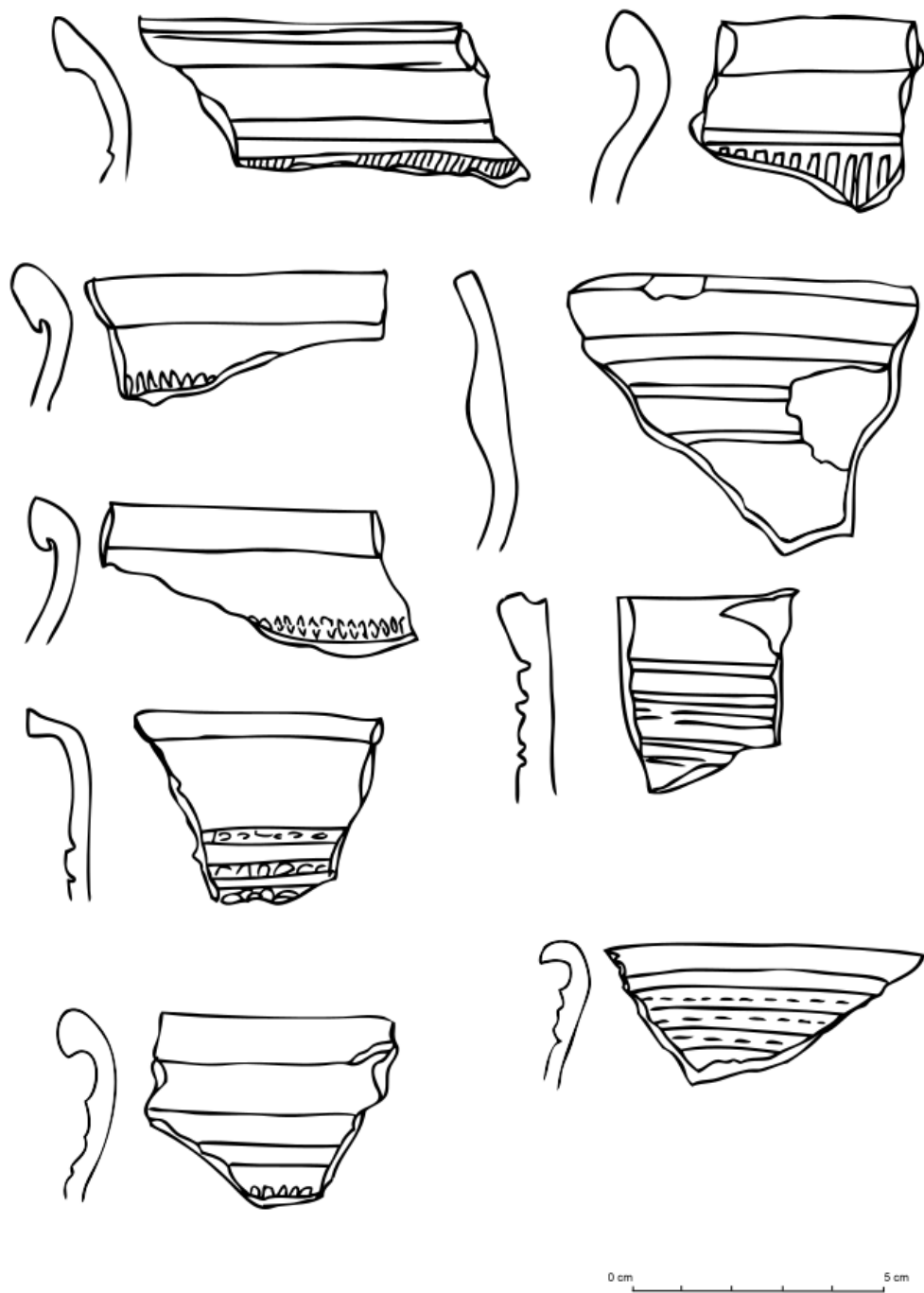
Obr. 54: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

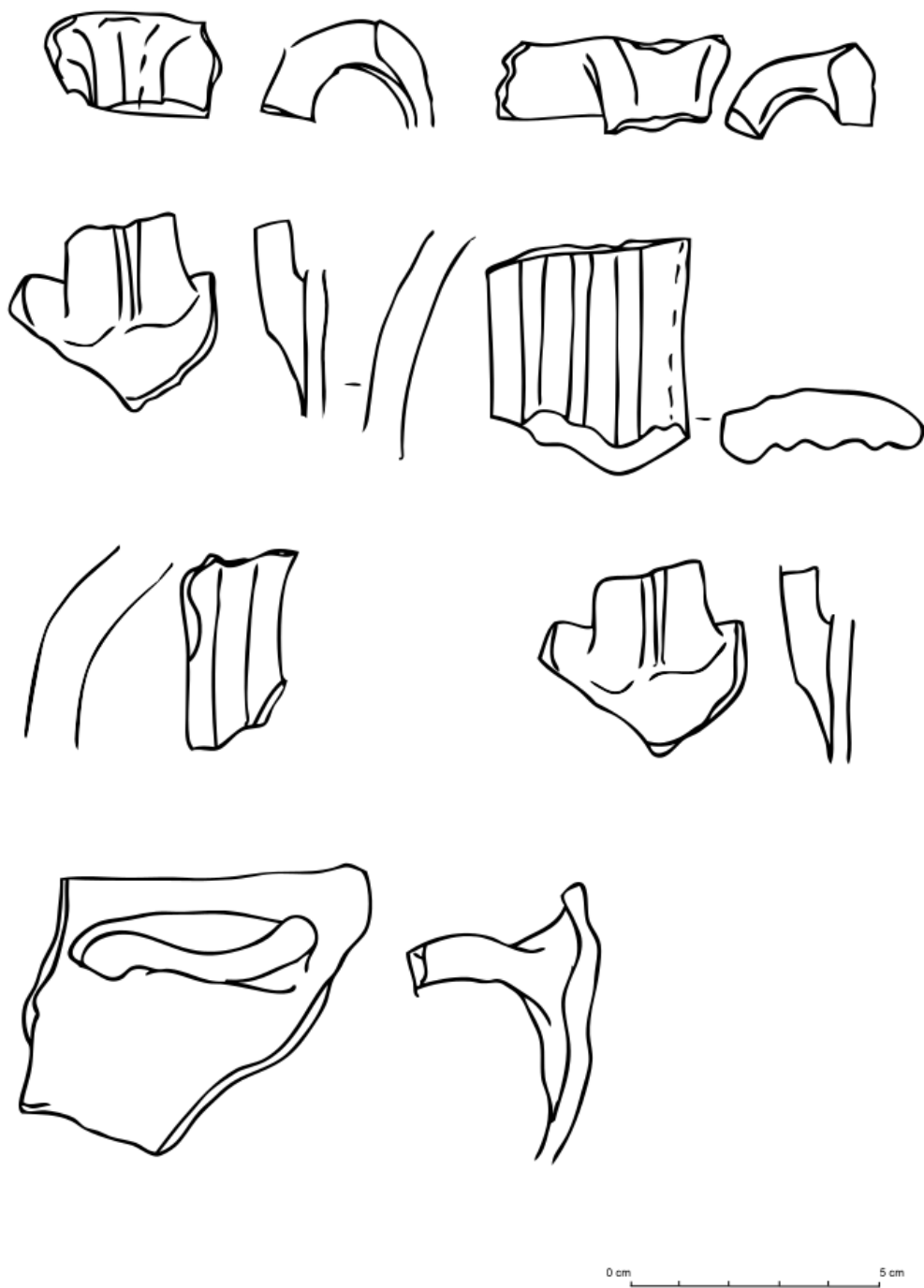
Obr. 55: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

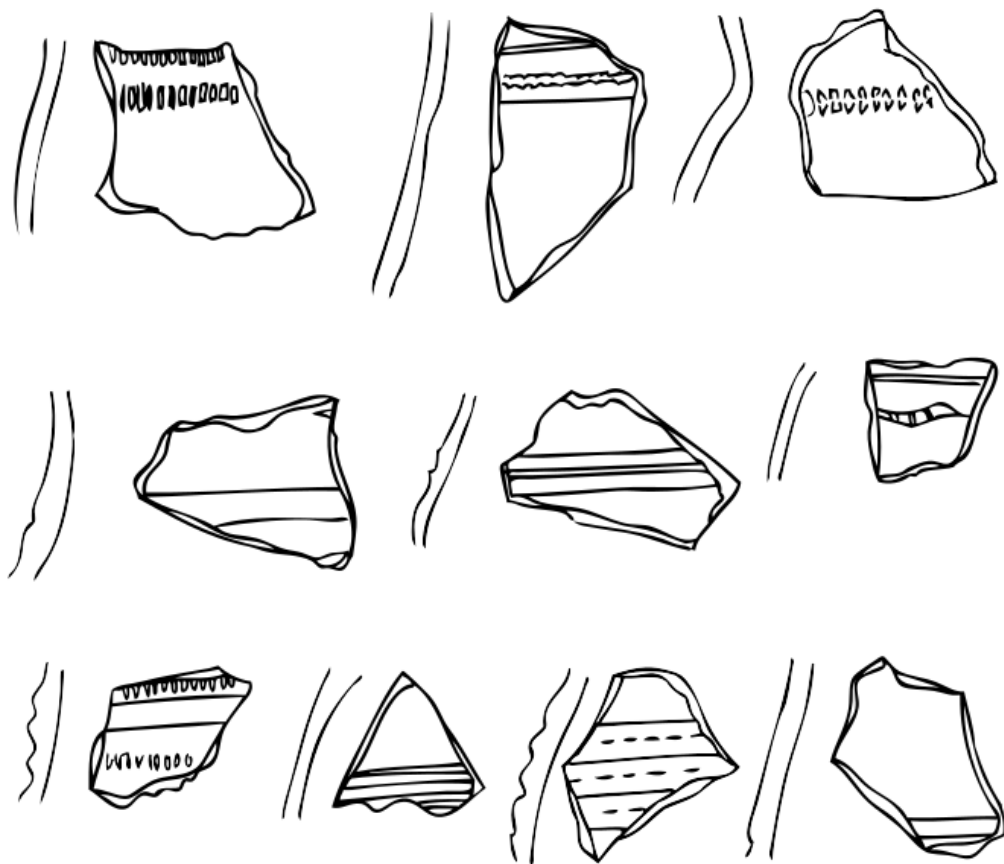
Obr. 56: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 57: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

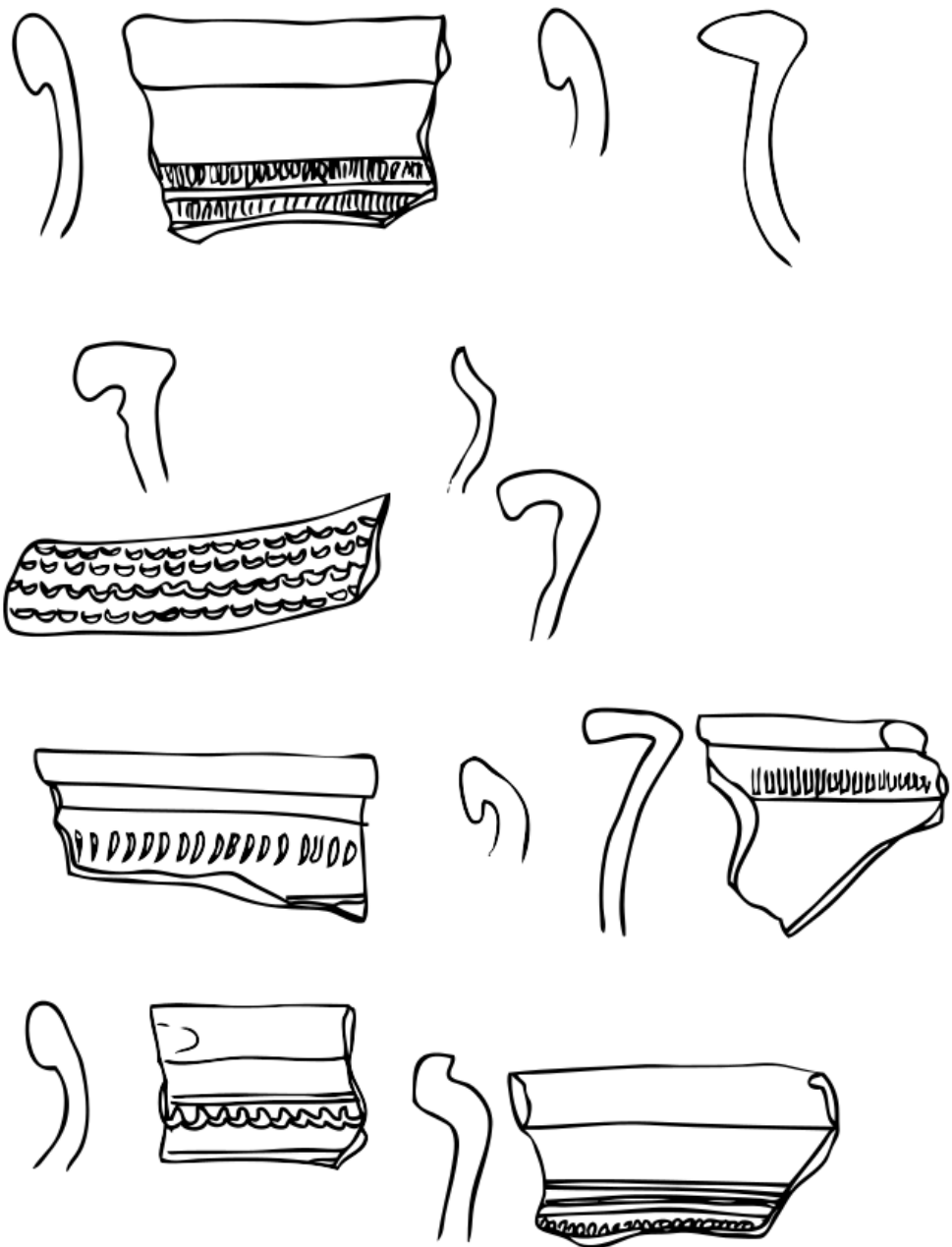

Obr. 58: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

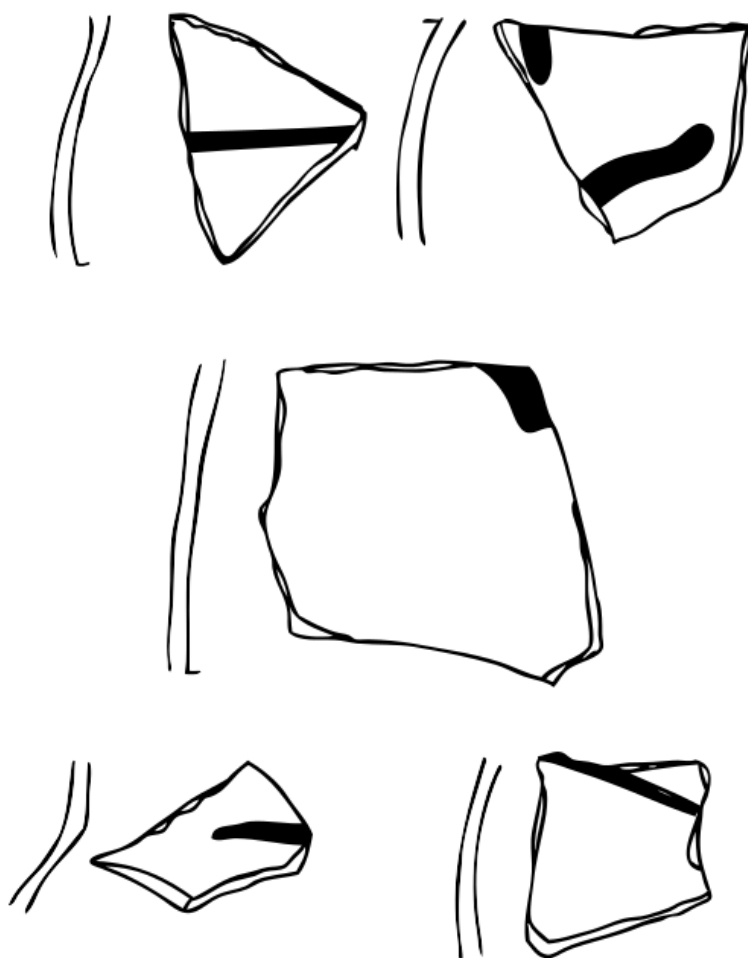
0 cm 5 cm

Obr. 59: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

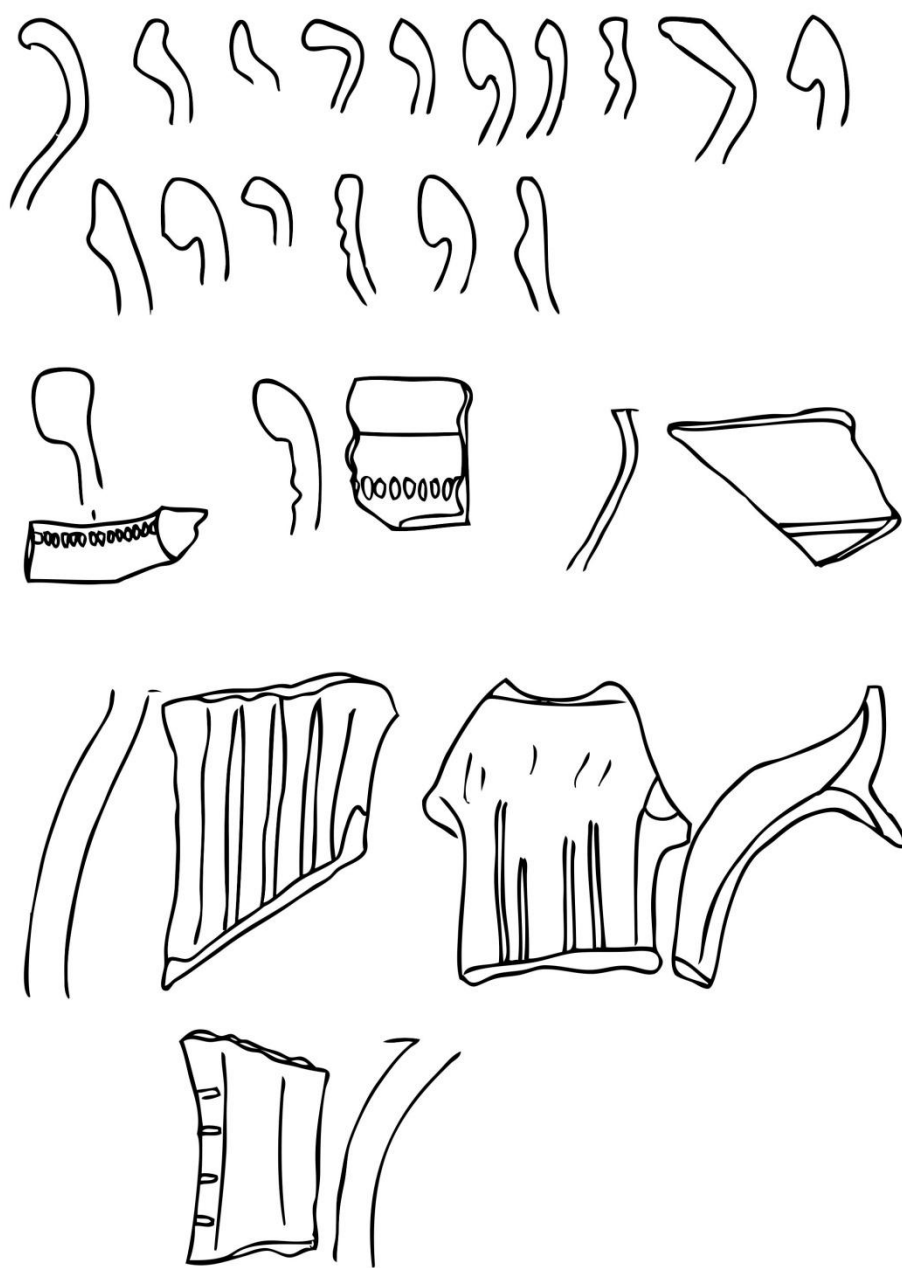

0 cm 5 cm

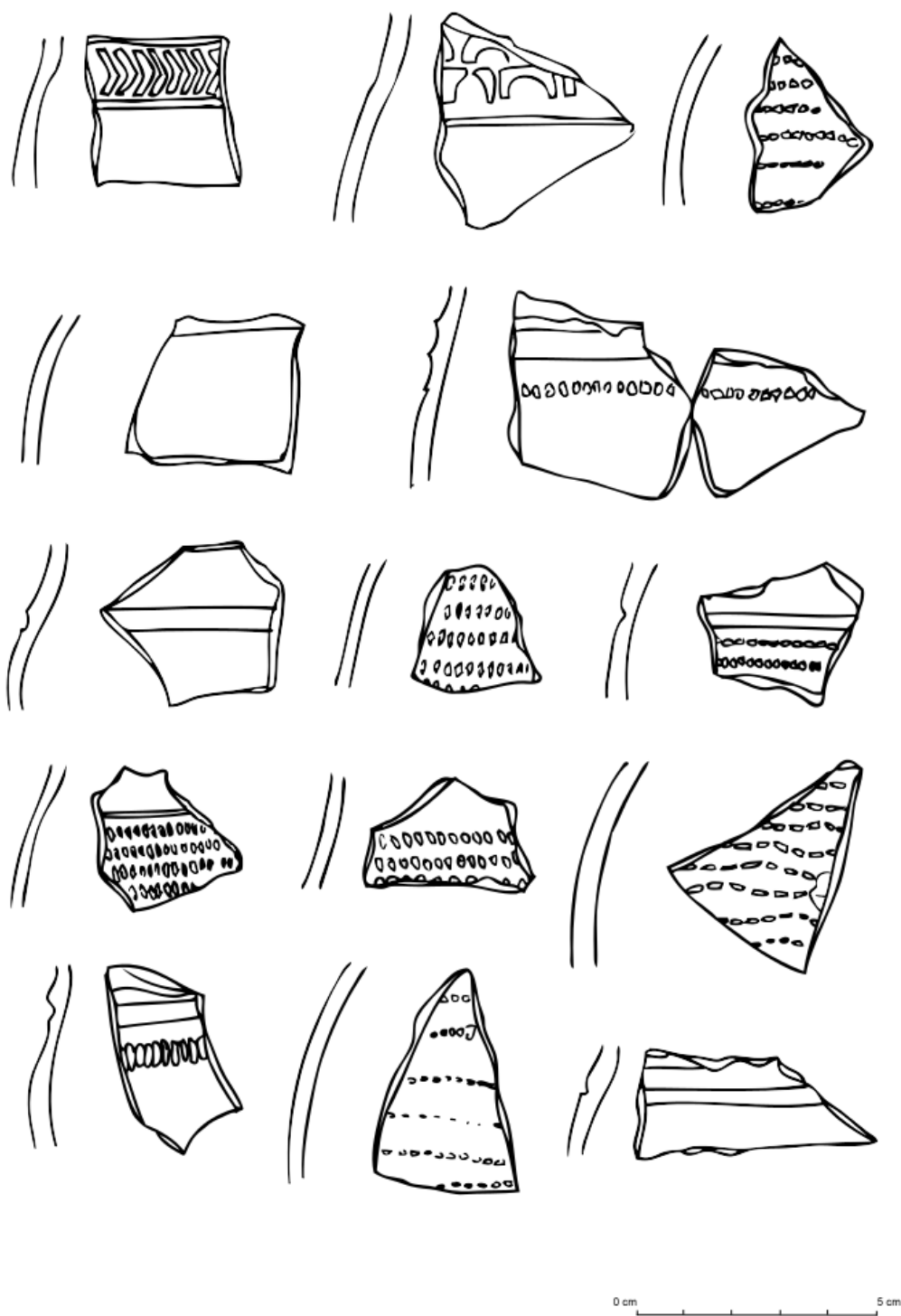
Obr. 60: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

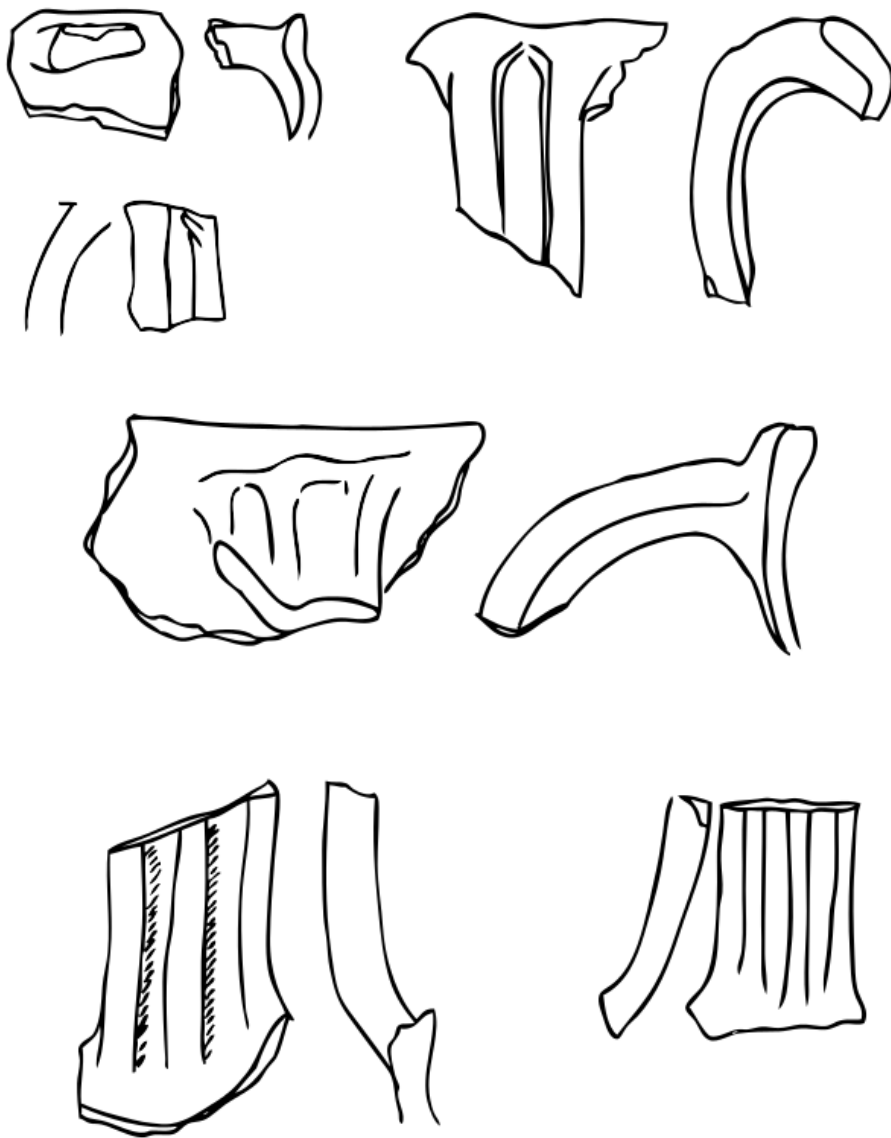
Obr. 61: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 62: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

Obr. 63: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)

0 cm 5 cm

Obr. 64: Keramika z čp. 21 Plzeň - Černice (podle Vladař 2006)